

audit FINANCIAR

- **Audit financiar versus audit statutar.** Clarificări necesare în practica profesională

2/2010

- **Rolul auditului statutar** în evaluarea și consolidarea controlului intern al entităților auditate
- **Probleme contabile** determinate de situația actuală a pieței
- **Un model general** de evaluare a riscurilor și utilizarea lui în pregătirea **misiunii de audit intern**

Din activitatea CAFR

Seminar profesional la Pitești **„Abordări ale auditului financiar”**

La 12 decembrie 2009, la Pitești s-a desfășurat seminarul profesional cu tema „Abordări ale auditului financiar”, din ciclul organizat de Camera Auditorilor Financiari din România. Au participat auditori financiari din județele Argeș, Călărași, Dâmbovița, Dolj, Giurgiu, Gorj, Ialomița, Mehedinți, Olt, Teleorman și Vâlcea.

În deschiderea lucrărilor, prof.univ.dr. **Ion Mihăilescu**, președintele CAFR, a prezentat principalele aspecte ale activității Camerei, noutăți ale profesiei și a formulat considerații privind unele delimitări de ordin funcțional în conceptul audit financiar/audit statutar.

În cadrul seminarului au fost prezentate următoarele comunicări:

- prof.univ.dr. **Maria Manolescu**, vicepreședinte al Consiliului CAFR: „Necesitatea culturii privind guvernanta corporativă pentru entitățile din România”
- prof.univ.dr. **Eugeniu Țurlea**, membru al Consiliului CAFR: „Auditul intern și managementul riscurilor în entitățile sectorului public, între tradiție și actualitate”
- **Mircea Bozga**, Director Assurance General PricewaterhouseCoopers Servicii S.R.L.: „Auditul financiar în contextul verificării proiectelor finanțate din fonduri europene”

În partea a II-a a evenimentului a avut loc desemnarea reprezentanților auditorilor financiari pe județele din care provin auditorii financiari prezenți pentru a participa la lucrările Conferinței anuale a CAFR din 2010.

Participarea CAFR la seminarul științific organizat la Chișinău

În perioada 10-12 decembrie 2009 în organizarea Asociației Contabililor și Contabililor Profesioniști din Republica Moldova (ACAP) cu sprijinul Camerei Auditorilor Financiari din România (CAFR) s-a desfășurat, la Chișinău, un seminar științific pentru auditori financiari, cu tema „Aplicarea Standardelor Internaționale de Audit”.

Din partea Camerei Auditorilor Financiari din România au participat ca lectori prof.univ.dr. **Ali Eden**, vicepreședinte al CAFR, **Emil Culda**, vicepreședinte al CAFR și **Alexandru Groza**, membru în Consiliul CAFR.

Temele abordate de reprezentanții CAFR pe parcursul celor trei zile de prelegeri au fost:

- **Etica și deontologia profesională** (Emil Culda)
- **Documentarea auditului financiar ISA 230** (Emil Culda)
- **Răspunderea auditorului financiar** (Emil Culda)
- **Tehnici de eșantionare ISA 530** (Ali Eden)
- **Proceduri analitice ISA 520** (Ali Eden)
- **Guvernanta corporativă ISA 260, ISA 265** (Ali Eden)

În cadrul dezbaterilor **Alexandru Groza** a prezentat unele aspecte practice ale activității de auditor financiar.

Au participat auditori financiari, reprezentanți ai autorităților publice din domeniul economic, precum și ai mediului academic cu profil economic din Republica Moldova.

Cu acest prilej, CAFR a pus la dispoziția ACAP 10 seturi de cărți de specialitate din domeniul auditului financiar, editate de CAFR, în limba română. [Mihai Dragnea]

Contents

Evaluări

- Prof.univ.dr. Ion MIHĂILESCU & drd. Ciprian Teodor MIHĂILESCU*
Audit financiar versus audit statutar. Clarificări necesare în practica profesională3
- Financial Audit versus Statutory Audit. Required Clarifications within the Professional Practice
- Alain BURLAUD, Bernard COLASSE, Franța*
Standardizarea contabilă internațională: reîntoarcerea politicului? (II)10
- International Accounting Standardisation: Politics Return? (II)

Cercetări în audit și raportări financiare

- Prof.univ.dr. Maria MANOLESCU, conf.univ.dr. Aureliana Geta ROMAN, prof.univ.dr. Constantin ROMAN & drd. Mihaela MOCANU*
Rolul auditului statutar în evaluarea și consolidarea controlului intern al entităților auditate16
- The Role of Financial Audit in Evaluating and Consolidating the Internal Control of the Audited Entities
- Mirosław SZMIGIELSKI*
Probleme contabile determinate de situația actuală a pieței21
- Accounting Issues Arising from Recent Market Conditions
- Prof.univ.dr. Aurelia ȘTEFĂNESCU, prof.univ.dr. Eugeniu ȚURLEA, drd. Ovidiu VLADU*
Contabilitatea de angajamente versus contabilitatea de casă în raportarea performanței financiare a entităților sectorului public ..29
- Accrual Accounting versus Cash Accounting in Reporting the Financial Performance of the Public Sector Entities

Auditul și raportările financiare de la teorie la practică

- Drd. Tiberiu Gh. TUDORAN & drd. Tiberiu T. TUDORAN*
Un model general de evaluare a riscurilor și utilizarea lui în pregătirea misiunii de audit intern37
- A General Model of Risk Evaluation and its Use in the Preparation of the Internal Audit Mission
- Drd. Monica BIZON*
Aplicarea în Uniunea Europeană a standardelor și interpretărilor internaționale din domeniul raportărilor financiare: Amendamente aduse IAS 39, IFRIC 9 și IFRS 747
- Implementing the International Financial Reporting Standards and Interpretations across EU: Amendments to IAS 39, IFRIC 9 and IFRS 7
- Dr. Gheorghe RUSU & dr. Marius VORNICEANU*
Aspecte practice ale auditării în controlul de gestiune52
- Practical Aspects of Audit in Administration Control

Revistă recunoscută de CNCSIS, categoria B+
B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>; <http://www.proquest.com>
Editor: *Camera Auditorilor Financiari din România*
Str. Sirenelor, nr. 67-69, sector 5, București

Consiliul științific

<i>Academician</i>	Constantin IONETE	<i>Academia Română</i>
<i>Academician</i>	Iulian VĂCĂREL	<i>Academia Română</i>
<i>Prof. univ. dr.</i>	Dinu AIRINEI	<i>Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași</i>
<i>Prof. univ. dr.</i>	Veronel AVRAM	<i>auditor financiar, Universitatea din Craiova</i>
<i>Prof. univ. dr.</i>	Sorin BRICIU	<i>Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia</i>
<i>Prof. univ. dr.</i>	Alain BURLAUD	<i>Institut National des Techniques Economiques et Comptables, Paris</i>
<i>Prof. univ. dr.</i>	Tatiana DĂNESCU	<i>auditor financiar, Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș</i>
<i>Prof. univ. dr.</i>	David HILLIER	<i>Leeds University Business School, Marea Britanie</i>
<i>Prof. univ. dr.</i>	Allan HODGSON	<i>Amsterdam Business School, Olanda</i>
<i>Prof. univ. dr.</i>	Ion IONAȘCU	<i>auditor financiar, Academia de Studii Economice, București</i>
<i>Prof. univ. dr.</i>	Dumitru MATIȘ	<i>auditor financiar, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca</i>
<i>Prof. univ. dr.</i>	Marilen PIRTEA	<i>Universitatea de Vest, Timișoara</i>
<i>Prof. univ. dr.</i>	Vasile RĂILEANU	<i>auditor financiar, Academia de Studii Economice, București</i>
<i>Prof. univ. dr.</i>	Victoria STANCIU	<i>auditor financiar, Academia de Studii Economice, București</i>
<i>Prof. univ. dr.</i>	Ioan TALPOȘ	<i>auditor financiar, Universitatea de Vest din Timișoara</i>
	Mircea BOZGA	<i>auditor financiar, ACCA, București</i>
<i>Dr.</i>	Alexandra LAZĂR	<i>auditor financiar, director adjunct în Ministerul Finanțelor Publice</i>
	Andreia MANEA	<i>director ACCA Europa de Sud-Est</i>
	Monica ȘTEFAN	<i>auditor financiar, ACCA, București</i>

Director științific: *Prof.univ.dr.* **Pavel NĂSTASE**, ASE București

Director editorial: *Dr.* **Corneliu CÂRLAN**

Redactor șef: **Cristiana RUS**

Colectiv redacțional: *Marina ANTOFIE, Adriana COȘA, Cristina DOBRE, Alexandra JORA, Alice PETCU, Daniela ȘTEFĂNUȚ, Angela TUDOR*

Secretar de redacție: *Cristina RADU*; Marketing - publicitate: *Stancu LICĂ*

Prezentare grafică și tehnoredactare: *Nicolae LOGIN*

Consiliul științific și colectioul redacțional nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul articolelor publicate în revistă.

Telefon: (021) 410.74.43 interior 120; Fax: (021) 410.03.48; E-mail: revista@cafr.ro; <http://revista.cafr.ro>

Tipar: Universal Color S.A., str.Victoriei, bl. A2-A3, Pitești, tel.: +40 (248) 215788

ISSN 1844 - 8801

Audit financiar versus audit statutar. Clarificări necesare în practica profesională

Ion MIHĂILESCU & Ciprian Teodor MIHĂILESCU***

Abstract

Financial Audit versus Statutory Audit. Required Clarifications within the Professional Practice

The purpose of the presented paper aims to clarify some concepts regarding the statutory audit field, in what concerns the annual and the consolidated accounts, established and recognized by the European Union, and to clarify the conformity of the financial audit and financial auditor collocations, both used within the national regulation regarding the audit domain.

The authors reached to a conclusion that used a pragmatic approach of the Romanian legislation, the outlining of the theory and practice used over the decade that passed since the establishment of the Chamber of Financial Auditors of Romania.

The authors considered opportune such an explanation, having in view the possibility of misinterpretation of the Romanian legislation, as well as of the meaning of the respective concepts, in the benefit of the practitioners and of other interested parties.

Key words: annual accounts, consolidated accounts, statutory auditor, financial auditor, practitioner, European directives

Evoluția auditului statutar al conturilor anuale și al conturilor consolidate la nivelul Uniunii Europene

Cerința de a audita, de către profesioniști calificați, conturile anuale și consolidate ale anumitor entități, introdusă pentru Comunitatea Europeană ca întreg prin Directivele Contabile¹, este orientată să protejeze **interesul public**. Asigurarea oferită de conturile auditate ar trebui să conducă la consolidarea încrederii tuturor părților care au relații cu entitățile respective. Raportările financiare auditate ale unei entități, pregătite într-un stat membru, pot fi folosite de terțe părți în alte state membre, respectiv de investitori, creditorii, salariați etc. Transparența tot mai mare rezultată din armonizarea informației financiare publicată de entități, împreună cu fiabilitatea crescută a acelei informații ca rezultat al procesului de auditare de către un profesionist independent și calificat constituie o contribuție importantă la funcționarea și dezvoltarea Pieței Unice.

Aceste obiective sunt periclitare dacă terților nu li se pot asigura un anumit nivel de fiabilitate a informațiilor și o anumită garanție a auditului. Multă vreme Cadru normativ care reglementează auditul statutar la nivelul Uniunii Europene a fost insuficient, neexistând un punct de vedere unitar privind rolul, poziția și responsabilitatea auditorului statutar. Absența unui astfel de punct de vedere comun avea un impact negativ asupra calității auditului și, astfel, asupra încrederii care se acorda conturilor

Cuvinte cheie: conturi anuale, conturi consolidate, auditor statutar, auditor financiar, practician, directive europene

* Prof.univ.dr., președintele Camerei Auditorilor Financiari din România, e-mail: ionmihaiulescu@yahoo.com.

** Drd., auditor financiar, e-mail: ciprian.mihaiulescu@yahoo.com.

¹ Directiva 78/660/CEE a Consiliului din 25 iulie 1978 privind conturile anuale ale anumitor forme de societăți comerciale, JO, L 222, 14.08.1978 cu modificările ulterioare, Directiva 83/349/CEE a Consiliului din 13 iunie 1983 privind conturile consolidate, JO, L 193, 18.07.1983 cu modificările ulterioare, Directiva 86/653/CEE privind conturile anuale și consolidate ale băncilor și ale altor instituții financiare, JO, L 372, 31.12.1986 cu modificările ulterioare și Directiva 91/674/CEE privind conturile anuale și consolidate ale societăților de asigurări, JO, L 374, 31.12.1991 cu modificările ulterioare.

auditate, dar și asupra libertății de stabilire și cea de prestare de servicii în domeniul auditului.

Lipsa unor puncte de vedere armonizate la nivelul Uniunii Europene privind auditul statutar ar fi putut deveni un handicap serios la negocierile care se desfășoară la nivel internațional în scopul îmbunătățirii accesului entităților europene pe piața internațională de capital. Exista riscul ca aceste conturi și conturi consolidate, elaborate de entitățile europene, să nu fie acceptate pe piețele internaționale de capital decât dacă aceste conturi au fost auditate de un profesionist independent și calificat în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit elaborate de IAASB și larg acceptate pe plan mondial.

În acest context, Comisia a considerat util să organizeze o reflectare largă asupra domeniului și necesității de noi acțiuni la nivelul UE în sfera auditului statutar. Ca un prim început, Comisia a publicat o Cartă Verde privind rolul, poziția și responsabilitatea auditorului statutar în interiorul U.E., prin care s-a dorit o largă consultare cu factorii interesați în vederea unei reforme de substanță pentru îmbunătățirea legislației comunitare. Ca urmare a acestui proces s-a ajuns la concluzia unanimă privind importanța funcției auditului statutar și anume că U.E. are nevoie de un cadru de referință în domeniul auditului și că un astfel de cadru ar trebui să fie bazat, cât mai mult posibil, pe standardele internaționale de audit.

Evenimentele negative manifestate la începutul secolului al XXI-lea în economia mondială, în special în cea americană, măsurile adoptate de Congresul american prin Legea Sarbanes Oxley pentru preîntâmpi-

narea apariției unor noi convulsii a determinat Parlamentul European să accelereze proiectul de reformă în domeniul auditului statutar și să adopte măsuri adecvate pentru elaborarea unei noi directive cu privire la auditul statutar al conturilor anuale și al conturilor consolidate, de modificare a directivelor cu referire la cadrul de raportare financiară și de abrogare a directivei cu privire la auditul statutar, precum și necesitatea înființării organismelor de supraveghere a auditului statutar și a auditorilor la nivelul statelor membre.

Directiva 2006/43/CE „...are ca obiectiv armonizarea la nivel înalt – deși nu deplină – a cerințelor de audit statutar”², precum și obligarea statelor membre de a asigura în mod consecvent o înaltă calitate a auditorilor statutare cerute de legislația comunitară, astfel încât misiunile de audit statutar să fie efectuate conform cerințelor standardelor profesionale.

Reglementarea națională în domeniul auditului financiar

Noțiunea de „*audit financiar / auditor financiar*” o regăsim în teoria și practica națională privind auditul începând cu anul 1999, având următoarele semnificații³: „*auditul financiar reprezintă activitatea de examinare, în vederea exprimării de către auditorii financiari, a unei opinii asupra situațiilor financiare, în conformitate cu standardele de audit, armonizate cu standardele internaționale de audit și adoptate de Camera Auditorilor Financiari din România, denumită în continuare Camera*”. În articolul următor sunt precizate activitățile ce

pot fi executate de către un auditor financiar – persoană fizică sau juridică – ce dobândește această calitate în condițiile legii.

Reglementarea auditului financiar armonizează cerințele naționale de înființare, organizare și funcționare a Camerei cu legislația europeană în domeniu, insistând pe componentele formare, pregătire continuă și înregistrare a auditorilor financiari, pe respectarea cerințelor relevante de etică prezentate în Codul Etic (IFAC), realizând echivalența de noțiuni între cele naționale și cele europene, în special cu prevederile Directivei a VIII-a a Consiliului⁴, privind aprobarea persoanelor responsabile de executarea auditului statutar al conturilor anuale.

Faptul că s-a reușit acest lucru rezultă din Raportul de țară prezentat de Comisia Europeană, în octombrie 2005, Parlamentului European, în care s-a menționat că România a aliniat reglementările proprii în domeniul auditului la cerințele acquis-ului comunitar.

Directiva emisă de Uniunea Europeană 2006/43/CE din 17 mai 2006 privind auditul statutar al conturilor anuale și al conturilor consolidate a modificat directivele Consiliului 78/660/CEE și 83/349/CEE și a abrogat Directiva 84/253/CEE a Consiliului. În acest context, România, țară semnatară a Tratatului UE, avea obligația de a conforma legislația națională cu reglementarea comunitară din domeniu, astfel că la 24 iunie 2008 Guvernul României a adoptat Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 90, publicată în M.Of nr. 481 din 30 iunie 2008, privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate.

2 CAFR – Ghid privind unele reglementări ale profesiei de auditor, Ediția a III-a revizuită și completată, 2009, pag.17

3 OUG nr.75/1999 privind activitatea de audit financiar, M Of nr. 256, Partea I, 4 iunie 1999 art2

4 Directiva 84/253/CEE, 10 aprilie 1984, JO, L 126, 1984

Rolul principal al actului normativ rezultă din însăși expunerea de motive și se referă la realizarea „*unei abordări armonizate a auditului statutar la nivelul Uniunii Europene, pentru asigurarea conformității auditului statutar din România cu cerințele directivelor europene prin revizuirea permanentă a legislației în domeniu, precum și pentru crearea unui sistem de supraveghere publică pentru auditorii statutari și firmele de audit în baza principiilor europene*”⁵.

În înțelesul ordonanței „*auditul statutar reprezintă auditul situațiilor financiare anuale sau al situațiilor financiare anuale consolidate, așa cum este prevăzut de legislația comunitară transpusă în reglementările naționale*” și „*auditorul statutar este persoana fizică autorizată de către autoritatea competentă, respectiv Camera Auditorilor Financieri din România (CAFR), să efectueze audit statutar*”.

Analizând reglementarea internațională în comparație cu cea europeană nu putem să ocolim un răspuns fără echivoc la întrebarea: Standardele Internaționale de Audit elaborate de IAASB trecute prin Proiectul de Clarificare, aplicate în context european satisfac în întregime necesitatea de standarde de audit în U.E? Preocupările actuale ale Comisiei sunt îndreptate spre o analiză atentă a Standardelor Internaționale de Audit (revizuite și reformulate) în vederea adoptării în cursul anului 2010 a acestora la nivelul statelor membre, iar Direcția Generală Traduceri a Comisiei Europene își va spune ultimul cuvânt în acest sens, după ce s-a asigurat de preluarea corectă a textelor ISA în limbile naționale, cunoscându-se dificultățile

de traducere, cu implicații serioase în înțelegerea exactă a sensului dat de autor. Organismelor profesionale le revine sarcina implementării cerințelor standardelor în timpul adecvat pentru ca auditul statutar să se efectueze conform cerințelor ISA. Prin urmare, răspunsul nostru la întrebarea de mai sus va fi favorabil, dar suntem conștienți de responsabilitatea asumată atât la nivel guvernamental, cât și la nivelul organismelor relevante.

În ultima perioadă au apărut voci conform cărora activitatea de audit statutar în România ar fi supusă unei duble reglementări prin existența celor două ordonanțe de urgență (OUG nr.75/1999 și OUG nr.90/2008), ceea ce ar conduce la înțelegerea eronată a ariei de cuprindere a auditului în general și a auditului statutar în special.

Această confuzie poate fi înlăturată prin studierea atentă a principalelor dispoziții degajate de cele două reglementări la care ne referim, astfel :

a) Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.75/1999 privind activitatea de audit financiar prevede la art. 3 „*Auditorul financiar este persoana fizică sau juridică ce dobândește această calitate în condițiile prezentei ordonanțe*”; art. 5, alin.1 „*se înființează Camera Auditorilor Financieri din România, persoană juridică autonomă, ca organizație profesională de utilitate publică fără scop lucrativ*”; art.5, alin.2 „*Camera în numele statului organizează, coordonează și autorizează desfășurarea activității de audit financiar în România*” și art.24 „*Activitatea Camerei se desfășoară sub supravegherea autorității de stat*

reprezentată de Ministerul Finanțelor Publice”.

b) Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.90/2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate prevede la art.2, alin. 20: „*CAFR, denumită pe parcursul prezentei ordonanțe de urgență Camera, este persoana juridică autonomă înființată potrivit legii, care funcționează ca organizație profesională de utilitate publică fără scop patrimonial în domeniul auditului statutar*”; art.3, alin.2 „*autoritatea competentă responsabilă pentru autorizarea auditorilor statutari și a firmelor de audit este Camera Auditorilor Financieri din România*” și art.53, alin.2 „*Consiliul organismului de supraveghere este autoritatea competentă în domeniul supravegherii publice a auditului statutar*”.

Dacă avem în vedere că Ordonanța de urgență nr.75/1999 privind auditul statutar se află în plin proces legislativ în Parlamentul României pentru modificare și adaptare la cerințele impuse de Ordonanța de urgență nr. 90/2008, se observă fără echivoc domeniile de reglementare ale celor două acte normative și anume prima va aborda problemele juridice legate de organizarea și funcționarea Camerei Auditorilor Financieri din România ca organism profesional cu rol principal în gestionarea auditorilor financieri (statutari) în vederea efectuării misiunilor de audit financiar (statutar), iar cea de-a doua stabilește cerințele de bază ale efectuării auditului statutar în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit, precum și organizarea și funcționarea Organismului de Supraveghere Publică a activității de Audit Statutar.

5 OUG 90/2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate, publicată în Monitorul Oficial al României nr.481 din 30 iunie 2008, adoptată prin Legea 278/2008, publicată în Monitorul Oficial al României, partea 1 nr.768, din 14 noiembrie 2008.

Auditul situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate

În România, auditul situațiilor financiare anuale și consolidate ale unei entități se execută de către auditorii financiari conform Standardelor Internaționale de Audit (ISA), cu respectarea cerințelor relevante de etică profesională, cu referire cel puțin la funcția lor de interes public (integritate, obiectivitate, competență profesională și atenția cuvenită). De menționat că autoritatea competentă în materie de audit, respectiv Camera, **a adoptat** prin hotărâre de Consiliu întregul set de standarde profesionale elaborate de IAASB (Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare din cadrul Federației Internaționale a Contabililor IFAC).

Din observarea atentă a spațiului reglementat de Directivele Europene în domeniul profesioniștilor contabili se degajă consecvența utilizării noțiunilor de „conturi anuale/conturi consolidate” când se referă la informații financiare, precum și sintagma „statutar” când e vorba de o misiune de audit sau de un auditor.

Considerăm că menținerea în continuare a expresiei „conturi anuale” sau „conturi consolidate” când se fac referiri la cadre de raportare financiară este insuficientă, așa după cum și misiunile de audit statutar ale conturilor respective nu mai corespund realității.

Auditul financiar trebuie să-și însușească toate valențele degajate de standardele profesionale (IAASB), un loc central în cadrul acestora revenind Standardelor Internaționale de Audit (ISA), **pentru că în spațiul**

geografic european misiunile de audit statutar se realizează în conformitate cu cerințele acestora.

Din definițiile enunțate în reglementările naționale vizând conformitatea cu Directiva a IV-a, Directiva a VII-a, precum și Directiva a VIII-a privind auditul statutar rezultă similitudinea între sintagma „conturi anuale/conturi consolidate” și „situațiile financiare anuale/ situațiile financiare consolidate” ca fiind mai aproape de percepția și înțelegerea atât a profesioniștilor contabili, cât și a altor persoane mai puțin avizate în segmentul discutat.

Prezentăm în schema alăturată **Structura Declarațiilor emise de IAASB** ce guvernează auditul, revizuirea, alte servicii de asigurare și servicii conexe derulate în conformitate cu Standardele Internaționale.

Scopul prezentării structurii declarațiilor emise de Consiliul pentru Standardele Internaționale de Audit și Asigurare este orientat pentru înțelegerea facilă a preocupărilor permanente ale IAASB în vederea îmbunătățirii calității standardelor. Se poate observa că atât auditurile și revizuirile informațiilor financiare istorice (ISA, ISRE), cât și misiunile de asigurare altele decât auditul și revizuirea informațiilor financiare istorice (ISAE) sunt guvernate de Cadrul conceptual internațional pentru misiunile de asigurare, din care rezultă elementele și obiectivele unei misiuni stabilind serviciile pentru care se aplică Standardele Internaționale de Audit (ISA), Standardele Internaționale pentru misiuni de Revizuire (ISRE)⁶ și Standardele Internaționale pentru Misiuni de Asigurare (ISAE).

Cadrul de referință stabilit se adresează:

- profesioniștilor contabili în practică publică – pentru misiunile de asigurare;
- altor persoane implicate inclusiv părțile responsabile și utilizatorii;
- Consiliului pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (IAASB), în vederea dezvoltării standardelor.

Cadrul general nu își propune să stabilească standarde sau să dezvolte cerințe de procedură pentru desfășurarea misiunilor de asigurare. Standardele (ISA, ISRE și ISAE) dezvoltă principii de bază, proceduri și îndrumări aferente, consecvente cu conceptele prezentate în Cadrul general, de care trebuie să țină seamă un profesionist contabil în realizarea misiunilor de asigurare.

Pentru ca rezultatul unei misiuni de audit să aibă eficacitate maximă în completarea Cadrului general și a standardelor (ISA, ISRE, ISAE), practicienii care efectuează misiuni de asigurare trebuie să aibă în vedere cerințele:

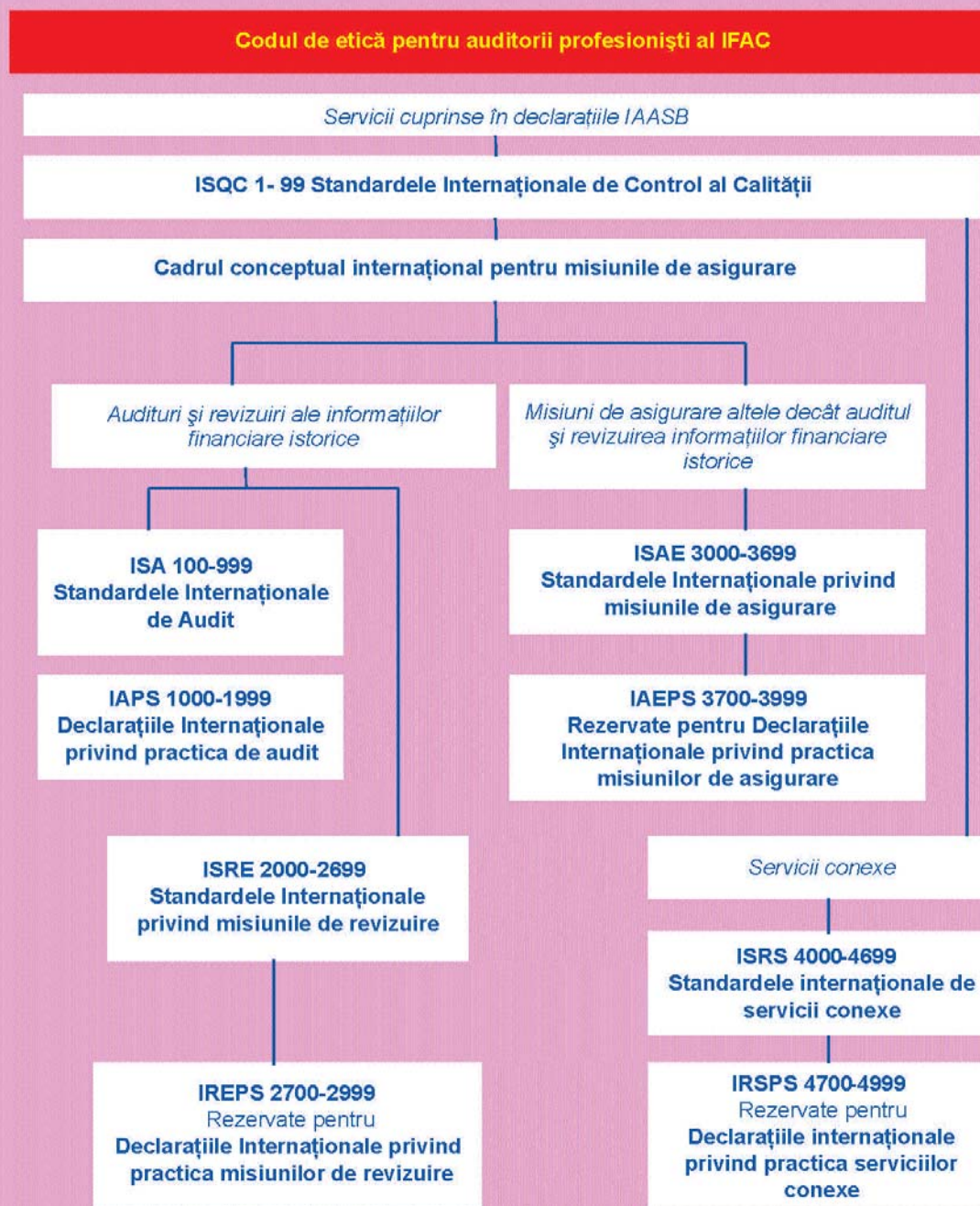
- Codului etic al profesioniștilor contabili IFAC;
- Standardului Internațional de Control al Calității (ISQC1)

Asigurarea rezonabilă este obținută de un auditor financiar sau o firmă de audit ca urmare a derulării unei misiuni de audit în conformitate cu cerințele Standardelor Internaționale de Audit, exprimată printr-o concluzie în scopul creșterii gradului de încredere a utilizatorilor interesați, alta decât partea responsabilă (conducerea), în privința evaluării sau cuantificării unui aspect raportat la unul sau mai multe criterii.

Analizând structura deciziilor emise de IAASB din punctul de vedere al

6 Recomandările prevăzute în ISA pot fi utile practicianului în aplicarea ISRE 2400, parag 2

Structura declarațiilor emise de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare*

*IFAC, CAFR - Audit financiar 2006. Standarde. Codul Etic, Editura Irecson, București, 2007, pag 140.

serviciilor la care fac referire Declarațiile Consiliului, rezultă fără tăgadă cuprinderea în activitatea de audit financiar a patru categorii de servicii și anume:

- Servicii de audit;
- Servicii de revizuire;

- Servicii de proceduri agreeate (convenite);
- Servicii de elaborare (compilare) a informațiilor.

Prin natura lor serviciile se deosebesc în funcție de două elemente importante: în primul rând, nivelul de

asigurare la care trebuie să ajungă auditorul financiar și, în al doilea rând, felul opiniei și, implicit, al raportului de audit.

Art. 26 al Directivei 43/2006/CEE prevede că toate auditurile statutare reglementate de legislația comuni-

Codul etic IFAC pentru profesioniștii contabili

ISQC 1-99 Standardele Internaționale de Control al calității

**AUDIT
FINANCIAR**

**AUDIT
STATUTAR**

Misiuni de
revizuire

IREPS 2700-2999
Declarațiile
internaționale privind
practica misiunilor
de revizuire

ISRE 2000-2699
Standarde
internaționale privind
misiunile de revizuire

IAPS 1000-1999
Declarațiile
internaționale
privind practica de
audit

ISA 100-999
Standardele
internaționale de
audit

**Standarde
profesionale
IAASB**

IRSPS 4700-4999
Declarațiile
internaționale privind
practica serviciilor
conexe

ISRS 4000-4699
Standardele
internaționale privind
serviciile conexe

IAEPS 3700-3999
Declarațiile
internaționale privind
practica misiunilor de
asigurare

ISAE 3000-3699
Standardele
internaționale privind
misiunile de asigurare

Serviciile
conexe

Misiuni de
asigurare

tară vor fi efectuate în conformitate cu cerințele Standardelor Internaționale de Audit (ISA) emise de IAASB, iar ISA 200 stabilește că obiectivele generale ale auditorului sunt: „*să obțină asigurări rezonabile cu privire la măsura în care situațiile financiare ca întreg în conturi denaturate semnificativ, fie ele ca urmare a fraudei sau erorii, permițând astfel auditorului să exprime o opinie cu privire la măsura în care situațiile financiare sunt prezentate, din toate punctele de vedere semnificative, în conformitate cu cadrul de raportare financiară aplicabil, și să raporteze cu privire la situațiile financiare și să comunice așa cum cer ISA-urile, în conformitate cu identificările auditorului*”⁷.

Rezultă în mod evident că misiunile de audit efectuate în baza cerințelor (ISA) reglementate de legislația comunitară reprezintă **MISIUNI DE AUDIT STATUTAR**, iar restul misiunilor (IAASB) intră într-o sferă mult mai largă, înțeleasă de noi ca fiind domeniul și activitățile executate de un auditor financiar.

Un reputat specialist francez, Bernard Kleiner, consultant în domeniul al Băncii Mondiale pe lângă Guvernul României, aprecia: „...*există îngrijorări în legătură cu alte norme ale IAASB, cum ar fi Cadrul general, Standardele Internaționale pentru servicii conexe (ISRSs), Standardele Internaționale pentru misiunile de asigurare (ISAEs) și Declarațiile Internaționale de Practică de Audit (IAPSs). Unii cred că aceste documente ar trebui să fie adoptate (la nivel comunitar) pentru a menține integritatea „corpului” standardelor, dar alții - că astfel de documente nu sunt relevante pentru auditul statutar în UE, nu sunt necesare...*”⁸

Concluzii

Ne rezervăm dreptul de a rezuma aprecierea că auditul statutar reprezintă misiunea realizată în conformitate cu ISA de auditorul financiar, iar întreaga gamă de servicii din sfera IAASB intră în aria de cuprindere a auditului financiar.

Prin urmare, din punct de vedere global privim auditul statutar ca parte la întreg, evident și sintagma de auditor statutar versus auditor financiar.

Prezentăm în schema din pagina alăturată domeniul de preocupare al auditului statutar ca fiind cerințe obligatorii de aplicare a ISA, în timp ce restul misiunilor IAASB fac obiectul auditului financiar.

Corelând elementele prezentate se poate afirma fără tăgadă că:

- **Auditul statutar** reprezintă auditul realizat de persoanele autorizate, în conformitate cu prevederile OUG 90/2008 cu modificările și completările ulterioare, să efectueze audit statutar în baza cerințelor Standardelor Internaționale de Audit emise de IAASB și adoptate de IFAC, indiferent de tipul entității la care acestea se aplică;
- **Auditul financiar** reprezintă totalitatea serviciilor de asigurare și non-asigurare pe care un auditor financiar le poate efectua, conform legii, în calitatea sa de membru al Camerei Auditorilor Financiar din România (CAFR), indiferent de tipul entității pentru care serviciile respective sunt prestate.

Bibliografie

- Kleiner, Bernard, *Servicii pentru implementarea Directivei a VIII-a privind auditul statutar – Raport final*, 25 iulie 2007
- CAFR, *Ghid privind unele reglementări ale profesiei de auditor*, Ediția a III-a revizuită și completată, 2009
- IFAC, CAFR, *Manual de Standarde Internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR - Editura Irecson, București, 2009
- Directiva 78/660 CEE a Consiliului din 25 iulie 1978 privind conturile anuale ale anumitor forme de societăți comerciale
- Directiva 83/349/CEE a Consiliului din 13 iunie 1983 privind conturile consolidate, JO, L 221, 14.08.1978, respectiv JO, L 193, 18.07.1983 cu modificările ulterioare
- ***Directiva 84/253/CEE, 10 aprilie 1984, JO, L 126, 1984
- ***Directiva 86/653/CEE privind conturile anuale și consolidate ale băncilor și a altor instituții financiare, JO, L 372, 31.12.1986 cu modificările ulterioare
- *** Directiva 91/674/CEE privind conturile anuale și consolidate ale societăților de asigurări, JO, L 374, 31.12.1991 cu modificările ulterioare
- *** OUG nr.75/1999 privind activitatea de audit financiar, M Of nr. 256, Partea I, 4 iunie 1999 art. 2
- *** OUG 90/2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 481 din 30 iunie 2008, adoptată prin Legea 278/2008, publicată în Monitorul Oficial al României partea 1 nr. 768 din 14 noiembrie 2008

7 ISA 200 „Obiective generale ale auditorului independent și desfășurarea unui audit în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit”, *Manual de Standarde Internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR- Editura Irecson, București, 2009, pag 11.

8 Kleiner, Bernard, *Servicii pentru implementarea Directivei a VIII-a privind auditul statutar – Raport final*, 25 iulie 2007.

Standardizarea contabilă internațională: reîntoarcerea politicului? (II)

Alain BURLAUD* & Bernard COLASSE**

Abstract

International Accounting Standardisation: Politics Return? (II)

The first part of this article was published in the issue No. 1/ 2010 of "Financial Audit" Journal. The authors underlined that, lacking political legitimacy, IASC has built its legitimacy based on independence, impartiality and competence.

The authors conducted a critical review of the fundamentals of the legitimacy of the IASC, showing its weakness, both in terms of the due process used by the institution for the standardisation and in terms of content and conceptual framework it supports.

In part two of the paper, the authors demonstrate the imminent return of politics in international standardization activities.

Key words: IASB, IFRS, standardisation

Cuvinte cheie: IASB, IFRS, standardizare

Introducere

În prima parte a articolului, publicată în nr. 1/2010 al revistei „Audit Financiar”, autorii au arătat că, în lipsa unei legitimități politice, IASC și-a construit o legitimitate bazată pe independența, imparțialitatea și competența sa.

Autorii realizează o analiză critică a fundamentelor legitimității IASC, demonstrându-le fragilitatea, atât din punct de vedere al procedurilor pe care instituția le urmează în elaborarea standardelor sale, cât și din punct de vedere al conținutului și al cadrului conceptual care le susține.

În partea a doua a lucrării, autorii demonstrează iminența revenirii politicului în activitatea de standardizare internațională.

1. Revenirea politicului în standardizarea contabilă internațională

Agenda puterii politice nu seamănă deloc cu un fluviu lung și liniștit; reacționează la împrejurări și la emoții actuale fără a da dovadă întotdeauna de o mare capacitate de anticipare. În materie de reglementări economice, echivalentul politicii faptului divers îl reprezintă reacțiile la scandaluri și la crize. Am văzut, de asemenea, ca urmare a scandalurilor de la începutul acestui secol, mai ales cel iscat de Enron, cum a fost votată legea Sarbannes-Oxley în 2002, în SUA, și legea securității financiare în 2003, în Franța.

Încrederea, care este o condiție indispensabilă a funcționării piețelor, a putut fi zguduită de informații în aparență contradictorii și în orice caz de neînțeles pentru publicul larg. Primul mare semn de întrebare apare în 1993. Daimler-Benz a prezentat atunci conturi consolidate cu un profit de 300 milioane USD la standarde germane, conforme cu a 7-a Directivă europeană, și o pierdere de 600 milioane USD, potrivit standardelor IAS. În 1996, France-Télécom a raportat un profit de 350 milioane USD potrivit standardelor franceze, dar o pierdere de 5,65 miliarde USD potrivit normelor IAS! Am văzut deja că amendamentul adus standardului IAS 39 a permis băncii „Société Générale” să-și crească produsul net bancar cu 1,5 miliarde euro. Pentru Deutsche Bank, im-

* Profesor al Conservatorului Național de Arte și Meserii, Paris, director general al INTEC, membru al Centrului de Cercetări în Contabilitate (CRC), e-mail: alain.burlaud@cnam.fr.

** Profesor la Universitatea Paris-Dauphine, membru al Dauphine Recherches en Management (DRM), e-mail: bernard.colasse@dauphine.fr

pactul a fost o creștere de 845 milioane euro, iar pentru Natixis, de 310 milioane euro. Se poate vorbi de imagine fidelă, atunci când oglinda are o deformare variabilă? Dar actorilor nu le lipsește imaginația. Astfel, „în perspectiva deschiderii capitalului EDF, standardele IFRS devineau aplicabile conturilor sale consolidate. Or, standardul IAS 19 impunea ca valoarea contribuțiilor la fondurile pentru pensii să se înscrie în pasivul bilanțului, sumă ce s-a dovedit a fi de trei ori mai mare celei reprezentând fondurile proprii ale EDF, făcând astfel imposibilă introducerea sa la bursă. Din acest motiv, legea din 9 august 2004 a introdus o contribuție care acoperea obligațiile la fondul pentru pensii, ceea ce a permis deconsolidarea acestora din bilanț” (Baert & Yanno, 2009, p. 154)¹.

Contabilitatea oferă o reprezentare a întreprinderii care este oricum, dar nu neutră. Legile fizicii nu modifică comportamentul electronilor, de exemplu. Din câte știm, ei nu sunt conștienți de legile care reglementează circulația lor. Anexa acestui articol demonstrează că procesul măsurării fizice și cel al măsurării contabile au numeroase puncte comune, dar nu se confundă. Spre deosebire de fizică, întreprinderea sau mai exact cei care o conduc sunt conștienți de judecata pe care o fac pe baza situațiilor financiare cei care au investit, cei care lucrează în întreprindere sau cei care fac comerț cu aceasta. La vederea imaginii – prea puțin contează dacă este fidelă sau nu, cu condiția să fie credibilă - întreprinderea se modifică ea însăși pentru a se conforma mai bine așteptărilor părților interesate care, la rândul lor, se comportă și iau decizii în

funcție de această imagine. Contabilitatea nu este nici pe departe tehnică pură. Ea vehiculează o anumită viziune asupra întreprinderii, care o plasează în inima raporturilor economice și sociale dintre întreprindere și diversele părți interesate (Chiapello, 2005b). Standardizarea contabilă modelează această viziune, de aceea se poate spune că este politică.

Vom vedea cum în Franța, în Europa și pe plan mondial politicienii s-au sesizat de problema standardelor de contabilitate.

1.1. Întoarcerea politicului în activitatea de standardizare a contabilității, în Franța

Baert & Yanno (2009) regretă că procesul de modernizare al PCG, adică apropierea de normele IAS/IFRS², „s-a derulat în secret, fără intervenția politicului, în special a Parlamentului, chiar dacă noile standarde contabile au impact asupra bazei de impozitare a întreprinderilor, care trebuie stabilită în conformitate cu articolul 34 din Constituție (p.151). De exemplu, amortizarea pe componente a atras, în exercițiul financiar al anului 2005, în funcție de companie, o majorare sau o micșorare a venitului impozabil, pe care articolul 24 din legea rectificativă a finanțelor pentru anul 2004 a trebuit să-l eșaloneze pe o perioadă de 5 ani”.

Raportul Baert & Yanno a făcut o serie de propuneri pentru reintroducerea politicului în activitatea de standardizare contabilă franceză, dintre care amintim:

- Propunerea nr. 6: Pentru a informa Parlamentul cu privire la impactul fiscal al noilor reglementări contabile pe care urmează să le adopte, Autoritatea standardelor contabile îi va transmite în fiecare an, înaintea examinării proiectului de lege a finanțelor, un raport care să recapituleze aceste standarde și să prezinte implicațiile lor fiscale.
- Propunerea nr. 19: Adoptarea noilor standarde de contabilitate de către Autoritatea standardelor contabile să fie precedată de realizarea în prealabil a unor studii de impact, mai ales cu privire la implicațiile lor fiscale.
- Propunerea nr. 21: Menținerea unei definiții legislative a principiilor contabile și simplificarea structurii actuale a dreptului contabil francez prin armonizarea prevederilor normelor contabile cu cele ale PCG.
- Propunerea nr. 26: menținerea principiului existenței unei legături puternice între contabilitate și fiscalitate, temperată de o anumită flexibilitate dictată de necesitatea de a neutraliza consecințele fiscale datorate schimbării standardelor de contabilitate.

Este clar că aceste propuneri au ca obiectiv subordonarea standardizării contabile politicii. Principalul motiv este cel fiscal: din moment ce contabilitatea și fiscalitatea sunt legate, organismul care elaborează standardele contabile este obligat să țină cont de prerogativele Parlamentului, pe care trebuie să-l informeze permanent despre eventualul impact fiscal al standardelor sale. Relația dintre organismul de standardizare

¹ Înainte de a deveni deputați, Dominique Baert a fost bancher și Gael Yono a fost comisar de conturi

² Și aici se poate discuta. De ce să calificăm această apropiere drept „modernizare”? Dând o conotație pozitivă evoluției PCG, se lasă a se înțelege, în mod implicit și fără a fi demonstrat sau explicat, că normele respective erau învechite, neadaptate.

contabilă și legislator ar fi, în mod evident, diferită dacă legătura dintre contabilitate și fiscalitate s-ar întreprinde, dar autorii raportului afirmă contrariul (vezi propunerea 26), și anume „principiul unei legături puternice” între cele două.

1.2. Întoarcerea politicului în activitatea de standardizare contabilă europeană

Unul dintre cele mai frumoase „cadouri” făcute IASB a fost Reglementarea nr. 1606/2002 a Parlamentului European și a Consiliului, care adoptă pur și simplu standardele IAS/IFRS (articolul 1) sub rezerva ca acestea să nu contravină principiului imaginii fidele enunțat în Directivele a 4-a și a 7-a și să satisfacă criteriile privind inteligibilitatea, relevanța, fiabilitatea și comparabilitatea (articolul 3). Considerentul nr. 9 precizează, de asemenea, că standardele trebuie să răspundă interesului public european, dar această expresie nu este preluată în articolele respectivei reglementări. Desigur (Gélard, 2009), Uniunea Europeană își rezervă dreptul de a include sau nu în legislația sa un standard sau o interpretare (cf. Reglementării amintite, articolul 3), respectându-se astfel totala suveranitate. În mod formal, este, evident, corect. Totuși, se constată că *European Financial Reporting Advisory Group* (EFRAG) dispune de mijloace foarte modeste și nu poate rivaliza în privința competențelor tehnice cu IASB. De altfel, propunerea nr. 12 a raportului Baert & Yanno este ca EFRAG să-și consolideze resursele umane și materiale. În același timp, nu putem reproșa IASB că a ocupat spațiul liber lăsat de Uniunea Europeană.

Într-o perioadă puțin haotică și cu risc crescut, politica revine la suprafață.

Astfel, Uniunea Europeană „a devenit conștientă de consecințele nefaste ale standardului IAS 39 și, în cadrul reuniunii Consiliului ECOFIN din 7 octombrie 2008, a făcut presiuni asupra IASB pentru ca acesta să autorizeze întreprinderile să-și reclasifice instrumentele financiare într-o categorie în care nu mai sunt evaluate la „valoarea justă”. Acest lucru s-a și realizat, de la 13 octombrie 2008, ceea ce a permis unor bănci să reducă valoarea deprecierilor și să-și păstreze (din punct de vedere contabil) profiturile.

1.3. Când „cei mari” din lume profită de standardizarea contabilă

Criza din 2008, cu prăbușirea piețelor, generalizarea riscului de pierdere a încrederii și debutul falimentelor bancare în lanț, ale căror consecințe ar fi putut fi catastrofale, a determinat G20 să ia o poziție care a interesat și standardele contabile.

Astfel, în Declarația sa privind piețele financiare și economia mondială din 15.11.2008, Grupul G20 a prevăzut acțiuni imediate și acțiuni pe termen mediu:

„● Acțiuni imediate din acest moment până la 31 martie 2009:

Principalele organisme mondiale de standardizare contabilă trebuie să lucreze la îmbunătățirea liniilor directe pentru evaluarea titlurilor de valoare, ținând cont de evaluarea produselor complexe nelichide, în special în perioada de tensiune asupra piețelor financiare.

Cei care produc standarde de contabilitate trebuie să progreseze în mod semnificativ cu lucrările pe care le fac pentru remedierea lipsurilor în materie de standarde contabile și de transparență a instrumentelor în afara bilanțului.

Autoritățile de reglementare și producătorii de standarde contabile trebuie să consolideze obligațiile de a publica întreprinderile care dețin instrumente financiare complexe.

Având ca obiectiv promovarea stabilității financiare, conducerea organismului internațional care elaborează standardele contabile trebuie să fie consolidată, inclusiv prin revizuirea componenței sale, în special pentru a-i asigura transparența, responsabilitatea și o relație adecvată între acest organism independent și autoritățile competente.

● Acțiuni pe termen mediu:

Principalele organisme mondiale de standardizare contabilă trebuie să se implice activ pentru a realiza un standard unic mondial de înaltă calitate.

Reglementatorii, supervizorii și producătorii de standarde contabile, pe măsura necesității, trebuie să continue să lucreze unii cu alții și cu sectorul privat pentru a face în așa fel încât să se elaboreze standarde contabile de înaltă calitate, care să fie respectate.

Societățile financiare trebuie să dovedească o mai mare transparență referitor la riscurile ce pot să apară la comunicarea situațiilor lor financiare și să continue să își facă publice pierderile, conform bunelor practici internaționale și în funcție de necesități. Autoritățile de reglementare trebuie să se asigure că situațiile financiare ale unei companii prezintă un tablou complet, corect și rapid al acestor activități (inclusiv a activităților din afara bilanțului) și că sunt publicate în mod coerent și regulat.”

Fără a face prea mult caz despre consecințele acțiunilor imediate care ar fi trebuit întreprinse până cel mai târziu la 31 martie 2009, G20 prezintă noile cerințe în declarația sa din 2

aprilie 2009 asupra consolidării sistemului financiar:

„Principiile noastre constau în consolidarea transparenței și a responsabilității, în stabilirea unei reglementări solide, în promovarea integrității piețelor financiare și în întărirea cooperării internaționale (...).

Am convenit ca organismele care elaborează standarde contabile să îmbunătățească normele referitoare la evaluarea instrumentelor financiare pe baza lichidității lor și pe orizontul de timp de deținere a acestora, reafirmând în același timp cadrul contabilității la valoarea justă.

De altfel, am primit favorabil recomandările Forumului de stabilitate financiară privind prociclicitatea care se referă la probleme contabile. Am convenit că organismele care adoptă standardele de contabilitate ar trebui să acționeze, înainte de sfârșitul anului 2009, pentru:

- reducerea complexității standardelor de contabilitate referitoare la instrumentele financiare;
- lărgirea posibilităților de recunoaștere contabilă a provizioanelor pentru pierderi aferente creditelor, incluzând o gamă largă de informații în materie de credit;
- ameliorarea standardelor contabile referitoare la provizioane, la expunerile în afara bilanțului și la incertitudinile legate de evaluări;
- a face clară și coerentă aplicarea standardelor internaționale de evaluare, în colaborare cu autoritățile de supraveghere;
- a face progrese semnificative în realizarea unui set unic de standarde internaționale de contabilitate de calitate și

- în cadrul procesului independent de standardizare contabilă, să îmbunătățească participarea părților interesate, inclusiv a autorităților de reglementare prudențială și a piețelor emergente, prin revizuirea statutară a Consiliului Standardelor Internaționale de Contabilitate.”

În sfârșit, G20 a stabilit o foaie de parcurs pentru îmbunătățirea standardelor de contabilitate. Acest punct s-a dovedit a fi mai puțin în consens, țările din G20 având viziuni diferite privind rolul contabilității, regăsindu-se aici delimitarea dintre țările anglosaxone și celelalte. Unul dintre punctele dezbătute a fost evaluarea la valoare de piață și câmpul de aplicare al valorii juste. Totuși, cerând ca organismele de standardizare contabilă să țină cont mai mult de constrângerile stabilității financiare, G20 a admis, în mod implicit, că alegerile care se fac în contabilitate nu rămân neutre pentru stabilitatea financiară. În orice caz, țările din G 20, dincolo de divergențele lor asupra modelului contabil, au convenit asupra a trei obiective: reducerea complexității standardelor contabile, convergența standardelor la nivel internațional și introducerea unui sistem de provizioane mai prospectiv (orientat către viitor).

De altfel, transformarea Forumului de Stabilitate Financiară în Consiliu de Stabilitate Financiară, cu o structură administrativă consolidată și permanentă, face din acest organism o veritabilă instanță internațională. Acesta a câștigat o puternică legitimitate datorită în special componentei, extinsă la toate statele din G20. Consiliul își confirmă rolul-cheie în monitorizarea stabilității financiare prin

implicarea sa deplină și întregă în identificarea vulnerabilităților FMI. Acest rol de supraveghere se extinde, desigur, și la standardele contabile.

Toate aceste inițiative tind, implicit, către un control crescut, dacă nu chiar către punerea sub tutelă politică a IASB. Fundația IASC a reacționat anticipat, realizând o reformă prin crearea unui *Consiliu de Monitorizare (Monitoring Board)* pentru inițiative care constituie potențiale atentate la autonomia standardizatorului. Dar va fi oare de ajuns crearea acestui Consiliu pentru a satisface exigențele de control exprimate de G20? În ceea ce privește Uniunea Europeană, se va mulțumi aceasta cu un loc pe strapontină în *Consiliul de Monitorizare*, singura organizație politică alături de autoritățile de reglementare bursieră³?

Concluzie generală

Organism internațional de drept privat, lipsit de orice legitimitate politică, IASC/IASB și-a construit de-a lungul timpului o legitimitate procedurală, bazată pe propriul său procedeu de elaborare, și o legitimitate de substanță, fondată pe cadrul său conceptual.

După cum am văzut, aceste două surse de legitimitate sunt foarte fragile.

Dând iluzia că diversele părți interesate pot participa la elaborarea standardelor, în fapt, *due process* lasă elaborarea acestora pe seama părților care dispun de importante resurse financiare și intelectuale, necesare pentru o participare eficientă. Nu

3 Consiliul de Monitorizare, un fel de consiliu de supraveghere pentru IASCF, este compus din reprezentanți ai Comisiei Europene, ai Organizației Internaționale a Comisiilor de Valori (OICV-IOSCO), ai Comitetului Piețelor Emergente al OICV, ai Agenției japoneze a Piețelor Financiare, ai Security and Exchange Commission (SEC).

este, deci, o procedură democratică. În ceea ce privește cadrul conceptual al IASC/IASB, acesta este alimentat de două teorii – teoria de agent și teoria piețelor eficiente – care fac

obiectul unor critici puternice. Teoria de agent oferă, de fapt, o reprezentare foarte sumară a întreprinderii, redusă la contractul de delegare a puterii transmis între acționari-

investitori și manageri. În ceea ce privește ipoteza eficienței piețelor, aceasta nu a primit decât validări parțiale; a o considera „reală” și a trage consecințe normative înseam-

ANEXA - Probleme referitoare la evaluare

	Procesul de evaluare	Probleme puse de procesul de evaluare
În amonte de procesul de evaluare	Standarde de evaluare: definirea obiectului evaluat, a unității de măsură și a procedurii de operare	Legitimitatea normalizatorului: bazată pe neutralitate (legitimitate procedurală: lipsa intenției de a acționa în beneficiul unui grup de interese anume) și obiectivitatea (legitimitate de substanță: competența tehnică).
	+	
	Operator sau subiect al evaluării: aplicarea corectă a standardului de evaluare asupra obiectului respectiv sub controlul unui terț independent, utilizând standarde de verificare.	Legitimitatea procedurală și substanțială a măsurării: regularitatea și corectitudinea producătorului de situații financiare și regularitatea, independența și competența auditorului.
	+	
	Obiectul evaluării	Evaluare fizică: obiectul nu este dotat cu o „conștiință”. Evaluare contabilă: obiectul este dotat cu o „conștiință” care îi permite să manipuleze evaluarea al cărei obiect este.
	=	
Rezultatul evaluării	Realizarea unei evaluări (operațiunea de evaluare și rezultatul operațiunii).	Publicarea rezultatului și a standardelor de operare privind producția și controlul
	+	
În avalul procesului de evaluare	Utilizatorul evaluării: critica evaluării.	Legitimitatea evaluării bazată pe relevanța sa (calitatea răspunsurilor la necesități). Problema identificării utilizatorilor: unitate sau pluralitate?
	=	
	Decizia	Obiect lipsit de „conștiință”: deciziile sunt luate de terți și pot modifica obiectul din exterior. Obiect „conștient”: mai mult, obiectul se poate transforma el însuși sub efectul evaluării.*

* Exemplu: întreprinderea se reorganizează pentru a îmbunătăți un indicator de performanță sau pentru a anticipa evoluția previzibilă a unui indicator.

nă de fapt să iei ceea ce nu este decât teorie drept realitate sau să propui o teorie ca înlocuitor al realității prezente, adică să faci din aceasta suportul unui proiect ideologic de promovare a piețelor financiare.

Totuși, o retorică abilă de neutralitate, fidelitate, obiectivitate, chiar de dreptate, bazată pe o teorie contemporană a contabilității, constând în reprezentarea fidelă a unei realități pre-existente, a permis IASC/IASB să mascheze slăbiciunile și limitele acestei duble legitimități. A putut astfel să țină trează atenția organizațiilor guvernamentale și interguvernamentale și chiar să obțină din partea unora dintre ele, precum Uniunea Europeană, o externalizare a elaborării standardelor contabile, însușindu-și în același timp, legitimitatea lor politică.

Consecințele potențial catastrofale ale aplicării unor standarde internaționale în contextul crizei au subminat legitimitatea câștigată de IASC/IASB. Acestea au determinat organizațiile guvernamentale și interguvernamentale să reia inițiativa în materie de standardizare contabilă și să pună în discuție rolul IASC/IASB. Criza a subliniat în special neconcordanțele cadrului conceptual al standardelor internaționale.

Dacă această deșteptare a organizațiilor guvernamentale și neguvernamentale se confirmă este posibil să ia naștere „o contabilitate politică”, o contabilitate în serviciul activității politice, deși această expresie este un pleonasm deoarece, pentru cine cunoaște, contabilitatea este complet (de la un capăt la altul) politică în ceea ce privește crearea și repartizarea bogățiilor în societățile contemporane și, în general, reglementările sociale.

Bibliografie

- Aglietta M., Rebérioux A., (2004), *Dérives du capitalisme financier.*, Éditions Albin Michel.
- Alexander D. et Burlaud A. (1993), *Existe-t-il une ou plusieurs images fidèles en Europe?*, Revue de droit comptable n° 93.2, pp. 5 à 34.
- Baert D., Yanno G. (2009), *Rapport d'information relatif aux enjeux des nouvelles normes comptables, dit rapport Baert-Yanno*, Assemblée nationale.
- Burlaud A. & Hoarau C. (2000), *Harmonisation comptable et mondialisation*. În „Liber Amicorum en l'honneur d'Henri OLIVIER”, Bruges, Ed. Die Keure / La Charte, 73-78.
- Burlaud A. (2001), *International Accounting: a French Perspective*, International Journal of Asian Management 1 (1) : 51-59.
- Burlaud A. (2007), *Faut-il un droit comptable pour les PME ?*, La Revue du Financier (168) : 121-137.
- Chambost I. (2007), *Contribution à l'analyse de la formation du jugement des analystes financiers*, Thèse, Cnam.
- Chatelain-Ponroy S., Levy A. (2007), *Emergence et cheminement de la juste valeur*. La Revue du financier (168) : 25-38.
- Chiapello E. (2005a). *Les normes comptables comme institution du capitalisme. Une analyse du passage aux normes IFRS en Europe à partir de 2005*. *Sociologie du travail* (47) : 362-382.
- Chiapello É. (2005b), *Transformation des conventions comptables, transformation de la représentation de l'entreprise*. În „Les normes comptables internationales, instruments du capitalisme financier”, (Ed. Capron M.), Paris: La Découverte, 121-131.
- Colasse B. (2004), *Harmonisation comptable internationale: de la résistible ascension de l'IASB/IASB*, *Gérer et Comprendre* 75: 30-40.
- Colasse B. (2009), *Harmonisation comptable internationale*, În *Encyclopédie de comptabilité, contrôle de gestion et audit* (Ed. Colasse B.), Paris Économica, 877 – 890.
- Gélard G. (2009), *Le rapport de l'Assemblée nationale sur les enjeux des nouvelles normes comptables : une lecture critique*, Revue française de comptabilité 423 :19 - 21.
- Hoarau C. & Teller R. (2001), *Création de valeur et management de l'entreprise*, Paris Vuibert.
- Hoarau C. & Teller R. (2007), *IFRS : les normes comptables du nouvel ordre économique global?*, *Comptabilité, contrôle, audit*, numéro thématique: 3-20.
- Laufer R. & Burlaud A. (1997), *Légitimité*. În *Encyclopédie de gestion* (Ed. Simon Y. et Joffre P.). Paris Économica, 1754 – 1772.
- Maillet-Baudriet C. & Le Manh A. (2007), *Les normes comptables internationales IAS-IFRS*, Paris Foucher.
- Ménard L. & al. (2004), *Dictionnaire de la comptabilité et de la gestion financière*. Institut canadien des comptables agréés, Ordre des experts-comptables, Compagnie nationale des commissaires aux comptes et Institut des réviseurs d'entreprises.
- Obert R. (2009), *Pratique des normes IFRS. Comparaison avec les règles françaises et les US GAAP*. Paris Dunod.
- Orléan A. (2009). *De l'euphorie à la panique : penser la crise financière*. Paris Editions rue d'Ulm.
- Pigé B. & Paper X. (2009), *Normes comptables internationales et gouvernance des entreprises. Le sens des normes IFRS*, Paris Editions EMS.
- Peasnell K. V. (1982), *The Function of a Conceptual Framework*, *Accounting and Business Research*, Autumn : 38-51.
- Sunder S. (2008), *Des régulations comptables nationale et internationale: monopole ou coexistence concurrentielle*, La Revue du Financier, 168 : 18-24.
- United Nations Conference on Trade and Development (2009), *Promoting Transparency in Corporate Reporting: A Quarter Century of ISAR*, United Nations.
- Walton P. (2008), *La comptabilité anglo-saxonne*, Paris La Découverte.
- Walton P. (2009), *Les délibérations de l'IASB en 2002 et 2003 : une analyse statistique*, *Comptabilité-Contrôle-Audit* 15(1) : 35-34.

Rolul auditului statutar în evaluarea și consolidarea controlului intern al entităților auditate

Maria MANOLESCU*, Aureliana Geta ROMAN**,
Constantin ROMAN*** & Mihaela MOCANU****

**Aspecte de ordin
general. Metodologia
de cercetare**

Abstract

The Role of Financial Audit in Evaluating and Consolidating the Internal Control of the Audited Entities

It is a known fact that good corporate governance in an entity ensures a better financial performance, improves access to capital markets and to financing sources and implicitly increases the shareholders' wealth and the sources of incentives for employees. For this reason, in the present article the authors aim to emphasize: the role of the auditor's communication with those charged with governance and with the entity's management, the necessity of identifying, based on the audit activity, of the significant deficiencies in internal control that need to be object of communication, as well as the results of a research carried out during the third quarter of 2009 among public interest entities in Romania with regard to the level attained in building a culture of corporate governance in those entities and the importance given to organising and exerting internal control.

Key words: communication, corporate governance, internal control, significant deficiency, materiality, professional judgment

Cuvinte cheie:

**comunicare, guvernanta corporativă, control intern,
deficiențe semnificative, prag de semnificație,
raționament profesional**

De la început arătăm faptul că prezentul articol reprezintă o analiză a cerințelor ISA 265¹ referitoare la comunicarea deficiențelor în controlul intern către persoanele însărcinate cu guvernanta și către conducere și o evaluare privind stadiul creării unei culturi a guvernantei corporative în entități de interes public reprezentative din România care au făcut obiectul unei cercetări pe bază de chestionar efectuate în cursul trimestrului al treilea al anului 2009. Aspectele analizate reprezintă un bun prilej pentru diseminarea rezultatelor cercetării efectuate în baza contractului de cercetare exploratorie (cod proiect I.D._795), intitulat „Cercetare în vederea stabilirii căilor și programelor de creștere a capacității României de implementare a acquis-ului comunitar privind contabilitatea, auditul

* Prof univ.dr., Academia de Studii Economice din București, e-mail: maria.manolescu@soter.ro

** Conf.univ.dr., Academia de Studii Economice din București, e-mail: romanaureliana@yahoo.de

*** Prof univ.dr., Academia de Studii Economice din București, e-mail: roman_costantin@yahoo.de

**** Drd., Academia de Studii Economice din București, e-mail: mocanu.miki@gmail.com

1 International Auditing and Assurance Standards Board, ISA 265 „Comunicarea deficiențelor din controlul intern către persoanele însărcinate cu guvernanta și către conducere”, 2009.

financiar și guvernanta corporativă". Cercetarea și-a propus să cunoască opiniile entităților de interes public cuprinse în eșantionul cercetat cu privire la: formele de control organizate de acestea; instrumentele și obiectivele controlului intern, legătura dintre comitetul de audit, controlul intern, auditul intern și auditul statutar ș.a.

Pentru realizarea acestor obiective s-a recurs la o metodă de cercetare selectivă; entitățile cuprinse în eșantion sunt: companii naționale și societăți naționale; instituții de credit; instituții financiare nebancale; societăți comerciale ale căror valori mobiliare sunt tranzacționate pe piața reglementată din România; fonduri de pensii private etc. Prelucrarea datelor a fost realizată cu ajutorul unei analize SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats), elaborată cu sprijinul institutului IRECSO, iar concluziile au fost formulate în raport cu rezultatele reieșite din analiză.

Cu privire la cerințele ISA 265 în materie de comunicare a deficiențelor în controlul intern

Trebuie remarcat faptul că ISA 265 nu impune responsabilități suplimentare care îi revin auditorului cu privire la obținerea de probe și efectuarea de teste în scopul exprimării unei opinii despre eficacitatea controlului intern².

Auditorul trebuie însă să realizeze înțelegerea controlului intern relevant pentru audit, ceea ce presupune că auditorul evaluează modul în care a

fost conceput controlul intern, măsura în care acesta a fost implementat și modul în care persoanele însărcinate cu guvernanta și conducerile activităților au creat și menținut o cultură de guvernanta bazată pe onestitate și conduită etică, punctele forte și deficiențele modului de control care influențează componentele controlului intern etc.

Obiectivul auditorului în baza acestui standard este de a comunica în mod corespunzător **deficiențele din controlul intern** identificate potrivit raționamentului profesional al acestuia către persoanele însărcinate cu guvernanta și către conducerea entităților auditate. În contextul standardelor de audit, **deficiența în controlul intern** există atunci când:

- controlul intern organizat și implementat nu poate preveni, detecta și corecta denaturările situațiilor financiare la momentul oportun;
- lipsește controlul intern necesar pentru a preveni, detecta și corecta denaturările din situațiile financiare la momentul oportun.

Deficiența semnificativă în controlul intern reprezintă o deficiență sau o combinație între deficiențele controlului intern suficient de importante potrivit raționamentului profesional pentru a atrage atenția persoanelor însărcinate cu guvernanta.

Rezultă că auditorul trebuie să identifice, pe baza activității de audit desfășurate, **deficiențe semnificative care să fie comunicate în scris la momentul oportun** persoanelor însărcinate cu guvernanta și conducerii entității cu un nivel de responsabilitate adecvat.

Auditorul poate comunica într-o primă fază conducerii entității, verbal, deficiențele identificate și ulterior în

... auditorul trebuie să identifice, pe baza activității de audit desfășurate, deficiențe semnificative care să fie comunicate în scris la momentul oportun persoanelor însărcinate cu guvernanta și conducerii entității cu un nivel de responsabilitate adecvat

scris persoanelor însărcinate cu guvernanta, pentru a le asista în luarea măsurilor de remediere necesare.

Pentru ca persoanele însărcinate cu guvernanta și conducerea să înțeleagă contextul comunicării, auditorul trebuie să explice acestora răspunderea generală a auditorului în efectuarea unui audit al situațiilor financiare în conformitate cu ISA și exprimarea de către acesta a unei opinii și faptul că aspectele comunicate sunt limitate la deficiențe clar identificate și suficient de importante.

Prezentăm în continuare câteva exemple de deficiențe din controlul intern care pot fi caracterizate ca fiind semnificative întrucât pot genera, în viitor, denaturări semnificative ale situațiilor financiare:

- existența susceptibilității de pierderi sau fraude asociate activelor și datoriiilor (pierderi de creanțe ca urmare a neurmării încasării

² IAASB, ISA 265 „Comunicarea deficiențelor din controlul intern către persoanele însărcinate cu guvernanta și către conducere”, 2009.

acestora sau unor proceduri privind disciplina contractuală ineficiente sau inexistente; fraude asociate activelor gestionate ca urmare a unor proceduri de inventariere inadecvate; plăți de dobânzi, amenzi și penalități generate de indisciplină în efectuarea plăților etc.);

- subiectivism în determinarea valorilor estimate (ajustări pentru depreciere și pierdere de valoare subevaluate; provizioane neacooperitoare pentru riscurile și cheltuielile reale ale entității; estimări eronate ale valorii juste, ale duratelor de amortizare a valorilor recuperabile etc.);
- lipsa sau insuficiența controalelor pentru procesul de raportare financiară (lipsa controalelor cu scopul monitorizării generale, controale insuficiente sau inadecvate în vederea detectării și prevenirii fraudei, lipsa controalelor privind adecvarea politicilor contabile etc.).

Iată și câteva exemple de indicii ale deficiențelor semnificative din controlul intern:

- mediu de control ineficient (indicii că tranzacțiile semnificative în care conducerea are un interes financiar nu au fost investigate corespunzător; indicii că modul de organizare și exercitarea a controlului intern nu poate conduce la identificarea și prevenirea fraudelor etc.);
- absența unui proces de evaluare a riscului în cadrul entității;
- răspunsuri ineficiente la riscurile identificate;
- denaturări semnificative detectate prin procedurile de audit.

3. Evaluarea activității de control în entitățile de interes public cuprinse în eșantion

Prezentăm numai câteva din răspunsurile la întrebările adresate.

3.1. La solicitarea privind precizarea elementelor care aparțin sistemului de control intern la nivelul entităților de interes public intervievate, răspunsurile sunt prezentate în Tabelul 1.

Rezultă că aproape toate elementele unui sistem de control intern sunt

puse în aplicare la nivelul tuturor entităților din eșantion. Răspunsurile afirmative privind existența unui mediu de control în proporție de 69,52% în cadrul entităților respondente considerăm că reflectă o situație de fapt reală. Crearea mediului de control la nivelul unei entități presupune existența unei culturi de governanță corporativă, asumarea riscurilor generale și specifice generate de activitatea desfășurată și derularea activităților de control intern adecvate.

3.2. La solicitarea de precizare a obiectivelor controlului intern

Tabel 1

	%*
- existența unui mediu de control	69,52
- identificarea și evaluarea riscurilor	85,71
- activități de control și separare a atribuțiilor	82,86
- informare și comunicare	84,76
- activitățile de monitorizare și corectare a deficiențelor	85,71

* procentele au fost calculate prin raportare la volumul total al eșantionului

Tabel 2

	%*
- obiective de conformitate (cu legea, regulamentele interne, proceduri etc.)	95,24%
- obiective de performanță	73,33%
- obiective privind acuratețea informației	73,33%
- alte obiective	13,33%

* procentele au fost calculate prin raportare la volumul total al eșantionului

Tabel 3

	%*
- conformitatea informației contabile și financiare cu regulile contabile aplicabile	92,38
- aplicarea politicilor contabile și a procedurilor stabilite de conducerea entității	87,62
- protejarea activelor entității	81,90
- prevenirea și detectarea fraudelor și iregularităților contabile	88,57
- fiabilitatea informațiilor financiar-contabile publicate	78,10
- alte obiective	5,71

* procentele au fost calculate prin raportare la volumul total al eșantionului

exercitat la nivelul entităților cu-
prinse în eșantion răspunsurile
sunt prezentate în Tabelul 2.

Răspunsurile respective reflectă fap-
tul că, în cazul entităților de interes
public care funcționează pe bază de
reglementări speciale și care cuprind
cerințe exprese în materie de control
intern (instituții de credit, fonduri de
pensii private, instituții financiare ne-
bancare), acestea și-au asumat
obiective corespunzătoare pentru a fi
urmărite. Considerăm că auditorii
financiar, potrivit răspunderilor pro-
fesionale ale acestora, prevăzute de
ISA 265³, au un rol important în pro-
movarea unei bune organizări și ex-
ercitări a controlului intern și înțe-
legerii obiectivelor acestuia la nivelul
entităților ale căror situații financiare
sunt supuse auditului statutar, pre-
cum și în înțelegerea răspunderilor
pe care le au responsabilii însărcinați
cu guvernarea corporativă.

3.3. La solicitarea precizării obiec-
tivelor controlului intern al infor-
mației contabile și financiare,
răspunsurile primite sunt rele-
vante și denotă înțelegerea rolu-
lui controlului intern pentru acest
domeniu și sunt prezentate în
Tabelul 3.

Pe baza răspunsurilor primite se
poate concluziona că, deși marea
majoritate a entităților din eșantion
au perceput corect obiectivele con-
trolului intern, acțiunile acestora vor
putea fi considerate pe deplin coer-
ente atunci când fiecare entitate va
înțelege să-și asume primele cinci
obiective nominalizate mai sus în
integralitatea lor.

3.4. La întrebarea privind realizarea
în entitățile intervievate a atri-

buțiilor comitetului de audit pre-
văzute de Ordonanța de Ur-
gență a Guvernului nr. 90/2008
privitoare la monitorizarea efica-
cității sistemelor de control in-
tern, de audit intern și de mana-
gement al riscurilor⁴, răspunsu-
rile sunt următoarele:

Tabel 4

	%*
Da	51,43
Nu	6,67
Nu știu	41,90
Total	100,00

* procentele au fost calculate prin
raportare la volumul total al
eșantionului

Faptul că în proporție de 41,90%
entitățile chestionate afirmă că „nu
știu” reflectă, în opinia noastră, faptul
că prevederile Ordonanței de Ur-
gență a Guvernului nr. 90/2008 privind
atribuțiile Comitetului de Audit privind
monitorizarea eficacității sistemelor
de control intern sunt insuficient cu-
nosute. O explicație a dezinteresu-
lui rezultat poate fi pusă și pe seama
lipsei de sancțiuni pentru nere-
spectarea prevederilor legale.

3.5. La întrebarea dacă auditorul
statutar a raportat comitetului de
audit aspectele esențiale cu
privire la deficiențele semnifica-
tive ale controlului intern în ceea
ce privește raportarea financiară
rezultate din auditul statutar,
răspunsurile sunt prezentate în
Tabelul 5.

Răspunsurile cu „Nu”, peste 32%, și
cu „Nu știu”, de peste 35%, reflectă,
în opinia noastră, defecțiuni majore
ale procesului de comunicare, pre-

**Auditorul poate
comunica
într-o primă fază
conducerii entității,
verbal, deficiențele
identificate și ulterior
în scris persoanelor
însărcinate cu
guvernarea, pentru
a le asista
în luarea măsurilor
de remediere
necesare**

Tabel 5

	%*
Da	32,38
Nu	32,38
Nu știu	35,24
Total	100,00

* procentele au fost calculate prin
raportare la volumul total al
eșantionului

cum și unele minusuri în cunoașterea
și înțelegerea controlului intern și a
răspunderilor privind organizarea și
exercitarea acestui control, care
privește toate categoriile de entități.

Concluzii

Din aspectele prezentate rezultă cu
claritate responsabilitatea auditorului
de a comunica în mod corespunzător,
către persoanele însărcinate cu

3 International Auditing and Assurance Standards Board, ISA 265 „Comunicarea deficiențelor din controlul intern către per-
soanele însărcinate cu guvernarea și către conducere”, 2009, Paragr. 7-11

4 Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 90/2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor finan-
ciare anuale consolidate, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 481 din 30 iunie 2008, articolul 47, paragr. 2.

governanța și către conducerea entităților, deficiențele din controlul intern pe care acesta le-a identificat în cadrul unui audit al situațiilor financiare.

În contextul acestor răspunderi, *auditorul, pe baza unei cunoașteri aprofundate a problematicii organizării și exercitării controlului intern la nivelul unei entități și a obiectivelor acestuia, trebuie să determine, pe baza activității de audit desfășurate, deficiențele semnificative din controlul intern dintre cele identificate pe parcursul auditului și să le comunice în scris, la momentul oportun, persoanelor însărcinate cu governanța conducerii entităților.*

În realizarea acestor răspunderi considerăm că trebuie puse în evidență și minusurile cadrului juridic în vigoare în materie de control intern. Astfel, cerințele Legii societăților comerciale nr. 31/1990 cu modificările și completările ulterioare republicate nu sunt explicite cu privire la organizarea și exercitarea controlului intern (legea face referire la controlul financiar și nu la controlul intern)⁵.

Dacă avem în vedere și inconsistențele legislative, ne putem explica aspectele rezultate din practica entităților intervievate prezentate anterior. Considerăm totodată că Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3055/2009 care aprobă Reglementările contabile conforme cu directivele europene, aplicabil începând cu 1 ianuarie 2010, **acoperă un gol resimțit** în materie de control intern, în general și control intern contabil și financiar, în special, cuprinzând cerințe clare privind obiectivele acestuia, cu privire la exercitare, evaluare și răspundere⁶.

Astfel, acest ordin dezvoltă componentele controlului intern referitoare la definitivarea clară a responsabilităților, difuzarea internă de informații pertinente și fiabile pentru exercitarea corespunzătoare a responsabilităților, existența la nivelul fiecărei entități a unui sistem de identificare și analiză a riscurilor și a procedurilor de gestionare a acestora și explică scopul acestuia de a asigura coerența obiectivelor și de a identifica factorii cheie de reușită.

Apreciem că sunt deosebit de utile auditorului extern cerințele acestei reglementări în materie de evaluare a controlului intern, mai ales în ce privește: existența de ghiduri și manuale de proceduri, garantarea evoluției sistemului de control intern,

asigurarea posibilității accesului la sistem pentru controlul extern. Iată de ce, prevederile reglementărilor contabile menționate, care privesc toate categoriile de entități, considerăm că ar trebui să ajute considerabil atât conducerile entităților, cât și auditorii financiari în impunerea controlului intern al entităților ca factor esențial în realizarea unei informații fiabile și conforme cu cerințele legale și ale standardelor profesionale.

Totodată, în opinia noastră, se impune modificarea prevederilor Legii societăților comerciale, astfel încât cerința legală privind răspunderile în materie de organizare și exercitare a controlului intern să fie clară și explicită.

Bibliografie

- International Federation of Accountants (IFAC), *Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Audit financiar 2009*, ISA 265 „Comunicarea deficiențelor din controlul intern către persoanele însărcinate cu governanța și către conducere”, coeditare CAFR și IRECON, București, 2009
- Manolescu M., Roman A. G., Roman C., Mocanu M., *Comunicarea auditorului cu persoanele însărcinate cu governanța*, Revista "Audit financiar" nr. 1/2010
- Morariu A., Suciuc Gh., Stoian F., *Audit intern și governanță corporativă*, Editura Universitară, București, 2008
- Roman C., Tabără V., Roman A.G., *Control financiar și audit public*, Editura Economică, București 2007
- Legea contabilității nr.82/1991, republicată în Monitorul Oficial nr.454/18.06.2008
- Legea societăților comerciale nr. 31/1990 cu modificările și completările ulterioare, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1066 din 17 noiembrie 2004
- Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3055/2009 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 766 bis din 10 noiembrie 2009
- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 90/2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 481 din 30 iunie 2008

5 Legea societăților comerciale nr. 31/1990 cu modificările și completările ulterioare, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.066 din 17 noiembrie 2004.

6 Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3055/2009 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 766 bis din 10 noiembrie 2009, Secțiunea 11

Probleme contabile determinate de situația actuală a pieței

Mirosław SZMIGIELSKI*

Abstract

Accounting Issues Arising from Recent Market Conditions

In the last two decades, serious accounting scandals occurred in large companies (Enron and WorldCom). It was the moment when the problem of creative accounting and accounting fraud has come on the agenda of business firms and governments. Creative accounting regroups the techniques based on the spaces of liberty and the options presented by the accounting normaliser which allows and obliges the managers of a company or a group of companies to fix the level of the result inside a delimited space. Unlike creative accounting, fraud comes from an illegal deed, the difference between creative accounting and fraud consisting in the intentioned and illegal deed which generated the anomaly. This study examples the most often met cases, which are at the limit between creative accounting and accounting fraud, with the purpose to reflect upon some limits of the audit procedures which are meant to identify the situations which generate the accounting fraud.

Key words: active market, disclosures, fair value, financial instruments, going concern, IFRS, impairment, provisions, subsequent events

Cuvinte cheie:

pieță activă, prezentarea informațiilor, valoare justă, instrumente financiare, continuitatea activității, IFRS, depreciere, provizioane, evenimente ulterioare

Introducere

Actuala criză globală financiară și economică, cauzată de reducerea severă a lichidităților la nivel mondial, începută la jumătatea anului 2007 (denumită generic „criza creditelor”), a avut ca rezultat, printre altele, un nivel redus al finanțării pieței de capital, nivele scăzute ale lichidității în sectorul bancar și la scara mai largă a economiei, precum și o volatilitate ridicată a stocurilor și piețelor monetare. Incertitudinile de pe piețele financiare internaționale au determinat falimente ale unor bănci și organizații, precum și salvarea altor bănci în Statele Unite ale Americii, în Europa de Vest și în alte părți ale lumii. Contextul economic actual ridică probleme pentru conducere, comitetele de audit și alte organisme responsabile cu guvernarea și implicate în întocmirea situațiilor financiare în conformitate cu IFRS și cu Principiile Contabile General Acceptate (GAAP) la nivel local.

În acest articol, voi încerca să prezint, pe scurt, aspectele cele mai importante de care trebuie să se țină cont la întocmirea situațiilor financiare IFRS în această perioadă de criză.

Problemele cele mai relevante pentru situația actuală sunt prezentate în continuare:

- determinarea valorii juste a instrumentelor financiare pe piețele nelichide;
- eventualitatea ca activele financiare și nefinanciare să fie depreciate;
- provizioane pentru restructurare și contracte oneroase;
- aspecte legate de continuitatea activității;
- raportarea evenimentelor care au avut loc după data bilanțului contabil („evenimente ulterioare”);
- prezentarea informațiilor.

Determinarea valorii juste a instrumentelor financiare

IAS 39 cuprinde o ierarhie a evaluării. Prețurile cotate pe o piață activă reprezintă cea mai bună dovadă a valorii juste și trebuie folosite atunci când sunt disponibile. În absența unor astfel de prețuri cotate, entitatea utilizează o tehnică de evaluare. Obiectivul utilizării unei tehnici de evaluare este acela de a stabili ce preț de tranzacție s-ar fi obținut la data evaluării, într-o tranzacție desfășurată

* Director, Departament Audit Financiar, PricewaterhouseCoopers România, e-mail: miroslaw.szmigielski@ro.pwc.com.

șurată în condiții obiective, motivată de considerente normale de afaceri. Tehnica de evaluare aleasă încorporează toți factorii pe care participanții de pe piață i-ar lua în considerare la stabilirea prețului și este conformă cu metodologiile economice acceptate pentru stabilirea prețului instrumentelor financiare¹.

Societățile trebuie să estimeze dacă semnificația evenimentelor actuale de pe piață este aceea că nu mai există o piață activă pentru anumite active financiare pentru care anterior a existat o astfel de piață.

Următorii factori sunt relevanți pentru soluționarea problemelor legate de „piața îngustă”:

- Paragraful 48A al IAS 39 stipulează că cea mai bună dovadă a valorii juste o reprezintă prețurile cotate pe o piață activă. Astfel, dacă există un preț cotat pe o piață activă, entitatea trebuie să îl utilizeze pe acesta.
- Conform paragrafului AG 71 al IAS 39, un instrument financiar este considerat cotat pe o piață activă dacă prețurile cotate sunt disponibile imediat și, de obicei, dintr-un schimb, dealer, broker, grup din ramura respectivă, serviciu de stabilire a prețurilor sau agenție de reglementare și dacă acele prețuri reprezintă tranzacții desfășurate în condiții obiective, care apar în mod normal pe piață. Paragraful AG 69 al IAS 39 precizează că valoarea justă *nu* este valoarea pe care o entitate ar primi-o sau ar plăti-o într-o tranzacție forțată, lichidare involuntară sau vânzare forțată.
- Un volum al tranzacțiilor mai redus decât în mod obișnuit nu înseamnă neapărat că nu există o piață activă și că tranzacțiile examinate sunt vânzări forțate. La fel, un volum al tranzacțiilor mai redus decât în mod obișnuit nu înseamnă neapărat că tranzacțiile care au loc au altă motivație decât considerentele normale de afaceri. Dezechilibrul dintre cerere și ofertă (de exemplu, sunt mai puțini cumpărători decât vânzători, forțând astfel scăderea prețurilor) nu este același lucru cu o tranzacție forțată. Dacă tranzacțiile au loc între cumpărători și vânzători interesați în mod obișnuit de tranzacții care implică astfel de active, acestea nu constituie vânzări forțate. Este nevoie de dovezi convingătoare pentru a stabili că o tranzacție observabilă reprezintă o vânzare forțată.
- La fel, absența tranzacțiilor pentru o scurtă perioadă nu înseamnă neapărat că piața respectivă a încetat

să mai fie activă. Dacă tranzacțiile au loc în mod regulat, destul de frecvent pentru a putea obține informații credibile referitoare la stabilirea prețurilor în mod regulat, piața respectivă va fi considerată activă. Este nevoie de dovezi convingătoare pentru a stabili că prețurile examinate ale tranzacțiilor curente nu reprezintă cea mai bună dovadă a valorii juste.

- Totuși, paragraful AG 71 al IAS 39 prevede că pe o piață activă este necesar să aibă loc tranzacții regulate, desfășurate în condiții obiective. Prin urmare, dacă tranzacțiile examinate nu mai au loc cu regularitate sau dacă singurele tranzacții examinate sunt de tipul vânzare forțată, atunci piața nu va mai fi considerată activă. Semnificația noțiunilor „au loc cu regularitate” și „vânzări forțate” este apreciată în funcție de anumite fapte și circumstanțe. De exemplu, o vânzare forțată este o tranzacție care rezultă din încălcarea de către vânzător a acelor elemente ale contractului care impun vânzarea activelor în cauză. Cu toate acestea, printre indiciile faptului că o vânzare nu este forțată se numără și existența unui număr de potențiali cumpărători interesați, precum și a unei perioade rezonabile de comercializare.
- Instrumentele financiare trebuie evaluate separat pentru a stabili dacă e vorba de o piață activă. Faptul că nu există o piață activă pentru un activ financiar nu implică în mod necesar faptul că nu există piețe active pentru alte active financiare similare.
- În cazurile în care se consideră că nu mai există o piață activă, orice tranzacție care are loc poate, totuși, să furnizeze probe cu privire la situația actuală a pieței (de exemplu, cu privire la dimensiunea primelor de lichiditate sau la plajele de credit). Ca atare, reprezintă unul dintre factorii luați în considerare la estimarea valorii juste prin utilizarea unei tehnici de evaluare.

Dacă piața pentru un instrument financiar nu este activă, IAS 39 impune utilizarea unei tehnici de evaluare. S-a ridicat problema ce elemente trebuie luate în considerare la elaborarea unei tehnici de evaluare adecvate pentru condițiile actuale. Următoarele elemente sunt relevante în acest sens:

Paragraful AG 75 al IAS 39 prevede că obiectivul utilizării unei tehnici de evaluare este de a stabili care ar fi prețul tranzacției (adică, prețul primit pentru vânzarea activului) la data evaluării. Paragraful 48A al IAS 39

1 IAS 39 par. 48A.

impune ca tehnica de evaluare aleasă să cuprindă toți factorii de care participanții de pe piață ar ține cont la stabilirea prețului. Atunci când există dovezi ale modificării plajei creditului sau ale altor riscuri de care participantul pe piață trebuie să țină cont la stabilirea prețului instrumentului, paragraful AG 78 al IAS 39 prevede că efectele modificării trebuie luate în considerare la determinarea valorii juste.

De aici rezultă că, la determinarea valorii juste, trebuie să se țină cont de condițiile actuale ale pieței, inclusiv de lichiditatea relativă a pieței și de plajele de credit actuale. Obiectivul evaluării rămâne același atât în cazul evaluării pe baza unui model, cât și al celei pe baza prețurilor cotate pe piețe active. Ca atare, o tehnică de evaluare trebuie să reflecte modul cum se estimează că va aprecia piața un instrument, în condițiile existente la data evaluării.

Societățile nu pot ignora informații despre modul cum va evalua piața, un instrument care este disponibil în mod rezonabil, fără costuri și eforturi nejustificate. Astfel de informații includ prețurile de piață observabile pentru active similare (fie că e vorba de piețe active sau nu și incluzând vânzările forțate).

Dacă astfel de informații există, ele trebuie incluse în tehnica de evaluare a entității. În plus, paragraful AG 76 al IAS 39 solicită ca orice tehnică de evaluare să fie calibrată periodic, în funcție de tranzacțiile pe piață ale aceluiași instrument sau în funcție de informațiile observabile disponibile pe piață, impunând din nou ca orice tranzacție reală să fie luată în considerare la stabilirea evaluării și a oricăror diferențe ce trebuie explicate.

Pentru a testa dacă o anumită tehnică de evaluare reflectă condițiile actuale ale pieței, aceasta poate fi aplicată unor active similare pentru care există informații disponibile referitoare la preț. Dacă tehnica de evaluare reflectă, în mod adecvat, condițiile actuale de piață, ar trebui să rezulte aproximativ același preț de piață.

Dacă o entitate încearcă să se bazeze pe o valoare furnizată de un terț (de exemplu, o cotație a unui broker sau un serviciu de stabilire a prețurilor), aceasta trebuie să înțeleagă modul cum terțul a făcut acea evaluare și dacă este în conformitate cu cerințele IAS 39. Factorii care trebuie luați în calcul includ:

- dacă și în ce mod include evaluarea evenimentele actuale de pe piață;

- cât de frecvent este actualizată evaluarea, astfel încât să reflecte caracteristicile pieței în schimbare;
- numărul de surse din care rezultă evaluarea (o evaluare rezultată din mai multe cotații sau surse de informații fiind, de regulă, preferabilă uneia efectuate în baza unui număr mai mic de surse);
- dacă reflectă tranzacții reale sau doar prețuri indicative;
- dacă reflectă un preț la care se estimează că entitatea ar tranzacționa (de exemplu, o piață la care entitatea are acces); și
- dacă evaluarea corespunde informațiilor disponibile pe piață, incluzând orice tranzacții pe piața actuală ale aceluiași activ sau ale unor active similare.

Deprecierea activelor financiare

Problemele legate de depreciere care pot apărea în multe entități din cauza actualei crize economice depind de clasificarea activelor în conformitate cu IAS 39 ca: investiții în capitaluri proprii disponibile pentru vânzare (DPV); și active evaluate la cost amortizat (împrumuturi și creanțe păstrate până la scadență).

Fiecare dintre acestea este prezentat separat în continuare.

Investiții în capitaluri proprii disponibile pentru vânzare

Conform paragrafului 61 al IAS 39, o scădere semnificativă sau prelungită a valorii unei investiții într-un instrument de capitaluri proprii sub costul său reprezintă o dovadă de depreciere.

Dacă o asemenea dovadă există, paragraful 67 al IAS 39 impune ca scăderea în valoarea justă sub cost să fie recunoscută în profit sau pierdere. Nu este acceptabil să se ignore perioadele de volatilitate ridicată în scopul evaluării descreșterii semnificative sau prelungite ca dovadă obiectivă. Odată ce investiția în capitaluri proprii disponibile pentru vânzare este depreciată, orice pierderi ulterioare sunt, de asemenea, recunoscute în profit sau pierdere până când activul este derecunoscut (IAS 39 IG E.4.9).

Active disponibile pentru vânzare și active evaluate la cost amortizat

Paragraful 59 al IAS 39 cuprinde o listă de exemple de dovezi obiective ale faptului că un instrument de datorie este depreciat. Toate acestea se referă la o scădere a fluxurilor de trezorerie viitoare estimate din active financiare (mai degrabă decât la o creștere a ratei dobânzii fără risc sau a plăjei de credit care, de regulă, nu sunt indicii ale deprecierei).

Trebuie luate în considerare toate informațiile disponibile atunci când se stabilește dacă e vorba de o scădere a fluxurilor de trezorerie viitoare estimate dintr-un instrument de datorie. La estimarea valorii oricărei pierderi din depreciere, entitățile trebuie să se asigure că valoarea pierderii, în caz de neglijență, reflectă situația actuală a pieței, inclusiv orice scădere a valorii garanțiilor, care ar fi verificate în caz de neglijență.

Pe lângă evaluarea deprecierei individuale, pentru acele active financiare evaluate la cost amortizat, entitățile trebuie să aibă în vedere necesitatea unei deprecierei (portofoliu) majorate colective, care să reflecte evenimentele actuale de pe piață.

De exemplu, entitățile care au portofolii de împrumuturi către clienți de retail sau corporativi trebuie să țină cont de efectul actualelor evenimente de pe piață, incluzând declinul general al mediului economic, căderea prețurilor și cererile de garanții, asupra capacității de rambursare a debitorilor.

Active doar disponibile pentru vânzare

Dacă există dovezi obiective ale deprecierei unui împrumut de capitaluri proprii DPV, valoarea pierderii din depreciere, recunoscută în profit sau pierdere, cuprinde totalitatea pierderilor cumulate recunoscute în capitalurile proprii². Aceasta va include orice descreștere a valorii juste (inclusiv cele rezultate din creșterea ratelor dobânzii) sub costul amortizat și nu se va limita la pierderea din depreciere care ar fi fost recunoscută dacă activul ar fi fost evaluat la cost amortizat.

Active evaluate doar la cost amortizat

Dacă există dovezi obiective ale deprecierei unui activ evaluat la cost amortizat, valoarea pierderii din depre-

ciere, recunoscute în profit sau pierdere, este evaluată ca fiind diferența dintre valoarea contabilă inițială a activului și valoarea actualizată a viitoarelor fluxuri de trezorerie estimate, actualizate la rata inițială a dobânzii efective a activului³.

Aceasta va diferi probabil de orice scădere a valorii juste, pentru că va exclude orice efect pe care actualele evenimente de pe piață l-au avut asupra ratei dobânzii efective, aplicabile în prezent activului.

Deprecierea activelor nefinanciare

Efectele crizei economice pot influența calculul deprecierei în mai multe moduri, în special: atragerea de revizuirii ale deprecierei, influențarea ipotezelor principale care stau la baza previziunilor conducerii cu privire la fluxurile de trezorerie (rate de creștere și de actualizare) și impunerea de prezentări referitoare la sensibilitate.

Activele ce fac parte din aria de aplicabilitate a IAS 36, care sunt supuse testării pentru depreciere includ:

- imobilizări corporale;
- imobilizări necorporale;
- fondul comercial;
- investiții în filiale, entități asociate și asocieri în participație.

O serie de societăți păstrează active imobilizate care nu trebuie trecute cu vederea la elaborarea testelor pentru depreciere, în special:

- mijloace fixe capitalizate în baza unor contracte de leasing financiar;
- active în curs;
- costuri de dezvoltare capitalizate cu privire la produse noi în curs de dezvoltare.

Indicii ale deprecierei

Paragraful 9 al IAS 36 impune entităților să estimeze la fiecare dată de raportare dacă există indicii că un activ este depreciat și să efectueze un test de depreciere dacă există astfel de indicii.

² IAS 39 par. 67

³ IAS 39 par. 63

Indiferent dacă există sau nu astfel de indicii, fondul comercial, imobilizările necorporale cu o durată de viață nedeterminată și imobilizările necorporale care nu sunt gata de utilizare trebuie testate anual.

Această testare anuală nu trebuie să se facă la sfârșitul perioadei. Dacă testarea anuală s-a făcut deja, dar există indicii ulterioare ale deprecierei, testul de depreciere va trebui repetat.

IAS 36 prezintă mai multe exemple de potențiale indicii ale deprecierei. Indiciile specifice, care pot fi relevante în actualele condiții de piață, includ următoarele situații:

- Ratele de piață ale dobânzii au scăzut, dar finanțarea este greu de obținut;
- Sumele cheltuite de consumatori s-au diminuat;
- Reduceri semnificative ale valorii de piață a activelor, peste cele estimate în mod obișnuit din trecerea timpului sau utilizare;
- Schimbări semnificative ale pieței sau mediului economic în care funcționează entitatea;
- Valoarea contabilă a activelor nete ale entității depășește capitalizarea de piață a acesteia.

Valoarea recuperabilă

Activele și unitățile generatoare de numerar (UGN) trebuie înregistrate la valorile lor recuperabile. Valoarea recuperabilă este suma mai mare dintre valoarea justă a unui activ sau cea a UGN, mai puțin costurile de vânzare și valoarea sa de utilizare.

Nu este necesar să se determine atât valoarea justă a unui activ, mai puțin costurile de vânzare, cât și valoarea sa de utilizare. Dacă oricare dintre aceste sume depășește valoarea contabilă a activului, activul nu este depreciat și nu este necesar să se estimeze și cealaltă sumă.

Uneori, nu este posibil să se determine valoarea justă mai puțin costurile de vânzare, deoarece nu există o bază pentru realizarea unei estimări credibile a sumei care poate fi obținută din vânzarea unui activ în cadrul unei tranzacții cu preț obiectiv, de bunăvoie, între părți aflate în cunoștință de cauză. În acest caz, entitatea poate folosi valoarea de utilizare a activului ca valoarea sa recuperabilă.

Pe de altă parte, dacă nu avem motive să credem că valoarea de utilizare a unui activ depășește semnificativ valoarea justă a acestuia mai puțin costurile de vânzare,

aceasta din urmă poate fi folosită ca valoare recuperabilă a activului.

Standardul permite utilizarea de estimări, medii și facilități de calcul pentru determinarea valorii juste, mai puțin costurile de vânzare sau valoarea de utilizare, dacă acestea reprezintă o aproximare rezonabilă a calculelor detaliate impuse de acest standard.

Fluxuri de trezorerie

Fluxurile de trezorerie utilizate la testarea deprecierei trebuie să aibă la bază un plan de afaceri care să reflecte impactul total al crizei economice. În practică, acesta trebuie actualizat în cursul ultimului semestru al anului și aprobat de către conducere și consiliul de administrație. Previțiunea sau planul de afaceri trebuie să aibă la bază ipoteze rezonabile și justificabile, care vor predomina pe durata de viață rămasă a activului sau a UGN. Nu este suficient să ne bazăm, pur și simplu, pe o previziune aprobată. Proiecțiile trebuie comparate cu datele disponibile pe piață.

Trebuie să se țină cont de următoarele considerente în estimarea proiecțiilor de fluxuri de trezorerie:

Pentru *Valoarea justă mai puțin costul de vânzare*:

- toate cheltuielile cu capitalul (întreținere, cât și extindere) sunt incluse în proiecțiile de fluxuri de trezorerie dacă acestea ar fi înregistrate de un cumpărător tipic;
- efectul achizițiilor viitoare poate fi avut în vedere pentru proiecțiile de fluxuri de trezorerie dacă aceste achiziții sunt rezonabile din punctul de vedere al unui cumpărător tipic;
- sinergiile trebuie excluse din proiecțiile fluxurilor de trezorerie deoarece prezumția cheie pentru metoda valorii juste mai puțin costurile de vânzare este aceea că societatea este independentă.

Pentru *Valoarea de utilizare*:

- costurile de extindere a activității (extindere CAPEX) trebuie excluse din proiecțiile fluxurilor de trezorerie;
- efectul achizițiilor viitoare trebuie exclus;
- sinergiile trebuie incluse în proiecțiile fluxurilor de trezorerie. Prezumția cheie pentru metoda valorii de utilizare este aceea că societatea este considerată ca făcând parte dintr-un grup.

Rata de actualizare

Rata de actualizare trebuie să reflecte valoarea temporală a numerarului pentru perioadele până la sfârșitul duratei de viață utilă a activului/UGN, riscurile de piață, riscurile de țară, riscurile specifice activelor/UGN, precum și alți factori utilizați de participanții pe piață la stabilirea prețurilor fluxurilor de trezorerie viitoare, estimate de entitate ca derivând din acel activ/UGN.

Rata de actualizare utilizată este rata care reflectă riscurile specifice ale activului sau UGN. UGN diferite pot garanta rate de actualizare diferite.

Rata de actualizare nu trebuie ajustată pentru riscurile care au fost deja avute în vedere în proiecțiile fluxurilor de trezorerie. În majoritatea cazurilor însă, calculele fluxurilor de trezorerie actualizate pe baza bugetelor aprobate nu au fost ajustate la risc, astfel încât rata de actualizare nu trebuie redusă.

Rate diferite trebuie utilizate pentru perioade viitoare diferite, cu riscuri diferite, acolo unde este cazul.

Ca punct de plecare în calculul unei astfel de rate, conducerea poate să folosească costul mediu ponderat al capitalului. În ciuda crizei financiare, nu sunt motive de ajustare a abordării generale de calcul al costului de capital; metodele de calcul al costului de capital trebuie folosite în continuare. Cu toate acestea, reevaluarea fiecărei intrări de date în calculul și evaluarea rezultatului general este necesară și poate avea ca rezultat o rată de actualizare diferită de cea utilizată în situațiile financiare ale anului anterior.

Rata de actualizare nu rezultă, pur și simplu, din aplicarea unei formule. Este nevoie de exercitarea raționamentului profesional în cadrul exercițiului de evaluare generală.

Provizioane

La întocmirea situațiilor financiare în contextul actual, conducerea trebuie să estimeze cu atenție recunoașterea și evaluarea provizioanelor. Domeniile principale sunt:

- recunoașterea provizioanelor de restructurare;
- recunoașterea contractelor oneroase;
- evaluarea provizioanelor.

Recunoaștere

Provizioanele trebuie recunoscute atunci când există o obligație legală sau constructivă ca urmare a unui eveniment anterior și când este probabil că va exista o ieșire de resurse. Conducerea trebuie să știe că un provizion este recunoscut numai când obligația rezultă din evenimente care au avut loc la data bilanțului contabil. Cele două domenii de care trebuie să se țină cont, în mod special, în climatul actual sunt provizioanele pentru restructurare și contractele oneroase.

Provizioane pentru restructurare

Situația actuală a pieței a determinat multe societăți să aibă în vedere reducerea operațiunilor sau a forței de muncă. Aceste acțiuni pot conduce la cheltuieli de restructurare. Un provizion de restructurare este recunoscut numai atunci când o societate a înregistrat o obligație. Această obligație este înregistrată numai când conducerea are un plan oficial detaliat pentru restructurare și a elaborat o estimare valabilă pentru cei afectați, conform căreia planul va fi implementat. Planul detaliat, în sine, nu constituie o obligație. Un provizion nu trebuie recunoscut până când conducerea nu crează o obligație prin anunțarea sau începerea implementării planului.

Un provizion pentru restructurare trebuie să includă doar cheltuielile directe rezultate din restructurare, care sunt în mod obligatoriu rezultate din restructurare (ex. costuri de reziliere a contractului, costuri de încetare a contractului de leasing) și nu sunt asociate cu activitățile curente ale entității.

Un provizion pentru restructurare exclude toate costurile aferente activității curente, cum ar fi relocare, recalificare și marketing. Provizionul trebuie să excludă și pierderile viitoare din exploatare până la implementarea planului.

Contracte oneroase

Un contract oneros este un contract în care costurile inevitabile asociate îndeplinirii obligațiilor contractuale depășesc beneficiile economice estimate ca rezultând din acesta. Costurile inevitabile reflectă cele mai mici costuri nete aferente încetării contractului, fie prin îndeplinirea obligațiilor, fie prin plata unei penalități de încetare a contractului.

Conducerea trebuie să estimeze dacă actualul context economic a făcut ca un contract să devină oneros. Contractele oneroase nu trebuie confundate cu pierde-

rile viitoare din exploatare. Un contract nu este neapărat oneros doar pentru că o entitate pierde bani. Contractele oneroase trebuie evaluate individual, contract cu contract. Conducerea trebuie să estimeze beneficiile directe și indirecte rezultate din contract atunci când stabilesc dacă un contract este oneros.

Evaluare

Provizioanele trebuie evaluate pe baza celei mai bune estimări a cheltuielilor necesare la sfârșitul perioadei de raportare pentru stingerea obligației. Cea mai bună estimare este suma pe care entitatea ar plăti-o în mod rezonabil pentru stingerea obligației, la sfârșitul perioadei de raportare sau pentru a fi transferată unui terț. Când valoarea temporală a numerarului este semnificativă, provizionul trebuie ajustat pentru a reflecta valoarea actualizată a obligației. Majorarea provizionului trebuie recunoscută ca și cost al îndatorării.

Provizioanele trebuie revizuite la sfârșitul fiecărei perioade de raportare și ajustate pentru a reflecta cea mai bună estimare actuală. Această revizuire și ajustarea trebuie să includă o revizuire a ratei de actualizare. Modificările provizionului, inclusiv impactul modificării ratei de actualizare, trebuie reflectate, în general, în contul de profit și pierdere, ca ajustare a cheltuielilor relevante.

Conducerea trebuie să țină cont, de asemenea, de recomandările din IAS 1 cu privire la sursele principale ale estimării incertitudinii în legătură cu provizioanele. De exemplu, modificările ipotezelor folosite la estimarea unui provizion, inclusiv fluxurile de trezorerie viitoare și rata de actualizare, pot avea ca rezultat diferite modificări ale situațiilor financiare. Conducerea trebuie să prezinte natura ipotezelor și senzitivitatea provizionului la modificarea acelor ipoteze și să furnizeze celelalte informații cerute de IAS 37.

Evenimente ulterioare

Situația actuală a pieței obligă conducerea să evalueze cu atenție dacă evenimentele care au loc între data bilanțului contabil și data aprobării trebuie reflectate în situațiile financiare.

Evenimentele ulterioare datei bilanțului contabil sunt fie evenimente care conduc la ajustarea situațiilor financiare, fie evenimente care nu conduc la ajustarea situațiilor financiare.

Evenimentele care conduc la ajustarea situațiilor financiare prezintă probe suplimentare referitoare la condițiile existente la data bilanțului contabil - de exemplu, primirea de informații ulterioare datei bilanțului contabil, care indică faptul că un activ a fost depreciat la data bilanțului contabil sau că valoarea unei pierderi din depreciere recunoscută inițial pentru acel activ trebuie ajustată.

Evenimentele care nu conduc la ajustarea situațiilor financiare și care au avut loc după data bilanțului contabil - de exemplu, când se înregistrează o descreștere a valorii de piață a investițiilor între data bilanțului contabil și data aprobării.

În mod normal, descreșterea valorii de piață nu afectează situația investițiilor la data bilanțului contabil, ci reflectă evenimente care au apărut ulterior. Prin urmare, o entitate nu va ajusta sumele recunoscute în situațiile financiare ca investiții.

Uneori, un eveniment care nu conduce la ajustarea situațiilor financiare poate avea efecte care conduc la ajustare. De pildă, anunțarea unui plan privind întreruperea unei activități, după sfârșitul anului, ar fi un eveniment care nu conduce la ajustarea situațiilor financiare, din punctul de vedere al înregistrării unui provizion de restructurare. Cu toate acestea, ar putea fi un eveniment care conduce la ajustarea situațiilor financiare dacă activele aferente ar fi depreciate.

Valorile contabile ale activelor și datorilor la data bilanțului contabil sunt ajustate doar ca evenimente care conduc la ajustarea situațiilor financiare. Evenimentele semnificative, ulterioare datei bilanțului contabil, vor fi prezentate.

Continuitatea activității

Criza creditelor și efectele sale asupra tuturor societăților fac ca prezumția de continuitate a activității să nu mai fie o concluzie prestabilită. Problemele majore legate de lichidități, care afectează băncile, societățile de asigurări, retailerii și producătorii de mașini, demonstrează că menținerea continuității activității - adică deținerea de fonduri suficiente pentru a-și putea îndeplini obligațiile ajunse la scadență, timp de cel puțin douăsprezece luni de la data bilanțului contabil - este, în prezent, o problemă reală pentru multe societăți.

Următoarele sunt exemple de evenimente sau condiții care, individual sau în ansamblu, pot pune semnificativ la îndoială prezumția de continuitate a activității:

- împrumuturi pe termen scurt care se apropie de scadență sau rolul major al împrumuturilor pe termen scurt în finanțarea activelor pe termen lung;
- indicii ale retragerii sprijinului financiar de către debitori și alți creditori;
- dificultăți financiare pentru principalii clienți, furnizori sau împrumutători;
- indicatori financiari cheie nefavorabili;
- deteriorarea semnificativă a valorii activelor utilizate la generarea de fluxuri de trezorerie;
- respectarea cu dificultate a termenilor contractelor de împrumut, inclusiv a angajamentelor.

Conducerea trebuie să evalueze dacă mai este adecvat să întocmească situații financiare în baza principiului continuității activității.

Prezentarea informațiilor este, de asemenea, importantă, mai ales atunci când concluziile unei entități au la bază ipoteze care sunt afectate de incertitudini semnificative.

Se va acorda o atenție specială prezentării de informații referitoare la lichidități conform IFRS 7, precum și raționamentului critic și prezentărilor de informații estimative conform IAS 1.

IAS 1 cuprinde o cerință suplimentară referitoare la prezentări specifice pentru cazul în care „incertitudini semnificative” cu privire la evenimente viitoare „pun la îndoială semnificativ” capacitatea entității de a-și continua activitatea.

Pentru utilizatorii situațiilor financiare trebuie să fie clar de ce se consideră că o societate își va continua activitatea, care sunt ipotezele care au condus la această concluzie și care sunt riscurile ca evenimentele reale să fie diferite de estimări.

Prezentarea informațiilor

Evenimentele actuale de pe piață necesită o serie de prezentări suplimentare. IFRS 7 este relevant în acest sens, necesitând acordarea unei atenții speciale îndeplinirii obiectivelor stabilite de IFRS 7.

Cerințele de prezentări specifice care trebuie avute în vedere sunt următoarele:

- IAS 1 paragraful 116 – surse principale ale es-

4 IFRS 7 par. 36(a)

timării incertitudinii (ex. provizioane, contingente referitoare la impozitul pe venit);

- IAS 1 paragraful 113 – raționamente contabile semnificative (ex. rezerve pentru venituri din vânzări, depreciere);
- IAS 1 paragraful 23 – dacă există incertitudini semnificative referitoare la continuitatea activității;
- IFRS 7 paragraful 10 – valoarea oricărei modificări a valorii juste a obligației financiare atribuibile modificării riscului de credit asociat acelei obligații;
- IFRS 7 paragraful 27 - metode și ipoteze utilizate la determinarea valorii juste; efectul modificărilor potențiale rezonabile asupra prezumțiilor pentru care se folosesc tehnici de evaluare nesuținute de date de piață observabile;
- IFRS 7 paragraful 33 – prezentări calitative referitoare la expunerea la risc (incluzând riscul de credit și riscul de lichiditate), politici de gestionare a riscului și metode utilizate la evaluarea riscului;
- IFRS 7 paragraful 34 – prezentări sumare cantitative referitoare la expunerea la risc (incluzând riscul de credit și riscul de lichiditate), incluzând concentrările de risc;
- IFRS 7 paragrafele 36 - 38 – prezentări referitoare la riscul de credit, incluzând expunerea la riscul maxim de credit rezultat din angajamentele de împrumut și garanțiile aferente⁴;
- IFRS 7 paragraful 39 - prezentări referitoare la riscul de lichiditate, incluzând modul cum gestionează conducerea riscul de lichiditate rezultat din plata obligațiilor și orice modificări ale politicilor de lichiditate; și
- IFRS 7 paragrafele 40 - 42 - prezentări referitoare la riscul de piață, inclusiv ceea ce este considerat ca posibilă modificare a variabilei de risc conform paragrafului 40(a) al IFRS 7, având în vedere evenimentele actuale de pe piață.

Bibliografie

PwC internal materials

IASB - International Financial Reporting Standards 2008

Contabilitatea de angajamente versus contabilitatea de casă în raportarea performanței financiare a entităților sectorului public

Aurelia ȘTEFĂNESCU, Eugeniu ȚURLEA** & Ovidiu VLADU****

Abstract

Accrual Accounting versus Cash Accounting in Reporting the Financial Performance of the Public Sector Entities

The public sector entities must answer the users' increasing demands of quality public services, the requests for more responsibility and transparency in terms of allotment and usage of public resources into a coercive environment created by the existing regulations, resource limitations and difficulties in providing relevant, credible and comparable information regarding the financial performance of the entity.

This fundamental research considers the problem of adopting the (integral) accrual accounting, as a basis of reporting the financial performance of the public sector entities at national and international levels.

The study takes into account a synthesis of the articles published by national and international accounting regulators, works put forward on the matter. There are explained the concepts of accrual accounting and cash accounting from the point of view of accounting theoreticians and regulators, the adoption of cash and accrual accounting is analysed as a reporting basis in the European and international public sector, there are identified the advantages and limitations of using accrual and cash accounting as reporting basis. There is analysed the basis of reporting the financial performance in the public sector in Romania and it is proposed the integral adoption of accrual accounting, basis responding to the real informational needs of the public sector entities, too.

Key words: public sector entity, accrual accounting, cash accounting, financial performance, result

Cuvinte cheie:

entitate a sectorului public, contabilitate de angajamente, contabilitate de casă, performanță financiară, rezultat

Introducere

Într-o economie instabilă, entitățile sectorului public se confruntă cu dificultatea asigurării echilibrului între resursele limitate și cererea ascendentă de servicii publice. În acest context, informațiile financiare de calitate sunt esențiale pentru un management eficient al sectorului public. Prin cercetarea fundamentală întreprinsă explicităm conceptele de contabilitate de angajamente și contabilitate de casă, analizăm adoptarea contabilității de casă și a celei de angajamente ca bază de raportare în sectorul public internațional, european, național și identificăm avantajele și limitele utilizării contabilității de angajamente și de casă.

Deoarece utilizarea contabilității de angajamente ca bază de raportare a performanței financiare în sectorul public asigură o mai mare transparență, relevanță, credibilitate informațiilor și răspunde nevoilor informaționale reale ale sectorului public din România, propunem adoptarea integrală a contabilității de angajamente.

* Prof.univ.dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: stefanescu.aura@gmail.com.

** Prof.univ.dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: eturlea@yahoo.com.

*** Drd., Academia de Studii Economice București, e-mail: vladu@iqm.ro.

Metodologia cercetării

Cercetarea noastră are ca obiectiv să dezvolte conceptul de contabilitate de angajamente (integrală) ca bază de raportare a performanței entităților sectorului public în contextul economic actual și al tendințelor europene și internaționale în domeniu. Demersul cercetării are în vedere o sinteză a ideilor publicate pe această temă în literatura de specialitate, a reglementărilor elaborate de normalizatorii contabili naționali și internaționali, de organisme ale profesiei contabile.

Pentru atingerea obiectivului propus vom utiliza o metodologie de cercetare fundamentală. De asemenea, vom face recurs la mecanisme deductive și inductive de cercetare pentru delimitarea conceptelor de contabilitate de angajamente, contabilitate de casă, analiza comparativă a raportării la nivelul sectorului public internațional pe baza contabilității de angajamente și de casă, identificarea avantajelor și limitelor utilizării contabilității de angajamente și de casă ca bază de raportare, precum și analiza critică a cuplului contabilitate de casă-contabilitate de angajamente, bază de raportare a performanței în entitățile sectorului public din România.

Această cercetare este finanțată de Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior (CNC-SIS) prin proiectul de cercetare PNCDI II – Program IDEI, cod ID_1827, contractul nr.955/19.01.2009, *Panoptic privind conotațiile conceptului de performanță în*

entitățile sectorului public din România-creare versus diseminare.

Delimitări conceptuale privind contabilitatea de angajamente și contabilitatea de casă în sectorul public

Contabilitatea de angajamente (contabilitate de exercițiu/baza de angajamente) reprezintă, conform IPSAS 1 *Prezentarea situațiilor financiare*¹, un principiu de contabilizare conform căruia tranzacțiile și evenimentele sunt recunoscute atunci când apar și nu atunci când se concretizează în numerar sau în echivalente de numerar primite sau plătite. Elementele recunoscute conform acestei baze de raportare sunt activele, datoriile, capitalurile proprii (activele nete), veniturile, cheltuielile. Criteriile de recunoaștere sunt următoarele:

- activele sunt recunoscute atunci când este probabil ca beneficiile economice viitoare să se constituie în fluxuri către entitate și activul are un cost sau o valoare care poate fi evaluat în mod credibil;
- datoriile sunt recunoscute atunci când este probabil ca o ieșire de resurse generatoare de beneficii economice să rezulte din stingerea unei datorii prezente, iar valoarea la care va avea loc poate fi determinată credibil;
- veniturile sunt recunoscute atunci când are loc o creștere a beneficiilor economice viitoare în perioa-

da exercițiului, asociată unei creșteri de active sau reduceri de datorii și aceasta poate fi evaluată în mod credibil;

- cheltuielile sunt recunoscute atunci când are loc o diminuare a beneficiilor economice viitoare asociate unei reduceri de active sau creșteri de datorii și aceasta poate fi evaluată în mod credibil.

Raportată la nivel european, contabilitatea de angajamente (ABAC, *Accrual Based Accounting*) este o componentă a reformei contabile din anul 2005, prin care Comisia Europeană s-a angajat să elaboreze un sistem de raportare financiară în conformitate cu tendințele internaționale în domeniu, care pun accent pe transparență și acuratețe. Reforma a constat în trecerea de la contabilitatea de casă la contabilitatea de angajamente, considerată fundamentală pentru garantarea unui control eficient al cheltuielilor, minimizarea riscului de eroare și îmbunătățirea gestionării curente a fondurilor Uniunii Europene.

În viziunea lui Lande², introducerea contabilității de angajamente impune o reformă culturală a managementului public și, de asemenea, luarea în considerare a utilității și a finalității informației contabile. Într-o altă abordare, Milot³ apreciază că aplicarea contabilității de angajamente la toate nivelele ierarhice ale statului presupune să se țină cont în mod real de numeroasele particularități ale acestora.

Robert & Colibert⁴ consideră contabilitatea de angajamente instrumen-

1 IPSAS 1 *Prezentarea situațiilor financiare*, *Manualul de Standarde Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public*, vol. I, traducere, Ed. CECCAR, București, 2009, pp. 32

2 Lande, E., *Reforme comptable et performance, L'importance des systèmes de contrôle dans la réussite des réformes comptables des États*, Colloque, 18-19 septembre 2008, Franța, pp. 4

3 Milot, J., P., *Reforme comptable et performance, L'importance des systèmes de contrôle dans la réussite des réformes comptables des États*, Colloque, 18-19 septembre 2008, Franța, pp. 4-5

4 Robert, F., R., Colibert, J., *Les normes IPSAS et le secteur public*, Ed. Dunod, Paris, 2008, pp. 15-16

tul de măsurare a performanței în sectorul public, deoarece recunoaște cheltuielile exercițiului în corelație cu veniturile corespondente.

La polul opus, contabilitatea de casă (contabilitate pe bază de numerar) reprezintă, conform IPSAS *Raportarea financiară conform contabilității de casă*⁵, o bază de contabilitate care recunoaște tranzacțiile și alte evenimentele atunci când numerarul se încasează sau se plătește. Deși simplu de aplicat, contabilitatea de casă nu permite reconcilierea completă a tuturor cheltuielilor angajate și a veniturilor încasate într-o anumită perioadă.

Cercetările efectuate evidențiază că varietatea sistemelor contabile se reflectă și în tipologia contabilității de angajamente și de casă, respectiv în formele hibride ale acestora, astfel: contabilitate de angajamente (integrală), contabilitate de angajamente modificată, contabilitate de casă (integrală), contabilitate de casă modificată.

Contabilitatea de angajamente modificată constă în prezentarea parțială a activelor și capitalurilor statului, dar care înregistrează tranzacțiile și evenimentele în funcție de faptul generator.

Contabilitatea de casă modificată înregistrează câteva active și pasive monetare, dar rămâne fundamentată pe încasări și plăți în ceea ce privește înregistrarea tranzacțiilor.

Pentru a identifica diferențele dintre contabilitatea de angajamente și contabilitatea de casă, presupunem că o entitate a sectorului public sanitar efectuează în luna decembrie 200X următoarele tranzacții: primește factura de energie electrică în valoare de 800 u.m., pe care o plătește

în luna ianuarie 200X+1 și efectuează servicii medicale pacienților unei entități din sectorul privat, pe bază de factură, în valoare de 1.200 u.m., din care încasează în luna curentă 300 u.m., iar restul în luna ianuarie. Instrumentarea contabilă a tranzacțiilor menționate conform celor două baze, numerar și angajament, se prezintă în Tabelul 1.

Analiza informațiilor prezentate dual reflectă că momentul recunoașterii tranzacțiilor în contabilitate diferențiază net cele două baze de raportare. Astfel, aplicarea principiilor contabilității de casă conduce la subevaluarea veniturilor, cheltuielilor și a surplusului exercițiului 200X, determinat pe baza relației: venituri încasate – cheltuieli plătite și implicit, supraevaluarea acelorși elemente în exercițiul 200X+1.

Diametral opusă, contabilitatea de angajamente delimitează tranzacțiile în funcție de perioada la care se referă. Fundamentată pe principiul conectării cheltuielilor la venituri, baza de angajamente atribuie surplusului exercițiului 200X veniturile obținute și cheltuielile angajate în cursul acestuia, pe baza relației: venituri obținute – cheltuieli angajate, oferind utilizatorilor informații privind performanța financiară reală a entității.

Contabilitatea de angajamente versus contabilitatea de casă, bază de raportare în sectorul public la nivel internațional

Raportarea preponderentă pe baza contabilității de angajamente în entitățile sectorului public mondial este argumentată de studiul realizat de Comitetul IFAC pentru Contabili Profesioniști Angajați (PAIB) în colaborare cu Institutul Autorizat de Finanțe Publice și Contabilitate (CIPFA) din Marea Britanie, pe un eșantion de 250 de entități din sectorul public de la toate nivelurile guvernamentale, din sectoare variate, respectiv, consilii municipale, servicii publice și diverse ministere din 41 de țări. Printre întrebările studiului se numără și cele privind utilizarea contabilității de angajamente, a contabilității de casă sau a unei combinații a celor două, ca bază pentru procesul bugetar, procesul de alocare a fondurilor și de raportare financiară. Rezultatele studiului sunt prezentate în Tabelul 2.

Studiul efectuat evidențiază că 65,8% dintre entitățile sectorului public, indiferent de tipologia acestuia, folosesc ca bază a procesului bugetar contabilitatea de angajamente, 28% - contabilitatea de casă, iar

Tabel 1 - Studiu comparativ privind contabilitatea de casă-contabilitatea de angajamente - u.m.

Elemente	Contabilitate de angajamente		Contabilitate de casă	
	Decembrie 200X	Ianuarie 200X+1	Decembrie 200X	Ianuarie 200X+1
Venituri	1.200	0	300	900
Cheltuieli	800	0	0	800
Surplusul/Deficitul perioadei	400	0	300	100

5 IPSAS *Raportarea financiară conform contabilității de casă*, Manualul de Standarde Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public, vol. II, traducere, Ed. CECCAR, București, 2009, pp.963

**Tabel 2 - Contabilitatea de angajamente versus contabilitatea de casă
- bază de raportare tridimensională în sectorul public la nivel internațional**

Tipologia sectorului public /Baza de raportare	Proces bugetar			Alocarea fondurilor			Raportarea financiară		
	Bază numerar (%)	Bază angajament (%)	Alta*	Bază Numerar (%)	Bază angajament (%)	Alta (%)	Bază Numerar (%)	Bază angajament (%)	Alta (%)
Servicii publice generale	35,1	57,1	7,8	44,4	47,2	8,3	18,7	73,3	8,0
Apărare	25,0	50,0	25,0	50,0	50,0	0,0	12,5	87,5	0,0
Ordine și Siguranță Publică	36,4	54,5	9,1	54,5	36,4	9,1	18,2	72,7	9,1
Activități economice	27,3	63,6	9,1	31,8	63,6	4,5	13,0	82,6	4,3
Protecția mediului	0,0	100,0	0,0	16,7	83,3	0,0	0,0	83,3	16,7
Locuințe și comunitate	20,0	70,0	10,0	20,0	60,0	20,0	20,0	80,0	0,0
Sănătate	16,1	83,9	0,0	25,0	75,0	0,0	9,7	90,3	90,3
Agrement, cultură, religie	50,0	50,0	0,0	75,0	25,0	0,0	50,0	50,0	50,0
Învățământ	25,0	72,2	2,8	27,8	69,4	2,8	10,8	83,8	83,8
Protecție socială	30,0	70,0	0,0	30,0	70,0	0,0	20,0	80,0	0,0
Altele	30,0	60,0	10,0	40,0	50,0	10,0	20,0	70,0	10,0
<i>Total repondenți</i>	<i>28</i>	<i>65,8</i>	<i>6,2</i>	<i>36,2</i>	<i>58,4</i>	<i>5,4</i>	<i>15,6</i>	<i>79,1</i>	<i>10</i>
Țări** / Baza de raportare									
Australia	11,1	66,7	22,2	11,8	64,7	23,5	5,6	88,9	5,6
Canada	25,0	58,3	16,7	36,4	54,5	9,1	8,3	83,3	8,3
Olanda	22,2	66,7	11,1	22,2	66,7	11,1	22,2	66,7	11,1
Pakistan	54,5	45,5	0,0	55,6	44,4	0,0	18,2	81,8	0,0
Regatul Unit al Marii Britanii	8,4	90,5	1,1	23,2	76,8	0,0	6,3	92,7	1,0
SUA	58,8	17,6	23,5	61,1	22,2	16,7	16,7	66,7	16,7
Alte țări	58,8	17,6	23,5	61,1	22,2	16,7	16,7	66,7	16,7
NON Regatul Unit	42,3	47,7	10,0	46,0	44,4	9,5	22,5	69,0	9,5
<i>Total repondenți</i>	<i>28</i>	<i>65,8</i>	<i>6,2</i>	<i>36,2</i>	<i>58,4</i>	<i>5,4</i>	<i>15,6</i>	<i>79,1</i>	<i>10</i>

Sursa: Developments in Performance Measurement Structures in Public Sector Entities (IFAC, 2008)

*Formă hibridă a contabilității de angajamente și de casă (contabilitate de angajamente modificată, contabilitate de casă modificată)

** Au fost selectate în funcție de numărul repondenților.

6,2% - o formă hibridă a contabilității de angajamente și de casă. Analizate din perspectiva țărilor, rezultatele reflectă discrepante semnificative privind aplicarea contabilității de angajamente și de casă. Astfel, în majoritatea țărilor, angajamentul este baza procesului bugetar (Regatul Unit al Marii Britanii 90,5%, Australia și Olanda 66,7%, Canada 58,3%), însă, în SUA (58,8%), Pakistan (54,5%) și în celelalte țări predomină contabilitatea de casă.

În ceea ce privește alocarea fondurilor, 58,4% dintre repondenți alocă fondurile pe bază de angajament, 36,2% pe bază de numerar și numai 5,4% pe baza combinației contabilitate de casă-contabilitate de angajamente. Din punct de vedere al țărilor, se detașează Regatul Unit al Marii Britanii (76,8%), Olanda (66,7%), Australia (64,7%), Canada (54,5%), în care angajamentul este baza procesului de alocare a fondurilor, în timp ce în SUA (61,1%), Pakistan

(55,6%) și celelalte țări prevalează numerarul.

Examinarea rezultatelor sondajului privind baza raportării financiare reflectă că ponderea semnificativă (79,1%) o dețin entitățile care utilizează contabilitatea de angajamente, 15,6% contabilitatea de casă și 5,3% combinația contabilitate de casă și angajament. De asemenea, se remarcă faptul că în toate țările participante la sondaj, inclusiv în cele în care procesul bugetar și alocarea

fondurilor au la bază contabilitatea de casă (Pakistan 81,8%, SUA 66,7%, alte țări 66,7%), contabilitatea de angajamente este fundamentul raportării financiare.

Din punct de vedere al gradului în care structurile curente de măsurare a performanței financiare pe baza contabilității de angajamente răspund așteptărilor entităților sectorului public, studiul evidențiază că, indiferent de tipologia și țara de origine,

entitățile care utilizează contabilitatea de angajamente pentru procesul lor bugetar, alocarea de fonduri și/sau procesele de raportare financiară sunt în general mai satisfăcute de structurile lor de măsurare a performanței financiare decât cele care folosesc contabilitatea de casă (tabel 3).

La nivel european, un studiu comparativ⁶ privind sistemele contabile în Uniunea Europeană evidențiază că

27% dintre țări aplică o contabilitate de casă integrală, 3% - o contabilitate de casă modificată, 21% - o contabilitate de angajamente integrală și 21% - o contabilitate de angajamente modificată.

Analiza bazelor de raportare a performanței financiare a entităților sectorului public la nivel european reflectă practicarea contabilității de angajamente. În acest sens, prezentăm experiența următoarelor țări:

Tabel 3 - Gradul în care structurile curente de măsurare a performanței financiare a entităților sectorului public pe baza contabilității de angajamente răspund așteptărilor acestora

Tipologia sectorului public /Baza de raportare	Foarte satisfăcut (%)	Satisfăcut (%)	Nici satisfăcut, nici nemulțumit (%)	Nemulțumit (%)	Foarte nemulțumit (%)	Mediu 1-5 (%)
Servicii publice generale	11,0	39,0	24,4	20,7	4,9	3,30
Apărare	0,0	33,3	33,3	22,2	11,1	2,89
Ordine și Siguranță Publică	0,0	38,5	23,1	23,1	15,4	2,85
Activități economice	7,7	42,3	38,5	11,5	0,0	3,46
Protecția mediului	16,7	33,3	16,7	16,7	16,7	3,17
Locuințe și comunitate	20,0	60,0	10,0	10,0	0,0	3,90
Sănătate	6,5	45,2	41,9	3,2	3,2	3,48
Agrement, cultură, religie	0,0	50,0	0,0	50,0	0,0	3,00
Învățământ	8,1	54,1	27,0	8,1	2,7	3,57
Protecție socială	0,0	40,0	30,0	20,0	10,0	3,00
Altele	10,0	30,0	40,0	20,0	0,0	3,30
Total repondenți	8,4	42,9	28,6	15,5	4,6	3,35
Țări** / Baza de raportare						
Australia	11,1	38,9	5,6	33,3	11,1	3,06
Canada	14,3	50,0	21,4	14,3	0,0	3,64
Olanda	0,0	25,0	50,0	25,0	0,0	3,00
Pakistan	0,0	38,5	38,5	23,1	0,0	3,15
Regatul Unit al Marii Britanii	8,4	53,7	28,4	9,5	0,0	3,61
SUA	4,5	22,7	36,4	13,6	22,7	2,73
Alte țări	10,3	36,8	29,4	17,6	5,9	3,28
NON Regatul Unit	8,4	42,9	28,6	15,5	4,6	3,35
Total repondenți	8,4	35,7	28,7	19,6	7,7	3,17

Sursa: Developments in Performance Measurement Structures in Public Sector Entities (IFAC, 2008)

*Formă hibridă a contabilității de angajamente și de casă (contabilitate de angajamente modificată, contabilitate de casă modificată)

** Au fost selectate în funcție de numărul repondenților.

6 Lajouard, D., *Reforme comptable et performance, L'importance des systèmes de contrôle dans la réussite des réformes comptables des États*, Colloque, 18-19 septembrie 2008, Franța, pp.6

- În Estonia, deși nu există o experiență vastă în utilizarea contabilității de angajamente ca bază de raportare, pe care a adoptat-o în 2004 și menține cuplul contabilitate de casă-contabilitate de angajamente (contabilitatea de casă numai pentru urmărirea bugetului) aceasta a contribuit la îmbunătățirea transparenței utilizării resurselor.
- În Franța, contabilitatea de angajamente s-a circumscris reformei globale de modernizare a managementului public demarată în anul 2004 și a permis eficientizarea monitorizării cheltuielilor, măsurarea costurilor bunurilor și serviciilor și a introdus conceptul de echitate intergenerații.
- Regatul Unit al Marii Britanii practică din anul 1980 contabilitatea de angajamente, când informațiile furnizate de contabilitatea de casă s-au dovedit insuficiente. Raportarea pe baza contabilității de angajamente a contribuit la îmbunătățirea transparenței, la măsurarea performanței, a costului total al tranzacțiilor și la evaluarea eficacității managementului.
- Slovacia a decis raportarea pe baza contabilității de angajamente în contextul reformelor instituționale din perioada 1998-2006 susținute de Banca Mondială, când contabilitatea de casă nu a răspuns suficient realizării obiectivelor acestora.
- Suedia a introdus integral contabilitatea de angajamente în anul 1993 în cadrul reformei complexe privind gestiunea publică. În acest mod s-au îmbunătățit informațiile privind activele deținute de stat, alocarea resurselor pe obiective și performanța. De asemenea, raportarea pe bază de angajamente a reprezentat fundamentul

gestiunii prin rezultate, implementată în 1990.

Cercetarea rezultatelor studiilor efectuate reflectă orientarea țărilor europene, dar și a celor de pe alte continente, spre adoptarea contabilității de angajamente, ca bază de raportare financiară în entitățile sectorului public. Procesul de trecere de la contabilitatea de casă la cea de angajamente nu a fost lipsit de dificultăți: particularitățile sectorului public, disparitatea sistemelor contabile și insuficienta pregătire a personalului implicat sunt numai câteva dintre acestea. Însă avantajele sunt evidente: introducerea performanței în managementul public, îmbunătățirea transparenței informațiilor privind utilizarea resurselor, alocarea resurselor conform obiectivelor, măsurarea costului real al bunurilor și serviciilor determină furnizarea de informații relevante, credibile și comparabile privind performanța financiară a entităților sectorului public.

Contabilitatea de angajamente versus contabilitatea de casă în raportarea performanței financiare a entităților sectorului public din România-abordare tridimensională: avantaje, limite, incertitudini

În România, raportarea performanței financiare a avut la bază contabilitatea de casă, încă de la apariția *Legii contabilității publice* din 1929 și până în 2005 când contabilitatea de casă a fost completată cu cea de angajamente, prin adoptarea Ordinului ministrului finanțelor publice nr. 1917/2005 pentru *aprobarea Normelor*

metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituțiile publice și instrucțiunile de aplicare a acestuia. Suplimentarea contabilității de casă cu contabilitatea de angajamente s-a înscris în strategia de dezvoltare a contabilității entităților din sectorul public ca urmare a asumării de către România a strategiei de aderare la statutul de membru cu drepturi depline al Uniunii Europene.

În viziunea normalizatorilor naționali, conform cuplului contabilitate de casă-contabilitate de angajamente, performanța financiară este reflectată de contul de rezultat patrimonial și contul de execuție bugetară, componente ale situațiilor financiare. Cercetarea informațiilor privind performanța degajate de situațiile financiare evidențiază următoarele componente, delimitate conform tabelului 4.

Pentru a reliefa concret modul în care performanța financiară este raportată pe baza combinației contabilitate de casă-contabilitate de angajamente, în situațiile financiare, reluăm exemplul prezentat anterior (tabelul nr.1) în tabelul 5.

Analiza performanței financiare raportată pe baza contabilității de angajamente oferă utilizatorilor informații privind: sursele, alocarea și utilizările resurselor financiare, modul în care entitatea și-a finanțat activitățile și și-a acoperit necesarul de numerar, precum și modul în care toți factorii de producție au concurat la formarea rezultatului în forma sa economică. Performanța raportată pe baza contabilității de casă oferă utilizatorilor informații privind fluxurile de numerar, deoarece rezultatul execuției se determină ca diferență între veniturile încasate și cheltuielile plătite.

Examinarea modului de reflectare a performanței pe baza mix-ului con-

Tabel 4 - Raportarea performanței financiare în sectorul public conform bazei contabilitate de casă-contabilitate de angajamente

Contabilitate de angajamente	Contabilitate de casă
Contul de rezultat patrimonial	Contul de execuție bugetară
Situația fluxurilor de trezorerie	
Situația modificărilor în structura activelor/capitalurilor	

tabilitate de casă-contabilitate de angajamente reflectă confuzia dintre situația fluxurilor de numerar și contul de execuție bugetară. Prin urmare, considerăm că valoarea informațională conferită de normalizatorii contabili naționali contului de execuție bugetară, aceea de a degaja rezultatul execuției, este redundantă și nerealistă. Această componentă a situațiilor financiare, contul de execuție bugetară, realizează interfața cu bugetul. În acest sens, conform IPSAS 24 *Prezentarea informațiilor privind bugetul în situațiile financiare*, o entitate care are ca bază de raportare contabilitatea de angajamente și își publică bugetul aprobat, trebuie să prezinte o comparație a valorilor bugetare pentru care este responsabilă în mod public și pentru care răspunde oficial cu valorile reale printr-o situație financiară suplimentară, fie

Tabel 5 - Reflectarea informațiilor privind performanța financiară în sectorul public - raportată pe baza contabilitate de casă-contabilitate de angajament - u.m.

Componentele situațiilor financiare	Contabilitate de angajamente		Contabilitate de casă	
	Indicatori			
Contul de rezultat patrimonial	Rezultatul patrimonial (excedent)	400		
Situația fluxurilor de trezorerie	Fluxuri de numerar	300		
Situația modificărilor în structura activelor/capitalurilor	Rezultatul economic	400		
Contul de execuție bugetară			Rezultatul execuției	300

Tabel 6 - Avantajele și limitele raportării performanței financiare pe baza contabilității de angajamente în sectorul public din România

Avantaje	Dezavantaje
<ul style="list-style-type: none"> • Elimină confuziile privind comunicarea financiară în rândul utilizatorilor; • Promovează transparența financiară; 	<ul style="list-style-type: none"> • Costuri suplimentare cu pregătirea resurselor umane; • Resursele financiare insuficiente pentru pregătirea resurselor umane au impact negativ asupra calității informațiilor financiare și implicit, asupra procesului decizional din sectorul public.
<ul style="list-style-type: none"> • Oferă o imagine exhaustivă a activelor, datoriilor, capitalurilor proprii; • Risc de eroare minim în efectuarea plăților către beneficiari; • Permite măsurarea costului bunurilor și serviciilor; • Oferă informații utile în previzionarea nivelului de resurse necesare pentru activitățile continue, a resurselor care ar putea fi generate de aceste activități, precum și a riscurilor și incertitudinilor asociate; • Permite o monitorizare mai bună și un control mai eficient al cheltuielilor; • Introduce managementul prin rezultate; • Comprehensivitatea impactului financiar al politicilor publice; • Eficiență sporită a managementului și a procesului decizional, ca urmare a unei mai bune informări; • Promovează responsabilitatea socială. 	

prin coloane suplimentare ale bugetului în situația încasărilor și plăților în numerar. Comparația valorilor bugetare cu cele reale trebuie să prezinte separat pentru fiecare nivel de supraveghere legislativă: valorile bugetare inițiale și finale; valorile reale pe bază de comparație; și prezentarea, în note, a explicației privind diferențele semnificative dintre bugetul pentru care entitatea răspunde oficial și valorile reale, cu excepția cazului în care această explicație este inclusă în alte documente publice emise în corelație cu situațiile financiare și se fac referințe încrucișate la acele documente în note. Diferențele dintre valorile reale și valorile bugetare în bugetul inițial sau în cel final pot fi prezentate în situațiile financiare pentru a oferi informații exhaustive.

Includerea în situațiile financiare a valorilor bugetare inițiale și finale, a valorilor reale pe o bază de comparație cu bugetul și a diferențelor dintre valorile reale și bugetare permite utilizatorilor de informații financiare să identifice măsura în care resursele au fost obținute și utilizate în conformitate cu bugetul aprobat, dar și motivele privind abaterile semnificative de la bugetul aprobat pentru care entitatea este responsabilă în mod public.

Cercetarea informațiilor privind performanța financiară raportată pe baza contabilității de angajamente relevă avantaje și dezavantaje ale utilizării acesteia în România prezentate în tabelul 6.

Examinarea stadiului de aliniere a contabilității publice din România la coordonatele internaționale evidențiază că adoptarea contabilității de angajamente ca bază de raportare a performanței financiare în sectorul public este incertă. Această afirmație o argumentăm pe de o parte prin faptul că programul de dezvoltare a contabilității publice demarat în anul

2005 nu a mai avansat până în prezent, iar, pe de altă parte, nu există modalități coercitive privind obligativitatea aplicării Standardelor Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS) începând cu anul 2010. În consecință, informațiile privind performanța financiară rămân confuze, iar deciziile luate pe baza acestora, insuficient fundamentate și nerealiste.

Concluzii

Cercetarea efectuată evidențiază că, la nivel european și internațional, contabilitatea de angajamente reprezintă baza de raportare a perfor-

manței financiare în entitățile sectorului public. În România, menținerea cuplului contabilitate de casă-contabilitate de angajamente, ca bază de raportare financiară, generează confuzie privind informațiile care definesc performanța degajată prin situațiile financiare și nu răspunde nevoilor informaționale actuale ale sectorului public. Considerăm că adoptarea contabilității de angajamente va elimina confuziile referitoare la definirea performanței financiare în sectorul public, va asigura o mai mare transparență și exhaustivitate informațiilor privind performanța financiară și un management mai eficient al banului public.

Bibliografie

- Biondi, Y., *De Charybde de la comptabilité de caisse en Scylla de la comptabilité patrimoniale*, Revue de la régulation [En ligne], nr.3/4, semestrul 2, 2008, disponibil la <http://regulation.revues.org/index5003.html>
- Calu, D., *Istorie și dezvoltare privind contabilitatea în România*, Ed. Economică, București, 2005
- Dascălu, C., Nișulescu, I., Caraiani, C., Ștefănescu, A., Pitulice, C., *Convergența contabilității publice din România la Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public*, Ed. CECCAR, București, 2006
- Dupuis, J., *La comptabilité d'exercice intégralé, 2004*, disponibil la <http://dsp-psd.pwgsc.gc.ca/Collection-R/LoPBdP/PRB-f/PRB0404-f.pdf>
- Magnet, J., *Éléments de comptabilité publique*, Ed. L.G.D.J., Paris, 2001
- Robert, F., R., Colibert, J., *Les normes IPSAS et le secteur public*, Ed. Dunod, Paris, 2008
- Ștefănescu, A., Țurlea, E., *Contabilitate și audit intern în instituțiile publice*, Ed. Renaissance, București, 2008
- IFAC, *Developments in Performance Measurement Structures in Public Sector Entities*, 2008
- IFAC, *Standarde Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public*, traducere, Ed. CECCAR, București, 2005
- IFAC, *Manualul de Standarde Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public*, vol. I, II, traducere, Ed. CECCAR, București, 2009
- Ministere du budget des comptes publics et de la fonction publique, Direction Generale des Finances Publiques, *L'importance des systèmes de contrôle dans la réussite des réformes comptables des États*, Colloque, 18-19 septembre 2008, Franța, în cadrul căruia au prezentat alocuțiuni Lande, E., Milot, J., P., Lajoumard, D., disponibil la www.aist-tresor.com
- Ministerul Finanțelor Publice, *Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 1917/2005 pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituțiile publice și instrucțiunile de aplicare a acestuia*, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1.18 bis din 29.12.2005.

Un model general de evaluare a riscurilor și utilizarea lui în pregătirea misiunii de audit intern

Tiberiu Gh. TUDORAN * & Tiberiu T. TUDORAN**

Abstract

A General Model of Risk Evaluation and its Use in the Preparation of the Internal Audit Mission

The current thesis presents a series of contributions to the development and the adoption of theoretical and practical approaches on the issues regarding the risk analyses in the preparation of the internal audit mission.

Firstly, it is presented the elaboration of a general model of risk evaluation; then it is introduced the way of drafting a concrete model of risk evaluation that can be used in the organizations where it is not yet implemented a mature system of risk management. The developments and the amendments brought to the risk analyses procedure in the preparation of the internal audit mission, will help ensure a better selection of the objects that are going to be analyzed and consequently, it can have an important impact on leveraging the services that the internal audit provides.

Key words: risk analyses, auditable objects, risk evaluation model, overall risk score, classification and selection of the auditable objects

Cuvinte cheie:

analiza riscurilor, obiecte auditabile, modul de evaluare a riscurilor, punctajul total al riscului, clasarea și selectarea obiectelor auditabile.

Introducere

Etapa de pregătire a misiunii de audit intern necesită din partea echipei de auditori capacitatea de a studia și de a înțelege, precum și o bună cunoaștere a domeniului de auditat. În cursul acestei etape, auditorilor interni desemnați să desfășoare misiunea li se cere să probeze reale calități de sinteză și creativitate.

Activitățile de identificare și analiză a obiectelor domeniului care urmează a fi auditat (activități, operații) și a riscurilor asociate acestora ocupă un loc central în pregătirea misiunii de audit. În context, se dovedește necesar ca în organizație să fie pus la punct un cadru al evaluării riscurilor, iar acesta trebuie să se bazeze, pe cât posibil, pe dovezi independente și imparțiale, să aibă în vedere toate părțile interesate, afectate de aceste riscuri și să se evite confuziile între evaluarea riscurilor și aprecierea caracterului acceptabil al riscului¹. Cadrul evaluării riscurilor ajută, deci, la selectarea obiectelor auditabile și la stabilirea ariei de cuprindere a auditului care urmează a fi efectuat.

Pentru tipurile de riscuri care se pretează la o diagnosticare numerică (în special, riscurile financiare) pot fi utilizate diverse modele de analiză a riscurilor. Cu ajutorul lor se determină mărimea riscurilor, iar pe baza punctajelor totale calculate se realizează clasarea riscurilor în: riscuri ridicate, riscuri medii și riscuri scăzute.

Rezultatul evaluării fiecărei activități/operațiuni și ierarhizarea acestora, în funcție de riscurile asociate, cuantificate, sunt prezentate într-un tabel cu „puncte tari și puncte slabe”, întocmit în scopul orientării activității de

* Drd., Ministerul Finanțelor Publice, e-mail: tiberiu.tudoran@mfinante.ro.

** Drd., auditor intern, e-mail: tibitudoran@yahoo.com.

1 Treasury, H.M., Cartea Portocalie - *Gestiunea riscurilor, principii și concepte*, (Secțiunea „Privire de ansamblu”) București, 2004.

audit intern, respectiv al stabilirii tematicii în detaliu a misiunii.

Pe baza tematicii în detaliu, se întocmește programul misiunii de audit care, pentru fiecare obiect cuprins în tematică, detaliază examinările concrete de efectuat precum și repartizarea acestora pe membrii echipei de audit².

Despre importanța pregătirii misiunii de audit, Jacques Renard afirmă că aceasta reprezintă „*defrișarea, aratul și semănatul misiunii de audit*”³.

Metodologia de cercetare

În acest studiu ne-am propus ca, pe baza cercetării atente a diverselor modele de analiză a riscurilor, întâlnite în literatura de specialitate și utilizate în practica auditului intern, să construim, mai întâi, un model general de evaluare a riscurilor în pregătirea misiunii de audit intern, apoi să adaptăm la specificul organizațiilor publice din țara noastră un model concret de evaluare a riscurilor care a fost prezentat de experții din Anglia în cadrul Proiectului Phare „*Dezvoltarea auditului de performanță și a auditului de sistem în România*”⁴ și să arătăm cum poate fi el utilizat în pregătirea unei misiuni de audit intern.

Studiul de caz prezentat are caracter demonstrativ și a fost elaborat pe baza buneii practici acumulate în evaluările dispuse de ministrul finanțelor în scopul furnizării asigurării că a fost atins acel nivel în administrarea fondurilor publice de către ordonatorii principali de credite, care să facă posibilă integrarea controlului financiar preventiv în sfera răspunderii manageriale⁵.

Fazele procedurii de analiză a riscurilor

Procedura de analiză a riscurilor în pregătirea misiunii de audit implică parcurgerea următoarelor faze:

- identificarea obiectelor auditabile;
- identificarea riscurilor asociate obiectelor auditabile;
- stabilirea factorilor, ponderilor și a scării nivelurilor de apreciere a riscurilor;
- elaborarea Chestionarului de luare la cunoștință – C.L.C.;
- stabilirea nivelului riscului și determinarea punctajului total al riscurilor pentru fiecare obiect auditabil;
- clasarea obiectelor auditabile, în funcție de punctajele riscurilor;
- ierarhizarea obiectelor auditabile, în funcție de analiza riscurilor;
- elaborarea Tematicii în detaliu a misiunii de audit intern⁶.

În continuare, sunt descrise fazele: a III-a, a V-a și a VI-a din această procedură, prezentând: construcția unui model general pentru analiza riscurilor, adaptarea unui model din Marea Britanie, recomandat să fie utilizat în organizațiile în care nu este instituit un sistem matur de gestionare a riscurilor, caracteristică a majorității organizațiilor publice din România, precum și utilizarea lui concretă în pregătirea unei misiuni de audit cu tema „*Evaluarea activității de control financiar preventiv*” dintr-o organizație publică centrală mare, ordonator principal de credite.

I. Stabilirea factorilor, a ponderilor și a scării nivelurilor de apreciere a riscurilor semnificative identificate

După ce, în primele două faze ale procedurii de analiză a riscurilor, au fost identificate obiectele auditabile ale domeniului care urmează a fi examinat și riscurile asociate acestora, în faza a III-a se stabilesc factorii, ponderile și scara nivelurilor de apreciere a riscurilor identificate anterior.

Riscul este definit ca fiind incertitudinea unui rezultat, îmbrăcând forma unei oportunități de natură pozitivă sau a unei amenințări, a unor acțiuni sau evenimente. Riscul

2 *** Normele generale privind exercitarea activității de audit public intern, aprobate prin O.M.F.P. nr. 38/2003, publicat în M.O., Partea I, nr. 138bis din 27 februarie 2003.

3 Renard, Jacques, *Théorie et pratique de l'audit interne*, Edition d'Organisation, Paris, France, 2002.

4 *** *Audit de sistem*, curs pentru avansați,, Proiect Phare „Dezvoltarea auditului de performanță și a auditului de sistem în România”, Ministerul Finanțelor Publice, 2007.

5 O.G. nr. 119/1999, republicată, privind controlul intern și controlul financiar preventiv, Art. 8, alin. 4, publicată în M.O. nr. 799/12 noiembrie 2003, Partea I.

6 Ghiță, Marcel, *Auditul intern*, ediția a doua, Editura Economică, București, 2009.

trebuie evaluat din perspectiva unei combinații între probabilitatea ca ceva să se întâmple și impactul pe care materializarea respectivei posibilități îl va avea⁷.

În fiecare organizație trebuie să fie luate măsuri corespunzătoare pentru gestionarea riscurilor, astfel ca manifestarea acestora să aibă loc până la un nivel considerat tolerabil, care reprezintă „*apetitul pentru risc*”⁸.

Răspunsul la risc este cunoscut în limbajul de specialitate sub denumirea de „*control intern*”. Nivelul de risc care persistă chiar și după exercitarea controlului intern - „*riscul rezidual*” este expunerea la respectivul risc și el trebuie să fie evaluat pentru a vedea dacă se încadrează în limitele apetitului pentru risc⁹.

În cazul riscurilor care se pretează la o diagnosticare numerică, evaluarea se poate realiza cu ajutorul unor modele.

Prezentăm, în continuare, un model general de evaluare a riscurilor, care poate fi utilizat în pregătirea misiunii de audit. În funcție de necesitățile practice, din acest model pot deriva diverse modele concrete de analiză a riscurilor. Un astfel de model, din Marea Britanie, a fost adaptat pentru a fi utilizat de auditul intern și în organizațiile publice din România

- După cum s-a menționat anterior, componentele riscului sunt:
 - probabilitatea de apariție;
 - nivelul impactului.
- În vederea evaluării riscurilor trebuie stabiliți factorii de influență care sunt luați în considerare în procesul

de analiză ($F_1; F_2; \dots F_m$)/criteriile de analiză a riscurilor, iar pentru fiecare factor se fixează scara nivelurilor de apreciere a influenței asupra riscurilor ($N_1; N_2; \dots N_m$), precum și ponderea influenței fiecărui factor asupra mărimii riscurilor ($P_1; P_2; \dots P_m$).

- Astfel, activitățile desfășurate în această fază de analiză a riscurilor se concretizează prin elaborarea documentului „*Stabilirea ponderilor și a scării nivelurilor de apreciere a factorilor de influență asupra mărimii riscurilor*”, care se prezintă sub forma unei matrice (Tabel 1).

Pornind de la matricea modelului general, sunt prezentate, în continuare, etapele de construcție a respectivei matrice, în cazul modelului din Marea Britanie, pe care autorii l-au adaptat:

- a) Stabilirea factorilor de influență (a criteriilor de analiză) care au importanță pentru sistemul/subsistemul /procesul/ activitatea care urmează a fi auditat(ă):

F1 = numărul de operațiuni efectuate într-o perioadă dată (un an);

F2 = valoarea operațiunilor efectuate;

F3 = Bugetul/Costul de funcționare a sistemului/ subsistemului, respectiv de desfășurare a procesului, activității;

F4 = Stabilitatea sistemului/subsistemului/procesului/ activității;

F5 = Complexitatea sistemului/subsistemului/procesului /activității;

Tabel 1 - Stabilirea ponderilor și a scării nivelurilor de apreciere a factorilor de influență asupra mărimii riscurilor

Factori de influență	Ponderile factorilor	Nivele de apreciere a influenței factorilor					
		N_1	N_2	N_j	N_m
A	B	1	2	j	m
Factorul F_1	P_1			
Factorul F_2	P_2			
.....	
Factorul F_j	P_j			
.....	
Factorul F_m	P_m			

7 Treasury, H.M., Cartea Portocalie - *Gestiunea riscurilor, principii și concepte*, (Secțiunea „Privire de ansamblu”) București, 2004.

8 Idem

9 Idem

F6 = Eficacitatea controlului intern;

F7 = Profilul public al sistemului/subsistemului/procesului/activității (potențialul de a cauza dificultăți

de imagine, respectiv impactul asupra publicului).

b) Fixarea unei scări a nivelurilor de apreciere a influenței fiecărui factor dintre cei menționați anterior:

F₁	Numărul de operațiuni	Scară				
		1	0	-	1000	
		2	1001	-	5000	
		3	5001	-	10000	
		4	10001	-	15000	
		5			peste 15000	
F₂	Valoarea operațiunilor	Scară				
		1	0	-	15,000	euro
		2	15,001	-	125,000	euro
		3	125,001	-	1,000,000	euro
		4	1,000,001	-	5,000,000	euro
		5			peste 5,000,000	euro
F₃	Buget/Cost de administrare	Scară				
		1	0	-	5,000	euro
		2	5,001	-	40,000	euro
		3	40,001	-	100,000	euro
		4	100,001	-	1,000,000	euro
		5			peste 1,000,000	euro
F₄	Stabilitate	Scară				
		1	fără schimbări			
		2	puține schimbări			
		3	schimbări moderate			
		4	schimbări frecvente			
		5	schimbări permanente			
F₅	Complexitate	Scară				
		1	elementar(ă)			
		2	simplu(ă)			
		3	de complexitate medie			
		4	complex(ă)			
		5	extrem de complex(ă)			
F₆	Eficacitatea controlului intern	Scară				
		1	control intern eficace			
		2	control intern corespunzător			
		3	control intern insuficient			
		4	control intern cu lipsuri			
		5	control intern cu lipsuri grave			
F₇	Profilul public	Scară				
		1	imagine foarte bună			
		2	imagine bună			
		3	imagine satisfăcătoare			
		4	dificultăți de imagine			
		5	dificultăți grave de imagine			

c) Atribuirea ponderilor pentru fiecare dintre factorii menționați mai sus, care ilustrează cu cât la sută contribuie aceștia la mărimea riscurilor analizate:

F ₁	=	6,0%
F ₂	=	11,0%
F ₃	=	11,0%
F ₄	=	11,0%
F ₅	=	17,0%
F ₆	=	22,0%
F ₇	=	22,0%
Total		100,0%

Matricea cuprinzând factorii de influență, ponderile și nivelurile de apreciere a riscurilor pentru modelul adaptat se prezintă în tabelul 2.

II. Stabilirea nivelurilor de apreciere și determinarea punctajelor totale ale riscurilor

În această fază a procedurii de analiză a riscurilor, pentru determinarea punctajului total al fiecărui risc identificat se efectuează următoarele operațiuni:

- În cazul fiecărui risc, la ponderile factorilor se atașează nivelurile de apreciere a riscurilor;
- Se determină punctajul total al fiecărui risc identificat, folosindu-se următorul algoritm de calcul:

$$T_{Ri} = \sum_{j=1}^m \frac{P_j \times N_j}{100}$$

T_{Ri} – punctajul total al riscului Ri identificat ;

P_j – ponderea factorului F_j ;

N_j – nivelul de apreciere a factorului F_j atașat ponderii P_j, în cazul riscului Ri

Parcursarea acestei faze se concretizează în elaborarea documentului **“Stabilirea nivelurilor de apreciere și determinarea punctajelor totale ale riscurilor”** (Tabel 3).

În funcție de punctajele calculate, auditorii vor grupa riscurile în următoarele categorii:

- riscuri scăzute;
- riscuri medii;
- riscuri ridicate.

Tabel 2 - Stabilirea factorilor de influență, a ponderilor și a scării nivelurilor de apreciere a riscurilor pentru modelul adaptat

Nr. crt.	Factorii de influență	Ponderi (P/100)	Niveluri de apreciere				
			N ₁	N ₂	N ₃	N ₄	N ₅
1.	Numărul de operațiuni	0.06	0 - 1000	1001 - 5000	5001 - 10000	10001 - 15000	peste 15000
2.	Valoarea operațiunilor (euro)	0.11	0 - 15,000	15,001 - 125,000	125,001 - 1,000,000	1,000,001 - 5,000,000	peste 5,000,000
3.	Buget/Cost de administrare (euro)	0.11	0 - 5,000	5,001 - 40,000	40,001 - 100,000	100,001 - 1,000,000	peste 1,000,000
4.	Stabilitate	0.11	fără schimbări	puține schimbări	schimbări moderate	schimbări frecvente	schimbări permanente
5.	Complexitate	0.17	elementar(ă)	simplic(ă)	de complexitate medie	complex(ă)	extrem de complex(ă)
6.	Eficacitatea controlului intern	0.22	control intern eficace	control intern corespunzător	control intern insuficient	control intern cu lipsuri	control intern cu lipsuri grave
7.	Profilul public	0.22	imagine foarte bună	imagine bună	imagine satisfăcătoare	dificultăți de imagine	dificultăți grave de imagine

Tabel 3 - Stabilirea nivelurilor de apreciere și determinarea punctajului total

Nr. crt.	Domeniul, subsistemul, procesul	Setul de activități/activitatea	Obiecte auditabile	Riscuri asociate	Factori de influență a riscurilor						Punctaj total		
					F ₁		F _i			F _m	
					P ₁	N ₁		P _i	N _i			P _m	N _m

Activitatea de grupare a riscurilor pe cele trei categorii trebuie să țină cont de resursele alocate misiunii (număr de persoane, durata misiunii, ș.a.m.d.), respectiv să aibă în vedere numărul riscurilor care se pot examina și, pentru moment, să se elimine riscurile care pot fi neglijate.

Numărul riscurilor medii se recomandă să fie foarte redus (5-10 %), pentru că aceasta demonstrează o nehotărâre din partea echipei de audit. De regulă,

riscurile medii sunt aferente operațiunilor care nu se cunosc bine din practică.

În tabelul nr. 4 este prezentat modul de calcul al punctajelor totale ale riscurilor asociate obiectelor auditabile identificate în cazul misiunii de audit cu tema „*Evaluarea activității de control financiar preventiv*” într-o organizație publică centrală, ordonator principal de credite, utilizând modelul adaptat.

Tabel 4 - Stabilirea nivelurilor de apreciere și determinarea punctajelor totale ale riscurilor

Nr. crt.	Domeniul	Obiecte auditabile	Riscuri asociate	Modelul adaptat după cel aplicat în Marea Britanie															
				F ₁		F ₂		F ₃		F ₄		F ₅		F ₆		F ₇		Punctaj total	
				P ₁	N ₁	P ₂	N ₂	P ₃	N ₃	P ₄	N ₄	P ₅	N ₅	P ₆	N ₆	P ₇	N ₇		
0	1	2	3	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
1.	Organizare a activității de control financiar preventiv propriu (c.f.p.p.).	Analiza procesului de constituire a compartimentului de c.f.p.p.	Riscul neexercitării c.f.p.p.	0,06	1	0,11	1	0,11	1	0,11	4	0,17	3	0,22	3	0,22	4	2,77	
		Analiza cuprinsului secțiunii din R.O.F. pentru comp. de c.f.p.p.	Riscul nestabilirii și necunoașterii rolului și atribuțiilor specifice.	0,06	1	0,11	1	0,11	1	0,11	4	0,17	3	0,22	3	0,22	4	2,77	
		Examinarea cuprinsului fișelor posturilor personalului care exercită c.f.p.p.	Riscul nestabilirii și necunoașterii sarcinilor de serviciu de către pers. desemnate.	0,06	1	0,11	1	0,11	1	0,11	4	0,17	2	0,22	3	0,22	4	2,60	
		Examinarea actelor de decizie internă pentru nominalizarea personalului desemnat să exercite c.f.p.p.	Riscul nestabilirii persoanelor care să desfășoare activ. de c.f.p.p.	0,06	1	0,11	1	0,11	1	0,11	4	0,17	1	0,22	3	0,22	5	2,65	
		Verificarea existenței acordului M.F.P. pentru persoanele desemnate.	Riscul nerespectării condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească persoanele desemnate să exercite c.f.p.p.	0,06	1	0,11	1	0,11	1	0,11	4	0,17	1	0,22	2	0,22	2	1,77	
		Examinarea modului de asigurare a logisticii necesare comp. de c.f.p.p.	Riscul imposibilității desfășurării în bune condiții a activității de c.f.p.p.	0,06	1	0,11	1	0,11	2	0,11	4	0,17	1	0,22	2	0,22	2	1,88	
2.	Cadru metodologic și procedural pentru exercitarea controlului financiar preventiv propriu.	Analiza cuprinsului normelor metodologice specifice referitoare la exercitarea c.f.p.p.	Riscul neaplicării corespunzătoare a reglementărilor referitoare la exercitarea c.f.p.p.	0,06	1	0,11	1	0,11	1	0,11	4	0,17	4	0,22	3	0,22	3	2,72	
		Analiza cuprinsului normelor proprii privind documentele, circuitul acestora și persoanele împuternicite să efectueze operațiunile legate de angajarea, lichidarea, ordonanțarea și plata cheltuielilor.	Riscul neaplicării corecte a reglementărilor privind procesul ALOP, respectiv a celor privind rolul c.f.p.p. în acest proces.	0,06	1	0,11	1	0,11	1	0,11	4	0,17	4	0,22	3	0,22	3	2,72	

Un model general de evaluare a riscurilor

Nr. crt.	Domeniul	Obiecte auditabile	Riscuri asociate	Modelul adaptat după cel aplicat în Marea Britanie														Punctaj total
				F ₁		F ₂		F ₃		F ₄		F ₅		F ₆		F ₇		
				P ₁	N ₁	P ₂	N ₂	P ₃	N ₃	P ₄	N ₄	P ₅	N ₅	P ₆	N ₆	P ₇	N ₇	
0	1	2	3	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
		Verificarea existenței avizului M.F.P. pentru normele specifice referitoare la exercitarea c.f.p.p.	Riscul neconformității normelor metodologice proprii cu prevederile Normelor generale referitoare la c.f.p.p., respectiv cu normele privind procesul ALOP.	0,06	1	0,11	1	0,11	1	0,11	4	0,17	1	0,22	2	0,22	2	1,77
		Analiza listelor de verificare.	Riscul neaplicării corespunzătoare a procedurilor de c.f.p.p.	0,06	1	0,11	1	0,11	1	0,11	3	0,17	4	0,22	3	0,22	3	2,61
3.	Procedura de control financiar preventiv propriu.	Verificarea respectării reglementării conform căreia persoanele care exercită c.f.p.p. sunt altele decât cele care aprobă sau efectuează operațiunile supuse vizei.	Riscul afectării independenței și obiectivității c.f.p.p.	0,06	1	0,11	1	0,11	1	0,11	4	0,17	3	0,22	3	0,22	4	2,77
		Analiza modului de aplicare a reglementărilor referitoare la verificarea îndeplinirii integrale a elementelor formale de către documentele prezentate la viză de c.f.p.p.	Riscul autorizării unor proiecte de operațiuni care nu îndeplinesc în totalitate elementele verificării formale pentru ca acestea să fie autorizate.	0,06	5	0,11	5	0,11	5	0,11	2	0,17	3	0,22	5	0,22	5	4,33
		Analiza modului de aplicare a reglementărilor procedurii de control referitoare la verificarea de fond a proiectelor de operațiuni prezentate la viză.	Riscul autorizării unor proiecte de operațiuni care nu îndeplinesc condițiile de legalitate și regularitate pentru a fi autorizate.	0,06	5	0,11	5	0,11	5	0,11	2	0,17	4	0,22	5	0,22	5	4,50
4.	Evidența și raportarea activității de control financiar preventiv propriu.	Examinarea modului de înscriere în registrul de evidență a documentelor supuse c.f.p.p.	Riscul de neidentificare a proiectelor de operațiuni care au fost supuse vizei c.f.p.p.	0,06	5	0,11	5	0,11	5	0,11	1	0,17	2	0,22	3	0,22	4	3,39
		Analiza evidenței angajamentelor bugetare și legale.	Riscul neincadrării în limitele creditelor bugetare aprobate.	0,06	4	0,11	5	0,11	5	0,11	2	0,17	3	0,22	3	0,22	4	3,61
		Analiza modului de întocmire și transmitere la M.F.P. a rapoartelor trimestriale referitoare la activitatea de c.f.p.p.	Riscul necomunicării rezultatelor activității de c.f.p.p.	0,06	1	0,11	1	0,11	1	0,11	1	0,17	2	0,22	3	0,22	4	2,27

Nr. crt.	Domeniul	Obiecte auditabile	Riscuri asociate	Modelul adaptat după cel aplicat în Marea Britanie														Punctaj total
				F ₁		F ₂		F ₃		F ₄		F ₅		F ₆		F ₇		
				P ₁	N ₁	P ₂	N ₂	P ₃	N ₃	P ₄	N ₄	P ₅	N ₅	P ₆	N ₆	P ₇	N ₇	
0	1	2	3	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
5.	Îndrumarea metodică și monitorizarea activității de c.f.p.p. de către controlorul financiar preventiv delegat, reprezentantul M.F.P. la organizația auditată.	Analiza refuzurilor, a intențiilor de refuz de viză, a avizelor consultative emise din proprie inițiativă de către c.f.p.d. și a altor rapoarte elaborate de acesta.	Riscul necunoașterii aportului c.f.p.d. la îmbunătățirea activității de c.f.p.p.	0,06	1	0,11	1	0,11	1	0,11	1	0,17	3	0,22	2	0,22	3	2,00
	Examinarea rapoartelor trimestriale privind activitatea Corpului controlorilor delegați.	Riscul necomunicării abaterilor de la legalitate și regularitate, constatate de c.f.p.d. în activitatea de supraveghere a execuției bugetare la organizația auditată.		0,06	1	0,11	1	0,11	1	0,11	1	0,17	3	0,22	2	0,22	2	1,78

Legendă: c.f.p.p. = controlul financiar preventiv propriu; c.f.p.d. = controlul financiar preventiv delegat.

III. Clasarea obiectelor auditabile pe baza punctajelor riscurilor

Clasarea obiectelor auditabile se efectuează având în vedere punctajele totale ale riscurilor calculate în faza anterioară a procedurii de analiză a riscurilor.

Clasarea se realizează în ordinea descrescătoare a mărimii riscurilor, în cadrul celor 3 grupe menționate anterior, pe baza ei urmând a se realiza, ulterior, selecția obiectelor care vor fi auditate.

Parcursul acestei faze se concretizează prin elaborarea documentului „**Clasarea obiectelor auditabile în funcție de punctajele totale ale riscurilor**” (Tabel 5).

În cazul modelului adaptat, cele trei grupe ale mărimii

riscurilor prezintă următoarele intervale:

$$3,5 \leq \text{risc ridicat} \leq 5$$

$$2,5 \leq \text{risc mediu} < 3,5$$

$$0 < \text{risc scăzut} < 2,5$$

Este prezentată, în continuare, clasarea obiectelor auditabile identificate în pregătirea misiunii de audit dată ca exemplu, în funcție de punctajele totale ale riscurilor asociate acestora, calculate anterior, utilizând modelul adaptat (Tabel 6).

Rezultă că modelul britanic de evaluare a riscurilor este suficient de analitic și precis, motiv pentru care este recomandat să fie folosit în procesul de analiză a riscurilor și de către structurile de audit intern din organizațiile publice din țara noastră.

Tabel 5 - Clasarea obiectelor auditabile în funcție de punctajele totale ale riscurilor

Nr. crt.	Domeniul, subsistemul, procesul	Setul de activități/ activitatea	Obiecte auditabile	Riscuri asociate obiectelor auditabile	Punctajul total	Grupa de risc	Observații
0	1	2	3	4	5	6	7

Tabel 6 - Clasarea obiectelor auditabile în funcție de punctajele totale ale riscurilor în cazul modelului adaptat după cel aplicat în mod curent în Marea Britanie

Nr. crt.	Domeniul, subsistemul, procesul	Obiecte auditabile	Riscuri asociate obiectelor auditabile	Punctajul total	Grupa de risc	Obs.
0	1	2	3	4	5	6
1.	Organizarea activității de control financiar preventiv propriu (c.f.p.p.).	Analiza procesului de constituire a compartimentului de c.f.p.p.	Riscul neexercitării c.f.p.p.	2,77	Risc mediu	
		Analiza cuprinsului secțiunii din R.O.F. pentru comp. de c.f.p.p.	Riscul nestabilirii și necunoașterii rolului și atribuțiilor specifice.	2,77	Risc mediu	
		Examinarea actelor de decizie internă pentru nominalizarea personalului desemnat să exercite c.f.p.p.	Riscul nestabilirii persoanelor care să desfășoare activ. de c.f.p.p.	2,65	Risc mediu	
		Examinarea cuprinsului fișelor posturilor personalului care exercită c.f.p.p.	Riscul nestabilirii și necunoașterii sarcinilor de serviciu de către pers. desemnate.	2,60	Risc mediu	
		Examinarea modului de asigurare a logisticii necesare comp. de c.f.p.p.	Riscul imposibilității desfășurării în bune condiții a activității de c.f.p.p.	1,88	Risc scăzut	
		Verificarea existenței acordului M.F.P. pentru persoanele desemnate.	Riscul nerespectării condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească persoanele desemnate să exercite c.f.p.p.	1,77	Risc scăzut	
2.	Cadru metodologic și procedural pentru exercitarea controlului financiar preventiv propriu.	Analiza cuprinsului normelor metodologice specifice referitoare la exercitarea c.f.p.p.	Riscul neaplicării corespunzătoare a reglementărilor referitoare la exercitarea c.f.p.p.	2,72	Risc mediu	
		Analiza cuprinsului normelor proprii privind documentele, circuitul acestora și persoanele împuternicite să efectueze operațiunile legate de angajarea, lichidarea, ordonanțarea și plata cheltuielilor.	Riscul neaplicării corecte a reglementărilor privind procesul ALOP, respectiv a celor privind rolul c.f.p.p. în acest proces.	2,72	Risc mediu	
		Analiza listelor de verificare.	Riscul neaplicării corespunzătoare a procedurilor de c.f.p.p.	2,61	Risc mediu	
		Verificarea existenței avizului M.F.P. pentru normele specifice referitoare la exercitarea c.f.p.p.	Riscul neconformității normelor metodologice proprii cu prevederile Normelor generale referitoare la c.f.p.p., respectiv cu normele privind procesul ALOP.	1,77	Risc scăzut	
3.	Procedura de control financiar preventiv propriu.	Analiza modului de aplicare a reglementărilor procedurii de control referitoare la verificarea de fond a proiectelor de operațiuni prezentate la viză.	Riscul autorizării unor proiecte de operațiuni care nu îndeplinesc condițiile de legalitate și regularitate pentru a fi autorizate.	4,50	Risc ridicat	
		Analiza modului de aplicare a reglementărilor referitoare la verificarea îndeplinirii integrale a elementelor formale de către documentele prezentate la viza de c.f.p.p.	Riscul autorizării unor proiecte de operațiuni care nu îndeplinesc în totalitate elementele verificării formale pentru ca acestea să fie autorizate.	4,33	Risc ridicat	
		Verificarea respectării reglementării conform căreia persoanele care exercită c.f.p.p. sunt altele decât cele care aprobă sau efectuează operațiunile supuse vizei.	Riscul afectării independenței și obiectivității c.f.p.p.	2,77	Risc mediu	
4.	Evidența și raportarea activității de control financiar preventiv propriu.	Analiza evidenței angajamentelor bugetare și legale.	Riscul neîncadrării în limitele creditelor bugetare aprobate.	3,61	Risc ridicat	
		Examinarea modului de înscriere în registrul de evidență a documentelor supuse c.f.p.p.	Riscul de neidentificare a proiectelor de operațiuni care au fost supuse vizei c.f.p.p.	3,39	Risc mediu	
		Analiza modului de întocmire și transmitere la M.F.P. a rapoartelor trimestriale referitoare la activitatea de c.f.p.p.	Riscul necomunicării rezultatelor activității de c.f.p.p.	2,27	Risc scăzut	
5.	Îndrumarea metodologică și monitorizarea activității de c.f.p.p. de către controlul financiar preventiv delegat, reprezentantul M.F.P. la organizația auditată.	Analiza refuzurilor, a intențiilor de refuz de viză, a avizelor consultative emise din proprie inițiativă de către c.f.p.p. și a altor rapoarte elaborate de acesta.	Riscul necunoașterii aportului c.f.p.p. la îmbunătățirea activității de c.f.p.p.	2,00	Risc scăzut	
		Examinarea rapoartelor trimestriale privind activitatea Corpului controlorilor delegați.	Riscul necomunicării abaterilor de la legalitate și regularitate, constatate de c.f.p.p. în activitatea de supraveghere a execuției bugetare la organizația auditată.	1,78	Risc scăzut	

Concluzii

Rezultatele evaluării riscurilor au un rol determinant în stabilirea obiectivelor și ariei de cuprindere a misiunii de audit.

Studiul de față a adus contribuții noi în abordarea problemelor teoretice și practice privind analiza riscurilor în etapa pregătirii misiunii de audit: construcția unui model general de analiză a riscurilor care se pretează la o diagnosticare numerică; adaptarea unui model de evaluare a riscurilor utilizat în Marea Britanie, recomandat să fie folosit și de auditul intern în organizațiile publice din România, unde nu este implementat încă un sistem matur de gestionare a riscurilor, precum și ilustrarea aplicării acestui model în cadrul unui studiu de caz.

Autorii apreciază că aceste contribuții îmbogățesc instrumentarul metodologic utilizat de către auditorii din sectorul public în pregătirea misiunii de audit intern.

Bibliografie

- De Koning, Robert, P.I.f.C. *Public Internal Financial Control*, Slovenia, 2007
- Ghiță, Marcel, *Auditul intern*, Ediția a doua, Editura Economică, 2009.
- Renard, Jacques, *Théorie et pratique de l'audit interne*, Edition d'Organization, Paris, France, 2002.
- *** *Audit de sistem*, curs pentru avansați, elaborate în cadrul proiectului Phare "Dezvoltarea auditului de performanță și a auditului de sistem în România", București, 2007.
- *** Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern, M.O. nr. 953/2002.
- *** Professional practices framework, The Institute of Internal Auditors, Florida, U.S.A., 2002.
- *** O.M.F.P. nr. 38/2003 pentru aprobarea Normelor generale privind exercitarea activității de audit public intern, M.O. nr. 130bis/2003.
- *** Treasury H.M., *Cartea portocalie - Gestiunea riscurilor*, principii și concepte, București, 2004.

Noutăți de la CAFR

Curs restant pentru auditorii financiari

Camera Auditorilor Financiari din România organizează în perioada **19-21 februarie 2010 sesiunea restantă de curs pentru auditorii financiari** care nu au putut să se prezinte la cursul aferent anului 2009, din perioada septembrie - noiembrie 2009.

Totodată, la curs sunt invitați să participe și auditorii financiari care timp de doi ani consecutiv nu au participat la programul anual de pregătire organizat de către CAFR.

Tematica stabilită pentru acest curs este următoarea:

- Comunicarea aspectelor de audit managementului și celor însărcinați cu Guvernanța –ISA 260, 265
- Misiuni pentru efectuarea procedurilor convenite privind informațiile financiare – ISRE 4400
- Obiective generale ale auditorilor independenți – ISA 200

- Politici și proceduri contabile
- Onorarii și alte tipuri de informații
- Modificări ale opiniei raportului auditorului independent – ISA 705, ISA 706
- Considerente speciale - auditul situațiilor financiare ale grupului (inclusiv activitatea auditorilor componentelor) – ISA 600

Cursul se va desfășura în București. Înscrierile se fac până la data de 10 februarie a.c.

Locul de desfășurare a cursului se va preciza ulterior pe site-ul Camerei, în funcție de numărul cursanților înscriși.

Înscrierea în anul I de stagiu

În anul I de stagiu pentru accederea la calitatea de auditor financiar se

pot înscrie următoarele categorii de persoane:

- candidații declarați admiși la testul de verificare a cunoștințelor în domeniul financiar-contabil din data de 31 octombrie 2009. Aceștia pot solicita înscrierea ca stagiar în activitatea de audit financiar la Cameră în termen de maximum 12 luni de la afișarea rezultatelor finale.
- persoanele publicate pe site-ul Camerei, care au solicitat echivalarea programului de master cu testul de acces la stagiu și al căror dosar a fost aprobat.

Înscrierile în anul I de stagiu au loc începând cu 10 ianuarie 2010. Anul I de stagiu se va desfășura conform Normelor de stagiu publicate pe site-ul Camerei.

Detalii, pe site-ul www.cafr.ro.

Aplicarea în Uniunea Europeană a standardelor și interpretărilor internaționale din domeniul raportării financiare: Amendamente aduse IAS 39, IFRIC 9 și IFRS 7

Monica BIZON*

Abstract

Implementing the International Financial Reporting Standards and Interpretations across EU: Amendments to IAS 39, IFRIC 9 and IFRS 7

Starting from the moment when the first signals of the financial crisis were manifest and the first emergency measures in the field of the international standards related to the financial instruments were adopted, the European and international bodies having regulating responsibilities have started to pay more and more attention to the issues regarding the assessment and the accounting of the financial instruments reflected through the annual financial statements. IASB has announced the intention to review of the IAS 39 in three successive phases. The European Commission runs ongoing analyze of the documents issued by IASB, in order to adopt and publish European regulations for adopting in real time all the international amendments brought to the financial reporting standards.

Key words: financial instruments, embedded derivatives, assessment, fair value, European regulations

Cuvinte cheie:

instrumente financiare, instrumente derivate încorporate, evaluare, valoare justă, regulamente europene

Introducere – Procesul general de aprobare la nivel european a standardelor și interpretărilor inter- naționale în domeniul raportării financiare

În domeniul raportării financiare, standardele sunt emise la nivel internațional de către organizația privată denumită Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB). Pentru a deveni parte integrantă a legislației europene, standardele in-

ternaționale emise de IASB fac obiectul unui mecanism complex de aprobare, care se finalizează prin emiterea de regulamente ale Comisiei Europene. Mecanismul de aprobare reprezintă o procedură derulată în conformitate cu *Regulamentul (CE) nr. 1606/2002 privind standardele internaționale de contabilitate* și implică o serie de autorități, organisme, consilii și grupuri importante, europene și internaționale¹, astfel:

* Drd., expert, Ministerul Finanțelor Publice, e-mail: monica.bizon@mfinante.ro.

¹ Comitete și Grupuri de Experți organizate la nivelul Comisiei Europene (http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/committees/index_en.htm)

... orice noi standarde, interpretări și amendamente ale acestora, adoptate prin regulamente europene se aplică în mod direct în România

- **Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB)**, organismul emitent de standarde;
- **Grupul European Consultativ în Domeniul Raportării Financiare (EFRAG)**, care are rolul de a organiza consultarea diferitelor grupuri de interese, cu privire la adoptarea standardelor internaționale și asigură Comisia Europeană în ceea ce privește îndeplinirea criteriilor de aprobare a standardelor;
- **Grupul de Revizuire a Avizării Standardelor (SARG)**, care emite opinii cu privire la obiectivitatea și corectitudinea avizului consultativ emis de EFRAG;
- **Comisia Europeană**, care elaborează proiectele de regulamente de aprobare, bazându-se pe avizele și opiniile emise de EFRAG și de SARG;

- **Comitetul de Reglementare în Domeniul Contabilității (ARC)**, constituit la nivelul Comisiei Europene, format din experți naționali ai statelor membre ale Uniunii Europene, care are rolul de a vota propunerea de regulament avansată de Comisia Europeană;
- **Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene**, care emit opinia favorabilă în ceea ce privește aprobarea de către Comisia Europeană a regulamentelor de adoptare a noi standarde.

Luând în considerare prevederile *Ordinului ministrului finanțelor publice nr. 1121/2006 privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară*,² orice noi standarde, interpretări și amendamente ale acestora, adoptate prin regulamente europene se aplică în mod direct în România, fără a fi necesar să se emită acte normative naționale în acest scop.

Lucrări curente la nivelul Uniunii Europene

În contextul crizei financiare are loc **monitorizarea permanentă a standardelor și interpretărilor referitoare la instrumentele financiare** (Interpretarea IFRIC 9 „Reevaluarea Instrumentelor Derivate Incorporate”, Standardul IAS 39 „Instrumente financiare: Recunoaștere și Evaluare” și Standardul IFRS 7 „Instrumente financiare: Prezentări de informații”)

După cum se cunoaște, primul regu-

lament emis de Comisia Europeană ca urmare a amendamentelor adoptate în regim de urgență de IASB, cu ocazia declanșării crizei financiare, a fost *Regulamentul (CE) nr. 1004 din 15 octombrie 2008, referitor la standardele IAS 39 și IFRS 7*³.

La acea dată, Comisia Europeană a declarat că *„date fiind turbulențele constatate pe piețele financiare, va continua să monitorizeze îndeaproape toate aspectele contabile care ar putea afecta stabilitatea instituțiilor financiare și a piețelor financiare și, în acest scop, implementarea standardelor IAS 39 și IFRS 7 va fi supusă unei permanente revizuirii”*.

Astfel, o mare parte din lucrările desfășurate la nivelul Comisiei Europene în cursul anului 2009 s-a înscris în preocupările de monitorizare permanentă a standardelor și interpretărilor referitoare la instrumentele financiare. Dintre acestea, conform procedurii de aprobare a standardelor, în data de 16 iulie 2009, membrii Comitetului de Reglementare în Domeniul Contabilității (ARC) au votat în favoarea adoptării următoarelor documente emise de IASB:

- Amendamente aduse Interpretării IFRIC 9 „Reevaluarea Instrumentelor Derivate Incorporate”;
- Amendamente aduse Standardului IAS 39 „Instrumente financiare: Recunoaștere și Evaluare”. Aceste amendamente fac parte din prima fază de revizuire a standardului IAS 39, potrivit angajamentelor asumate de organismul internațional IASB;

² Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1121 din 4 iulie 2006 privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 602 din 12 iulie 2006

³ Regulamentul (CE) nr. 1004/2008 al Comisiei din 15 octombrie 2008 de modificare a Regulamentului (CE) nr. 1725/2003 de adoptare a anumitor standarde internaționale de contabilitate în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 1606/2002 al Parlamentului European și al Consiliului în ceea ce privește Standardul Internațional de Contabilitate (IAS) 39 și Standardul Internațional de Raportare Financiară (IFRS) 7 (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008R1004:EN:NOT>)

- Amendamente aduse Standardului IFRS 7 „Instrumente financiare: Prezentări de informații”.

Se așteaptă ca, ulterior emiterii opiniei favorabile de către Parlamentul European și Consiliu, regulamentele de aprobare a acestor documente să fie publicate în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, creându-se astfel cadrul legal de aplicare a prevederilor de către companiile europene⁴.

Amendamentele aduse IFRIC 9 și IAS 39

Interpretarea IFRIC 9 cuprinde linii directoare cu privire la evaluarea instrumentelor financiare care conțin instrumente financiare derivate încorporate. În forma sa inițială, IFRIC 9 nu conținea prevederi referitoare la situația în care o entitate a recunoscut inițial instrumentul financiar la valoarea justă prin contul de profit și pierdere (nefiind obligată să evalueze instrumentele derivate încorporate în instrumentul financiar respectiv), iar ulterior a decis să reclasifice instrumentul în afara categoriei de instrumente reflectate la valoare justă, ca urmare a documentului adoptat cu ocazia declanșării crizei financiare în luna octombrie a anului 2008, „Amendamente cu privire la Reclasificarea Activelor Financiare”.

Astfel, în urma emiterii amendamentelor la standardele IAS 39 și IFRS 7 în octombrie 2008, organismul internațional IASB a fost atenționat cu privire la existența unor confuzii, în contextul interacțiunii dintre amendamentele emise în contextul crizei financiare, pe de o parte, și prevede-

riile Interpretării IFRIC 9 în vigoare la acea dată, pe de altă parte.

În consecință, organismului IASB i s-a solicitat să acționeze astfel încât să evite apariția și dezvoltarea în practică a unei multitudini de metode de aplicare a amendamentelor emise în octombrie 2008, ceea ce ar fi condus la scăderea comparabilității informațiilor furnizate de companii.

Un instrument derivat este un instrument financiar al cărui preț este în funcție de sau derivă din prețul unui activ suport, cum ar fi acțiuni, obligațiuni, mărfuri, valută, rate ale dobânzii sau alți indici de piață. Deși instrumentele derivate presupun o investiție inițială redusă, acestea pot determina pentru deținători fluctuații semnificative ale fluxurilor de numerar asociate. IFRS solicită ca toate contractele care au ca obiect instrumente derivate să fie evaluate la valoarea justă, având în vedere că această valoare furnizează cea mai utilă informație cu privire la această categorie de instrumente.

Prevederile IFRS referitoare la instrumentele derivate sunt concepute astfel încât să asigure că înregistrarea contractelor se efectuează la valoarea justă, indiferent dacă instrumentele derivate sunt de sine stătătoare sau sunt încorporate în alte contracte. Astfel, IAS 39 cere entităților să evalueze dacă un instrument financiar conține un instrument derivat încorporat și, în caz afirmativ, ca regulă, să reflecte în contabilitate, separat, instrumentul financiar-gazdă și instrumentul derivat încorporat, cu excepția situației în care instrumentul-gazdă și instrumentul derivat încorporat sunt strâns legate între ele.

Singura situație în care nu este nece-

Un instrument derivat este un instrument financiar al cărui preț este în funcție de sau derivă din prețul unui activ suport

sar să se aplice un asemenea raționament în vederea separării contractului-gazdă de instrumentul derivat încorporat, este atunci când nu s-ar antrena diferențe cu ocazia reflectării în contabilitate (cazul în care ambele instrumente au fost deja contabilizate potrivit regulii aplicabile instrumentelor derivate încorporate, respectiv în funcție de valoarea justă prin contul de profit și pierdere). O astfel de situație este specifică instrumentelor financiare achiziționate în vederea vânzării, precum și acelor instrumente financiare pe care entitatea a optat să le contabilizeze la valoarea justă prin contul de profit și pierdere, cu ocazia recunoașterii inițiale.

Un moment important a fost luna octombrie 2008, când IAS 39 a fost amendat astfel încât să permită entităților ca, în anumite situații excepționale, să înceteze contabilizarea la valoarea justă prin contul de profit și pierdere a activelor financiare, altele decât cele derivate, care sunt achiziționate în vederea vânzării.

Interpretarea IFRIC 9 furnizează linii directoare cu privire la evaluarea

⁴ Situația aprobărilor viitoare la nivel european a standardelor și interpretărilor internaționale (http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/committees/arc_en.htm)

Deși instrumentele derivate presupun o investiție inițială redusă, acestea pot determina pentru deținători fluctuații semnificative ale fluxurilor de numerar asociate

instrumentelor financiare care conțin instrumente derivate încorporate. Totuși, în forma sa inițială, Interpretarea IFRIC 9 nu cuprindea prevederi specifice pentru situația în care entitatea a înregistrat inițial instrumentul financiar la valoarea justă prin contul de profit și pierdere (nefiind obligată, prin urmare, să evalueze instrumentele derivate încorporate în instrumentul financiar respectiv), aflându-se, ulterior, în situația de a aplica amendamentele emise în luna octombrie a anului 2008, cu privire la reclasificarea instrumentelor financiare.

În consecință, în data de 12 martie 2009, IASB a publicat amendamente la IFRIC 9 și IAS 39, cu scopul expres de a clarifica tratamentul contabil al instrumentelor derivate încorporate, pentru acele entități care aplică amendamentele aduse anterior IAS 39 în ceea ce privește reclasificarea.

Amendamentele publicate în data de 12 martie 2009 se aplică retrospectiv, pentru perioadele anuale care se încheie la data de 30 iunie 2009 sau ulterior acestei date.

Clarificările aduse de Amendamentele la IFRIC 9 și IAS 39

Așa cum rezultă și din analiza efectuată de grupul consultativ european EFRAG, care stă la baza votării și adoptării la nivel european a documentelor publicate de IASB, amendamentele aduse IFRIC 9 și IAS 39 clarifică faptul că o entitate este obligată să evalueze dacă un instrument derivat încorporat trebuie diferențiat de un contract-gazdă, cu ocazia reclasificării unui activ financiar combinat în afara categoriei de active evaluate la valoarea justă prin contul de profit și pierdere.

De asemenea, amendamentele aduse stabilesc că această evaluare trebuie efectuată ținând cont de circumstanțele care au existat la data la care entitatea a devenit pentru prima dată parte în contractul încheiat. În acest mod, se asigură consecvența în tratamentul contabil al instrumentelor derivate încorporate.

Nu în ultimul rând, amendamentele aduc clarificări cu privire la faptul că, în cazul în care entitatea decide că instrumentul derivat trebuie să fie contabilizat la valoarea justă, însă este imposibil să se determine separat valoarea justă a instrumentului derivat încorporat, atunci entitatea trebuie să continue să contabilizeze întregul instrument financiar la valoarea justă prin contul de profit și pierdere.

Așa cum se procedează în cazul tuturor standardelor și interpretărilor care urmează a fi aprobate la nivel european, Grupul European Consultativ în Domeniul Raportării Financiare (EFRAG) a efectuat și o evaluare a costurilor și beneficiilor estimate din punctul de vedere al entităților care întocmesc situații financiare anuale și al utilizatorilor

acestora, în legătură cu implementarea amendamentelor la IFRIC 9 și IAS 39. Analiza costurilor efectuată de EFRAG arată că, pentru entități, costurile aferente implementării amendamentelor la IFRIC 9 și IAS 39 vor fi nesemnificative, în timp ce avantajele vor consta în reducerea divergențelor în ceea ce privește aplicarea practică a prevederilor de către companii, ceea ce, în final, va întări consecvența și comparabilitatea informațiilor furnizate prin situațiile financiare.

Amendamentele aduse IFRS 7 "Instrumente financiare: Prezentări de informații"

Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB) a lansat primele dezbateri cu privire la amendarea IFRS 7 în luna septembrie 2008, ca o primă reacție la criza financiară și ca răspuns la solicitarea utilizatorilor de situații financiare, în sensul îmbunătățirii prezentărilor de informații referitoare la instrumentele financiare.

IASB a emis *Expunerea de proiect* în octombrie 2008, iar documentul final a fost publicat în martie 2009. Astfel, IASB a venit în întâmpinarea cerinței urgente a utilizatorilor de a se îmbunătăți prezentările de informații referitoare la utilizarea valorii juste, incertitudinile asociate acestei valori, precum și informațiile despre riscul de lichiditate la care se expune entitatea și modul de gestionare a acestui risc.

IFRS 7 "Instrumente financiare: Prezentări de informații" are ca obiectiv obligarea entităților de a prezenta în situațiile financiare informații care să permită utilizatorilor să evalueze:

- importanța instrumentelor financiare pentru poziția și performanța entității; și
- natura și întinderea riscurilor aferente instrumentelor financiare, la care entitatea s-a expus în timpul perioadei și la încheierea perioadei de raportare, precum și modul în care entitatea gestionează aceste riscuri.

Criza financiară a scos în evidență nevoia de ameliorare a *prezentărilor de informații referitoare la valoarea justă*.

Astfel, pe lângă informațiile cerute de versiunea anterioară a IFRS 7, prin amendamentele aduse acestui standard, entitățile vor fi obligate să prezinte o clasificare a evaluărilor efectuate în funcție de valoarea justă, respectiv o ierarhizare a evaluărilor la valoarea justă.

Nivelurile acestei ierarhizări referitoare la valoarea justă sunt determinate de tipul datelor și valorilor utilizate la evaluarea instrumentelor financiare. Se vor utiliza trei niveluri, și anume:

- **nivelul 1:** prețurile cotațiilor de pe piețele active, în cazul activelor și datoriilor similare;
- **nivelul 2:** valorile activelor și datoriilor, altele decât prețurile cotațiilor, care pot fi observate direct sau indirect; și
- **nivelul 3:** alte valori ale activelor sau datoriilor, care nu sunt bazate pe valori observabile ale pieței.

O astfel de ierarhizare este similară cu cea utilizată de standardele americane US GAAP.

Totodată, amendamentele aduse IFRS 7 vor solicita entităților să fur-

nizeze informații suplimentare referitoare la valoarea justă, cum ar fi o analiză a valorilor juste utilizate în cadrul fiecărui nivel ierarhic, motivele trecerii de la un nivel ierarhic la altul și informații privind sensibilitatea valorilor juste utilizate.

În ceea ce privește *riscul de lichiditate*, IFRS 7 solicită prezentări de informații referitoare la o analiză a scadențelor tuturor datoriilor, în funcție de fluxurile contractuale de numerar. Amendamentele care se vor publica modifică această cerință în cazul datoriilor financiare derivate, permițând conducerii să utilizeze și o altă abordare, cu excepția situației în care scadențele contractuale sunt esențiale pentru cunoașterea momentelor în care vor apărea fluxurile de numerar asociate acelor instrumente financiare.

Analiza efectuată de EFRAG cu privire la publicarea Amendamentelor la IFRS 7 "Instrumente financiare: Prezentări de informații" arată că noile prevederi vor îmbunătăți calitatea informațiilor furnizate de entități, fără a conduce la costuri semnificative pentru acestea.

Concluzii

În condițiile crizei financiare actuale, organismul internațional de normalizare în domeniul raportării financiare va acorda și în viitor o atenție deosebită proiectului de revizuire a standardului IAS 39 „Instrumente financiare: Recunoaștere și Evaluare”.

Calendarul IASB cu privire la înlocuirea standardului IAS 39 cuprinde următoarele 3 faze⁵:

- **Faza 1: Clasificare și evaluare**

Prevederile IFRS referitoare la instrumentele derivate sunt concepute astfel încât să asigure că înregistrarea contractelor se efectuează la valoarea justă

Corepunzător acestei faze, IASB a emis deja, la 12 noiembrie 2009, un nou standard, IFRS 9 „Instrumente financiare”⁶, care conține prevederi referitoare la clasificarea și evaluarea activelor financiare.

IASB a finalizat această primă fază în timp util, astfel încât să fie posibilă aplicarea noilor prevederi începând cu situațiile financiare aferente exercițiului financiar al anului 2009;

- **Faza 2: Metodologia de depreciere**

Această fază se adresează aprecierii fezabilității modelului de depreciere a activelor financiare și *Expunerea de proiect* urma a fi publicată de IASB într-un timp util. IASB a decis să stabilească o perioadă de 8 luni dedicată consultării publice și primirii de comentarii pe marginea acestei *Expuneri de proiect*.

- **Faza 3** se referă la **Contabilitatea de acoperire împotriva riscurilor**, iar o *Expunere de proiect* se așteaptă a fi lansată în primul trimestru al anului 2010.

5 <http://www.iasb.org/Home.htm>

6 Articolul publicat pe site-ul IASB - "IASB a finalizat prima fază a reformei în domeniul contabilității instrumentelor financiare" (<http://www.iasb.org/News/>)

Aspecte practice ale auditării în controlul de gestiune

Gheorghe RUSU* & Marius VORNICEANU**

Abstract

Practical Aspects of Audit in Administration Control

This article highlights the administration control as an internal audit objective.

Internal auditing is an objective and independent activity involved in helping organisations achieve their stated objectives. It does this by utilizing a systematic methodology for analyzing business processes, procedures and activities with the goal of highlighting organizational problems and recommending solutions.

The internal audit is independently organized in the framework of the audited organization as a particular compartment, formed by persons having specialised training.

The application area and the objectives of internal auditing changes considerably, depending on the dimension and structure of the entity, as well as the requests of its leadership.

The role of administration control is situated in the framework of the enterprise at managerial level, its internal auditing being necessary and, at the same time, justified by two reasons:

- the necessity to be registered in the audit plan
- the risk criteria which are involved

Key words: corporate entity, administration control, internal audit, audit plan, risk

Cuvinte cheie:

entitate corporatistă, control de gestiune, audit intern, plan de audit, risc

Introducere

Auditul intern, pe nedrept subestimat de necunoscători, își lărgeste continuu perimetrul de acțiune.

Atribuțiile funcției prevăzute în Standardele de Audit Intern și Normele de aplicare elaborate de Institutul de Audit Intern, de a controla conformitatea cu reglementările interne ale activităților unei entități, se multiplică, adăugându-se noi misiuni, determinate de neîntreruptele cerințe ale schimbării.

În acest cadru, examinăm în continuare misiunea de concepere și de exercitare a misiunii auditului intern la funcția de *control de gestiune*, sensibilă datorită reprezentativității sale, precum și influenței pe care o exercită la nivel managerial și la nivel operațional.

Controlul de gestiune este definit ca ansamblul de dispoziții adoptate cu scopul de a furniza conducerii date cifrate, periodice, care să caracterizeze condițiile de piață ale entității corporatiste.

Controlul de gestiune ca instrument de reglare a comportamentelor într-o entitate corporatistă este strâns legat de noțiunea de informație. În ansamblul fluxului informațional, *controlul de gestiune* are rolul de a colecta informațiile, pentru a le face utile în procesul decizional.

Scopul final al acestui proces îl reprezintă luarea unor decizii optime.

Profesorul **Robert N. Anthony**, de la Harvard Business School, a enunțat definiția controlului de gestiune: „*proces prin care managementul influențează alți membri ai entității în vederea aplicării strategiilor, ceea ce caracterizează controlul de gestiune ca sistem de reglementare a comportamentelor care se exercită în cadrul*

* Dr.ec., auditor financiar, expert SIF Transilvania S.A., e-mail: gherusu@yahoo.com

** Dr.ec., consilier de conturi, Curtea de Conturi a României, e-mail: marius.vorniceanu@rcc.ro

unui sistem finalizat, ca autoritatea care aplică o strategie și obiectivele pe care le poate comunica¹. Altfel spus, controlul de gestiune nu se confundă cu funcția de control intern și nici cu funcția de audit intern.

Coordonatele funcției de control de gestiune

Principial, în cadrul unei entități, funcția de control de gestiune are un cuprins nelimitat:

- în exterior, are în vedere relațiile entității corporatiste cu instituțiile de reglementare, piața comercială, piața financiară, piața de capital;
- în interior, optimizarea celorlalte funcții care să contribuie performant, în vederea înregistrării unui rezultat pozitiv (profit) prin stimularea principalilor factori de succes.

În sensul celor menționate mai sus, coordonarea funcției de control de gestiune se realizează prin:

- **Capacitatea de inovare** – managementul trebuie să ia în considerare permanent inovarea, pentru a se demarca de concurență prin nivelul costurilor, iar în continuare să minimizeze costurile, prin alocarea fondurilor de investiții necesare introducerii și extinderii I.T., precum și prin integrarea fazelor premergătoare industrializării;
- **Monitorizarea relațiilor de parteneriat** – consumurile externe dețin adesea cea mai mare pondere în structura costurilor, ceea ce solicită ca monitorizarea atentă a acestor relații să dobândească

prioritate. Această viziune se regăsește în gestiunea internă la poli opuși, coordonarea orizontală a acțiunilor în cadrul proceselor de aprovizionare, producție, desfacere etc. Investigațiile în direcția stabilirii unui cost minimal sunt de prisos, numai costul pe ansamblul procesului are relevanță;

- **Acceptarea și înțelegerea diagnosticului** – împreună cu aptitudinea reacției rapide - constituie o altă cerință de mare semnificație a controlului de gestiune; este o coordonată ce exprimă capacitatea de a evalua, dar mai ales aceea de a înțelege și a ști să mobilizezi elitele personalului întreprinderii nu numai către îndeplinirea obiectivelor pe termen scurt, ci se recomandă și spre anticiparea schimbărilor necesare pe plan intern.
- **Constituirea unui sistem informațional adaptat:** serviciul strategiei, serviciul adoptării deciziilor, facilitării traseelor proceselor de creare a valorii, mobilizării energilor;
- **Reglementările statuate la nivel managerial** și anume:
 - transparența totală în afișarea și detalierea strategiei;
 - stimularea inițiativei în sectorul operațional;
 - precizarea clară a obiectivelor, a atribuțiilor și a responsabilităților, sinceritate, lealitate;
 - cooperare în procesele decizionale;
- **Utilizarea dinamicii exemplului** pieței bancare interne (benchmarking intern).

De ce și cum se auditează controlul de gestiune

Funcția de control de gestiune se întâlnește în cadrul întreprinderii îndeosebi la nivelul atributelor manageriale, auditarea ei fiind necesară și, totodată, justificată prin două motive:

1. Necesitatea de a fi înscrisă în planul de audit

Înscrierea în planul de audit a funcției control de gestiune este cerută de:

- necesitatea de a ajuta managementul în evaluarea oportunităților și precizarea obiectivelor strategice;
- modificarea/adaptarea programelor, duratelor, perioadelor de acțiune;
- gestionarea proceselor din interiorul entității și a relațiilor cu partenerii;
- difuzarea informațiilor utile și precizarea căilor de creare a valorii.

A devenit un fapt notoriu că în această zonă se află spațiile în care se generează performanța entității. Aici este locul unde se stabilesc înțelesurile reale ale tranzacțiilor și iau naștere motivațiile deciziilor. De asemenea, este locul unde administratorii împreună cu directorii stabilesc proiectele și variantele optime de valorificare a factorilor de politică economică și financiară, a factorilor organizatorici și a factorilor operaționali.

Totodată, sunt selecționate și examinate procesele, fenomenele, succesele și insuccesele, se stabilesc diagnozele și tratamentele adecvate. În această arie este obligatorie, după

¹ Anthony, Robert N., *La fonction contole de gestion*, Publi-Union, Paris, 1997

cum se menționează și în prevederile legale, prezența auditorului intern, care are datoria să abandoneze viziunile proprii și să pătrundă în relele nevăzute ale performanței. Este locul de unde se justifică necesitatea **de a fi auditată funcția controlului de gestiune**, funcția care deține cele mai înalte responsabilități în entitate.

2. Criteriile de risc pe care le implică

Înainte de orice prezentare, dorim să oferim un răspuns concis la următoarea întrebare: funcția de control intern se află în perimetrul de risc? Iată în această privință opinia unui director al departamentului de audit intern din cadrul unui grup financiar semnificativ: „Punctul de convergență al tuturor valorilor întreprinderii, chiar și al celor esențialmente financiare și mai puțin tangibile, *funcția de control de gestiune în entitățile corporatiste cu geometrie variabilă, supuse exigențelor rentabilității, dotate cu sisteme informaționale complexe, a devenit o entitate de risc*”. După acest răspuns, se cere o motivație a riscurilor aferente, după cum urmează:

- controlorul de gestiune este director sau administrator și, în această calitate, este un garant al managementului și, totodată, al terților – acționari, salariați, clienți, furnizori, bănci, asigurări etc. – cărora este obligat să le raporteze periodic, să le prezinte cu regularitate aritmetică rapoarte fiabile. El are o responsabilitate de înalt nivel, ținând seama de schimbările rapide care au loc în entitate, în mediul concurențial, în cercurile financiare, juridice, în piața de capital, iar fiabilitatea nu poate fi compromisă;
- controlorul de gestiune este membru al comisiei de evaluare (active

imobilizate, stocuri, creanțe etc.) și garantează valoarea lor de realizare. În condițiile cerințelor aplicării Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS), raportarea la valoarea de piață este cvasigeneralizată;

- controlorul de gestiune este raportorul general al realizării bugetului previzional; în această calitate, estimează și supune spre aprobare consiliului de administrație și adunării generale a acționarilor cheltuielile de vânzare, cheltuielile administrative, de distribuție, promovare și publicitate împreună cu celelalte cheltuieli comerciale prevăzute în bugetul de venituri și cheltuieli, stabilindu-se cheile de repartizare și sursele de acoperire. Aici, **riscul** provine din lipsa acută de transparență a informațiilor, mai ales în împrejurările în care, în cazul unor cheltuieli și al modului lor de repartizare, nu se precizează utilizatorul, furnizorul, prețul sau unități de măsură pertinente;
- controlorul de gestiune are importantul atribut de a defini mărimea indicatorului *retur net provenit din investiții*, care necesită calcule laborioase și complexe. Indicatorul menționat se determină pe baza unui număr de ipoteze, precum: economia de forță de muncă, calitățile profesionale ale forței de muncă, influențele progreselor tehnologice ce sunt dificil de calculat și chiar de evaluat. Necomensurarea cât mai exactă a factorilor de mai sus poate conduce la invalidarea rezultatului brut (profit).

Raportările financiare lipsite de fiabilitate, activele insuficient protejate, absența mijloacelor eficiente de apărare împotriva furtului și a fraude-

lor, resursele utilizate fără eficacitate - toate acestea sunt îndatoriri aflate sub responsabilitatea controlorului de gestiune. Toate sunt supuse la numeroase riscuri. Nu au fost menționate aici riscurile manageriale precum: întârzierea investițiilor destinate modernizărilor tehnologice, monitorizarea calității lipsită de credibilitate, ignorarea instrumentului de evaluare calitate-cost, rigiditatea structurilor, absența atenției cuvenită unor factori-cheie ai activității entității corporatiste, între care serviciul clienței, difuziunea retail-ului, competența personalului etc., care adaugă la riscurile menționate un alt ansamblu nedeterminat de factori de risc.

Funcția de control de gestiune este auditabilă?

Da, funcția control de gestiune este auditabilă. Funcția de audit intern se deosebește fundamental de funcția controlului de gestiune, pe baza acestei deosebiri fiind invocate o seamă de dificultăți. Unele se datorează *reticenței actorilor*, altele - *complexității funcției*, care restrâng posibilitățile de identificare a domeniilor semnificative pentru activitatea de audit.

Reticențele actorilor

Pe bună dreptate reticențele actorilor sunt frecvente, ele fiind considerate *dificultăți majore*. Au fost întâlnite cazuri în care directorul compartimentului de audit al unei entități corporatiste justifică neputința de a constitui echipa de audit și de a-i stabili obiectivele prin faptul că el însuși nu era convins de necesitatea efectuării auditului. Acesta nu era convins că echipa va fi în măsură să auditeze

controlul de gestiune exercitat în entitate de o personalitate de înaltă calificare (persoană fizică sau juridică), bine cunoscută în domeniul de activitate profesională și chiar în mediul universitar. Unul dintre argumentele desuzitate pentru a se renunța la cerința auditării funcției de control sau, cel puțin, pentru a o amâna (până la o dată imposibil de precizat) este acela de a considera că alte domenii prezintă cerința de a fi auditate mai urgent.

Un alt argument în favoarea opiniei contrare auditului: ca regulă generală, s-a statornicit practica de a se atribui calitatea de **controlor de gestiune** unei persoane cunoscute în entitate prin verticalitatea caracterului, rigurozitatea și obiectivitatea opiniilor, a evaluărilor, a judecăților, precum și prin pregătirea profesională deosebită. În condițiile în care o

astfel de entitate corporatistă are constituit un sistem informațional fiabil, în care sistemul contabil și sistemul de control intern funcționează normal, **cum s-ar mai putea justifica și misiunea de audit a controlului de gestiune înaintea altor obiective și care să determine interesul managerului general ca, înaintea altor obiective, să dispună înființarea compartimentului de audit al controlului de gestiune?**

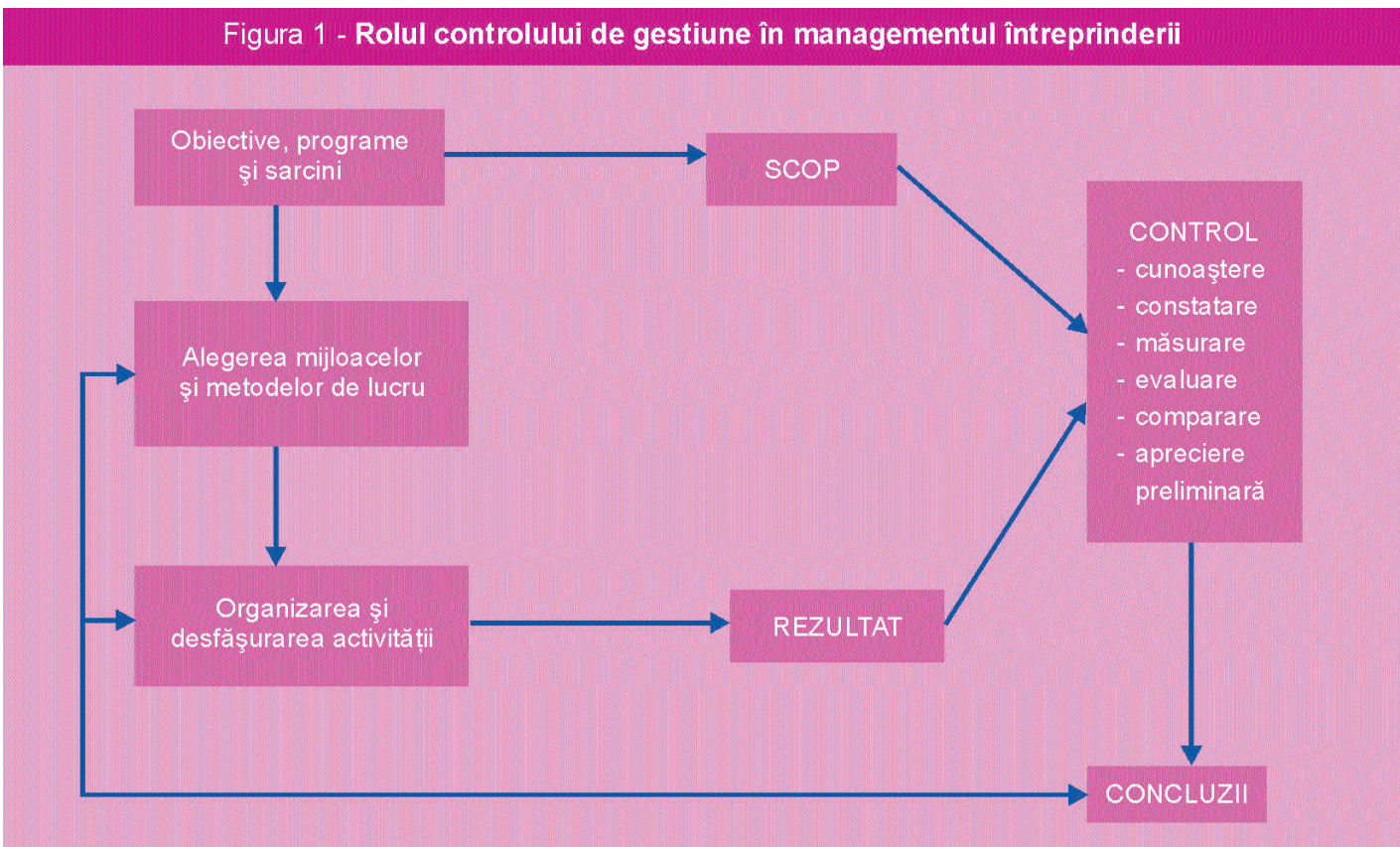
Unul dintre răspunsurile primite cu satisfacție a fost cel prezentat, cu mai mult de douăzeci de ani în urmă, de doi eminente teoreticieni și profesioniști în finanțe, contabilitate și audit. **J.K Shank** și **V. Govindarajan** enunță astfel: „*În virtutea importanței ce se acordă sistemelor contabile, toate schimbările de fond ce se intenționează a fi introduse se lovesc de o puternică rezistență și difuzează*

sentimente de neliniște”². Aceasta, pentru că astfel de schimbări sunt puțin frecvente. Entitățile corporatiste trebuie să fie convinse că schimbarea este indispensabilă înaintea oricărei investiții în sectorul său operațional și să folosească o parte dintr-o resursă extrem de rară - capacitatea entității corporatiste de a suporta o reorganizare profundă a sistemelor formale de gestiune. Dacă privim atent, observăm că *funcția control de gestiune* poate să ducă la o astfel de restructurare.

Concluzii

Controlul de gestiune este o componentă **de bază a auditului intern și implicit a auditului statutar**, cu rolul său bine definit în managementul entității corporative, încadrându-se sintetic în figura 1.

Figura 1 - Rolul controlului de gestiune în managementul întreprinderii

² Shank, J.K.; Govindarajan, V., *La gestion stratégique des coûts*, Les Editions d'Organisation, Paris, 1995

Bibliografie

- Anthony, Robert N., *La fonction controle de gestion*, Publi-Union, Paris, 1997
- Angot H., Fischer C., Teunissen B., *Audit Comptables, Audit Informatique*, II-e edition, Entreprise, Bruxelles, 2003
- Burn, Stephan, *L'essentiel des Normes comptables internationales IAS/IFRS*, Gualino Editeur, Paris, 2005
- Dupuy, Y.R., *Manuel de controle de gestion*, Ed. Dunod, Paris, 1991
- Epstein J.Barry, Mirza A.Abbas, *Interpretation and Application of IAS*, John Wiley & Sons, USA, 2004
- Hem, Gregory, *Lire les etats financiers en IFRS*, Editions d'Organisation, Paris, 2004
- Michael J. Corner, *Corporated Fraud*, 3rd Edition, GOWER Publishing Limited, Suite 420, 101 Cherry Street, Burlington, 2005, USA
- Pige, B., *Audit et controle interne*, Ed. Litec, Paris, 1997
- Thorin, Mark, *L'audit informatique*, Hermes Science Publications, Paris, 2007
- IASB, *Standarde Internaționale de Raportare Financiară - IFRS 2007*, IASB, London
- * * *
- Rusu, Gheorghe; Rusovici, Alexandru; Farmache, Stere, *Manager în misiunea de audit*, editată la Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, București, 2008
- Rusu, Gheorghe; Ghizari, Emil Iota; Rusovici, Alexandru și Cojoc, Florea, *Auditul situațiilor financiare ale entităților economice*, lucrare editată la Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, aprilie 2006;
- Rusu, Gheorghe; Brendea, Cosmin; Stroe, Cosmin și Rusu, Laura Mihaela, *Raționalitatea economică a creditului bancar*, București, 2004;
- Rusu, Gheorghe, *Gestiunea competențelor*, lucrare prezentată la Congresul Profesiei Contabile din România, București, 3-4 septembrie 2004;
- Rusu, Gheorghe; Fercală, Mihai, *Gestiunea cunoștințelor*, lucrare prezentată la al IX-lea Seminar Internațional Comité de Integración Latino Europa America (C.I.L.E.A.), București, 4-5 noiembrie 2003;
- Rusu, Gheorghe; Rusovici, Alexandru și Cojoc, Florea, *Audit financiar la societățile comerciale*, lucrare editată la Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, martie 2003.

Reglementări, în actualitate

Adoptarea Standardelor Internaționale de Audit

Pe site-ul www.cafr.ro a fost publicată Hotărârea nr. 152/ 23.09.2009 a Consiliului Camerei Auditorilor Financieri din România prin care se adoptă **Standardele Internaționale de Audit** - 2009 emise de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (IAASB) al Federației Internaționale a Contabililor (IFAC), cu aplicabilitate pentru auditul situațiilor financiare cu începere de la 1 ianuarie 2010.

Prin aceeași hotărâre se adoptă **Standardul Internațional Privind Controlul Calității 1** (ISQC 1), cu aplicabilitate începând cu 15 decembrie 2009.

Membrii Camerei Auditorilor Financieri din România care efectuează activități de audit financiar au obligația să aplice și să respecte Standardele Internaționale de Audit adoptate de CAFR, precum și Codul etic și Standardele internaționale pentru misiunile de revizuire,

asigurare și servicii conexe aprobate prin Hotărârea Consiliului Camerei nr.138/14.04.2009.

Certificarea declarațiilor fiscale anuale

În conformitate cu art. 83 alin. 5 din Codul de Procedură Fiscală, modificat de Ordonanța nr. 92/2003, cu modificările și completările ulterioare, contribuabilii persoane juridice, care nu sunt obligați la auditarea situațiilor financiare, vor trebui să solicite certificarea declarațiilor fiscale anuale (declarația 101) de către un consultant fiscal. Prevederea se aplică și contribuabililor persoane juridice care își auditează situațiile financiare, deși nu au această obligație.

Reglementarea se aplică începând cu 1.01.2010, cu precizarea că declarațiile fiscale anuale pentru 2009 vor trebui să fie de asemenea certificate în condițiile mai sus menționate.

Concordatul preventiv - o noutate juridică

Legea 381/2009 privind introducerea **concordatului preventiv**, aprobată de Parlament la sfârșitul anului trecut, a intrat în vigoare la 13 ianuarie 2010. La această procedură poate recurge orice debitor care îndeplinește o serie de condiții: nu a fost condamnat pentru infracțiuni fiscale, nicio procedură de insolvență nu a fost deschisă împotriva sa în ultimii 5 ani etc, pe scurt are „o bună purtare în afaceri”.

Concordatul preventiv este o formă de rezolvare a dificultăților financiare ale unei companii în vederea continuării activității acesteia. Concordatul preventiv presupune un contract încheiat între firma cu datorii (debitorul), pe de o parte și creditorii care dețin cumulativ cel puțin două treimi din valoarea creanțelor acceptate și necontestate, în baza unei înțelegeri amiabile. Contractul de concordat preventiv cuprinde un plan de redresare a întreprinderii aflate în dificultate, care poate include restructurarea conducerii, reducerea personalului, înființarea sau desființarea unor sucursale sau puncte de lucru etc.

În plus, printre prevederile de bază ale legii se află posibilitatea ca judecătorul sindic să dispună suspendarea provizorie a executărilor silită împotriva debitorului, precum și faptul că, pe parcursul contractului de concordat preventiv (care nu poate depăși 18 luni), debitorul trebuie să achite minimum 50% din datorii, ca urmare a aplicării planului de redresare. Proiectul de concordat preventiv este pus în aplicare de un conciliator provizoriu (un practician în insolvență), propus de către debitor și numit de către judecătorul sindic. Contractul de concordat preventiv se supune constatării judecătorului sindic prin încheiere; pentru a face contractul opozabil și creditorilor desemnate ai acestuia, contractul trebuie omologat de către judecătorul sindic, în cazul în care o serie de condiții sunt respectate. [Sursa: R&MAudit]

● Important pentru autori!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din Consiliul Științific al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific. Articolele se trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic cu extensia **.doc**, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului - **română**, pentru autorii români sau **engleză**, pentru autorii străini; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagină; în articol se precizează metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice în subsolul paginii; un rezumat în limbile engleză și română de circa o pagină, în care se prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză.

Detalii pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

● Important for the Authors!

The review of the articles is performed in parallel by at least two members of the Scientific Council of the „Financial Audit” Journal, a double-blind-review, which means that those who perform the reviews do not know the names of the authors, and also the authors do not know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, actuality, importance and the relevance for the subject matter of the review; the quality of the research methodology; presentation and argumentation clarity and pertinence; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The recommendations of the Scientific Council are: accepted, accepted with reviewing, rejected. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Council are published. The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in Microsoft Word format containing the following elements: the language the article is drafted is **English**; the maximum size of the article 7-10 pages/2000 signs/page spaces included; the article mention the research methodology used, authors' contributions, footnote references from the bibliography; an abstract in English presenting the subject of the research and authors' contributions; the abstract is accompanied by 4-5 key words, in English.

Details on our website www.revista.cafr.ro, section: „Reviews” and „Manuscripts”.

Camera Auditorilor Financiari din România pune la dispoziție două lucrări absolut necesare activității practice a auditorilor financiari

Camera Auditorilor Financiari din România pune la dispoziția auditorilor financiari, stagiariilor în audit financiar și în general profesioniștilor contabili două lucrări absolut necesare exercitării practice a profesiei:

- ❖ „Reglementări Internaționale de Audit, Asigurare și Etică. Audit Financiar 2008” (volumul I și II)
- ❖ „Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Audit Financiar 2009”

Cea dintâi lucrare (...Audit Financiar 2008) include toate standardele internaționale de audit, de revizuire, de asigurare altele decât cele de audit și revizuire, cele pentru servicii conexe și respectiv Codul etic, emise de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (IAASB) al Federației Internaționale a Contabililor (IFAC), organismul internațional competent și responsabil cu standardizarea activității profesioniștilor în domeniul auditului financiar. Cu alte cuvinte, această lucrare prezintă atât standardele aplicabile misiunilor de asigurare de natura auditului propriuzis (ISA), cât și cele aplicabile altor misiuni de asigurare, diferite de auditul situațiilor financiare, precum și cele pentru serviciile conexe.

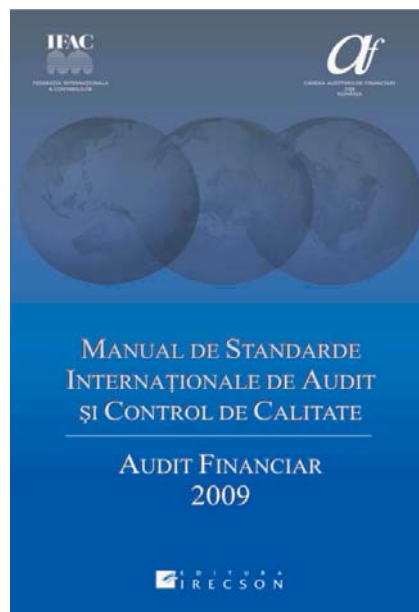
Cea de a doua lucrare (...Audit Financiar 2009), numită în continuare și „Manualul”, prezintă Standardele Internaționale de Audit revizuite și clarificate de IAASB, publicate de IFAC în cadrul Proiectului de Clarificare II. Aceste standarde sunt aplicabile misiunilor de audit aferente perioadelor începând cu sau ulterior datei de 15 decembrie 2009. Au făcut obiectul clarificării doar standardele de audit (ISA), aplicabile misiunilor de auditare a situațiilor financiare sau al componentelor individuale ale acestora, respectiv ISQC 1, ISA 200, ISA 210, ... ISA 810.

Manualul nu prezintă

- ISRE-urile, aplicabile la revizuirea informațiilor financiare istorice;
- ISAE-urile, aplicabile misiunilor de asigurare care nu se referă la informațiile financiare istorice;
- ISRS-urile, aplicabile misiunilor de compilare, celor derulate după proceduri convenite sau altor servicii;
- IAPS-urile, care oferă sprijin în interpretarea și implementarea practică a standardelor;
- Codul Etic.

CAFR, în calitate sa de membru cu drepturi depline al IFAC, a adoptat și publicat întregul set de standarde emise (revizuite/clarificate) de aceasta.

Pentru contractarea și derularea tuturor tipurilor de misiuni (angajamente) în conformitate cu standardele susmenționate, auditorii financiari, în funcție de tipul de misiune (angajament), vor trebui să ia în considerare și să respecte prevederile tuturor standardelor aplicabile (din ambele lucrări susmenționate), pentru a respecta astfel cerințele IFAC și, respectiv, ale CAFR.

Ambele lucrări pot fi procurate de la sediul CAFR sau, în baza unei comenzi ferme adresate CAFR, pot fi livrate în sistem ramburs.